821 Engl
S72

MURIEL SPARK

DEPARTE DE KENSINGTON

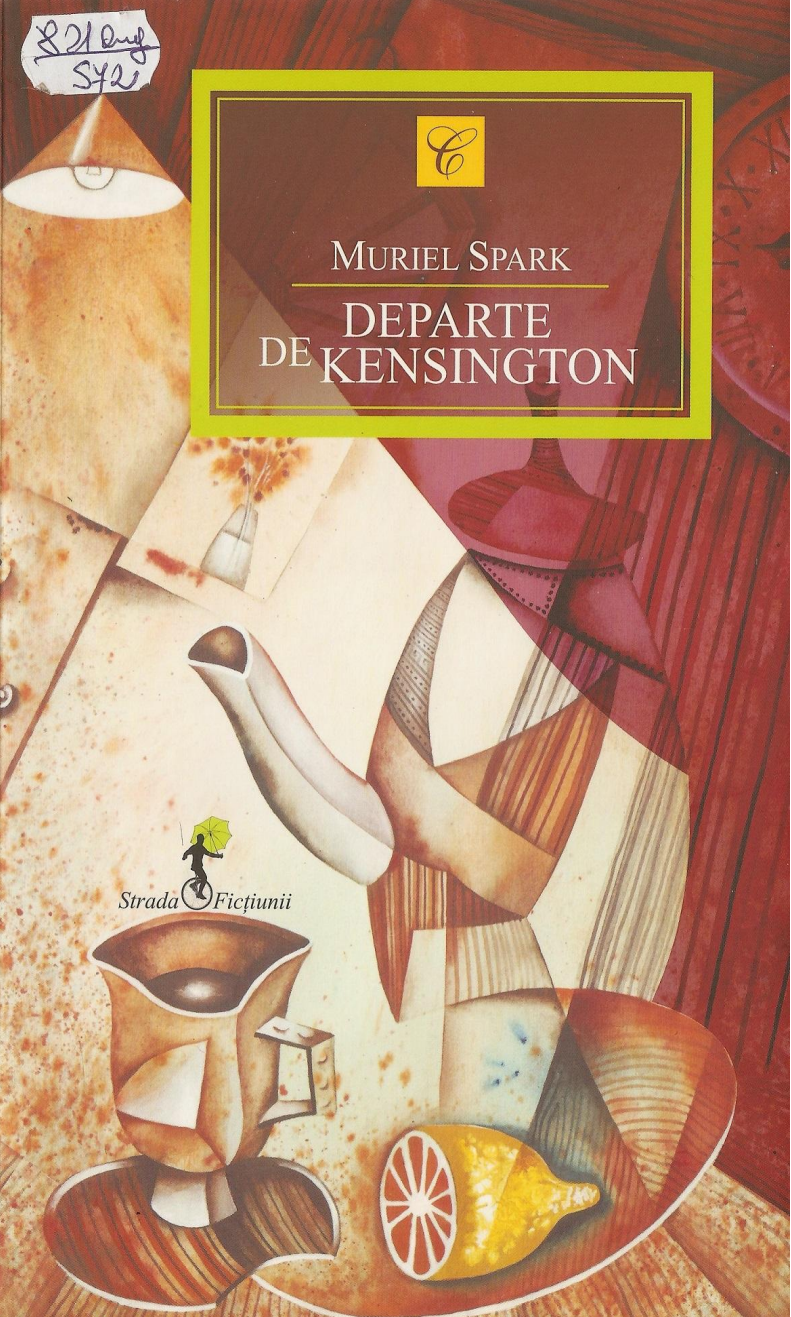

Strada Ficțiunii

Strada Ficțiunii

Mergi pe o stradă. Cosmopolită. Straniu familiară. Cu miros de mare, de scorțișoară sau de cerneală. Trecătorii par manierați. Nonconformiști. Plini de umor. Ai căutat mereu strada asta. Paralelă cu modele. Perpendiculară pe modern. Nouă. Efervescentă. De tradiție bună. Cu seraiuri, *palazzo*-uri și hamace. Cu zgârie-nori și arcade. Cu clădiri invizibile. O stradă care se construiește pe măsură ce ți-o imaginezi.

Iată-l și pe omul cu umbrelă colorată, care știe drumul, dar se lasă purtat de suflul imaginației. Ghidul tău. Și, cum pe Strada Ficțiunii contează și plimbarea, nu doar destinația, dă mai întâi un tur.

Turul Clasic. Urmărește dreptunghiul colorat. Te vor acompania doar clasicii care au trecut testul timpului.

Turul Contemporan. Urmărește pătratul colorat. Te vor întâmpina autori care nu scriu neapărat pentru premii și vei descoperi debutanții chiar de la debut.

Turul Bestseller. Urmărește cercul colorat. Ești în rețea cu scriitori din cele mai fierbinți topuri ale lumii.

Colecție coordonată de ALEXANDRA RUSU

MURIEL SPARK

Muriel Spark (1918-2006) s-a născut la Edinburgh. A scris proză, teatru, poezie, cărți pentru copii și critică literară. A debutat cu romanul *The Comforters*, în 1957. A fost o autoare prolifică, printre romanele sale de succes numărându-se *Memento Mori* (1959), *Domnișoara Brodie, în floarea vârstei* (*The Prime of Miss Jean Brodie*, 1961), *Fetele sărace* (*The Girls of Slender Means*, 1963), *The Mandelbaum Gate* (1965), *The Public Image* (1968) – nominalizat la Booker Prize, *Loitering with Intent* (1981) – nominalizat la Booker Prize, ***Departe de Kensington*** (*A Far Cry from Kensington*, 1988) și *Lorzi și complici* (*Aiding and Abetting*, 2000). A primit numeroase premii și distincții literare, printre care James Tait Black Memorial Prize, The US Ingersoll Foundation T.S. Eliot Award și David Cohen Prize for Literature. În 2005 a fost nominalizată la Best International Man Booker Prize. În 1963 a devenit Fellow of the Royal Society of Literature, iar în 1995, Fellow of the Royal Society of Edinburgh. A primit titlul de Dame Commander of the British Empire în 1993, iar în Franța a fost numită Commandeur de l'Ordre des Arts et des Lettres (1996). A fost de asemenea membru onorific al American Academy and Institute of Arts and Letters.

Vocea autoarei

„Când te-apuci să scrii un roman, trebuie să fii conștient că ceea ce scrii nu este deloc adevărat. Cutare personaj n-a traversat strada în cutare moment. Unii cititori nu-și pot suprima neîncrederea și astfel le scapă adevărata miză a scriiturii tale, un anume adevăr, care, speri tu, va răzbate în cele din urmă din rândurile ei."

Muriel Spark

MURIEL SPARK

DEPARTE DE KENSINGTON

Traducere din limba engleză de Lavinia Vasile
Postfață de Crenguța Năpristoc

EDITURA ALLFA

A FAR CRY FROM KENSINGTON
Muriel Spark
Copyright © 1988 by Copyright Administration Ltd
Copyright © 2011 Editura ALLFA for the Romanian version

DEPARTE DE KENSINGTON
Muriel Spark
Copyright © 2011 Editura **ALLFA**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SPARK, MURIEL
Departe de Kensington / Muriel, Spark; trad.: Lavinia Vasile; postf.: Crenguța Năpristoc
- București: ALLFA, 2011
ISBN 978-973-724-365-2

I. Vasile, Lavinia (trad.)
I. Năpristoc, Crenguța (postf.)

821.111-31=135.1

Toate drepturile rezervate Editurii **ALLFA.**
Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată
fără permisiunea scrisă a Editurii **ALLFA.**
Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside Romania, without the written permission of **ALLFA**, is strictly prohibited.
Copyright © 2011 by **ALLFA.**

Editura **ALLFA**: Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3, sector 6, cod 060512 – București
Tel.: 021 402 26 00
Fax: 021 402 26 10

Distribuție: Tel.: 021 402 26 30; 021 402 26 33

Comenzi: comenzi@all.ro
www.all.ro

Redactare: Crenguța Năpristoc
Tehnoredactare: Niculina Ionescu
Corectură: Simona Nicolae
Design copertă: Alexandru Novac

1

Zilele erau atât de agitate, încât noaptea stăteam întinsă în pat, bucurându-mă de liniște. În cele din urmă, adormeam mulțumită, pătrunsă de liniștea din jurul meu, dar înainte să mă ia somnul mă desfătam cu gustul întunericului, al meditației, al amintirilor, al perspectivelor promițătoare. Ascultam tăcerea. Pe-atunci, în acele zile de la începutul anilor '50, am început eu să am insomnii. Insomnia propriu-zisă nu e chiar așa de rea. Îți poți petrece noaptea stând în pat și gândindu-te; calitatea insomniei depinde în întregime de subiectul asupra căruia te hotărăști să reflectezi. Dar îți poți impune să te gândești la ceva anume? Ei bine, da. De cele mai multe ori poți să faci orice-ți pui în gând. Poți să stai liniștit în fața unui televizor închis, uitându-te pur și simplu în gol; și, mai devreme sau mai târziu, ajungi să-ți creezi singur programe mult mai reușite. Încercați, e distractiv! Pe micul ecran poți aduce pe cine vrei tu, un personaj sau mai multe, punându-le să spună sau să facă tot ce-ți trece ție prin cap și plasându-te pe tine în centrul atenției, dacă preferi.

Noaptea, stăteam întinsă în pat, scrutând întunericul. Ascultam tăcerea și mă gândeam la viitor, dar îmi mai aduceam aminte și de anumite întâmplări din trecut, de care credeam că scăpasem și care acum își croiau drum la suprafață, căpătând importanță, luând locul greutăților cotidiene. (Care dintre noi este ferit de greutăți? Și de ce să-ți irosești nopțile gândindu-te la ele?)

Adesea, scena aceasta a veghii mele se îndepărta foarte tare de Kensington și de începutul anilor '50. Dar chiar și acum, când mă întorc la Londra, în Kensington, după ce plătesc taxiul și schimb câteva vorbe cu cei care mă așteaptă, după ce le telefonez prietenilor și deschid corespondența, noaptea, în ceasurile de dulce insomnie, mă regăsesc și-mi dau seama cât de departe sunt de vechiul Kensington și de trecut, de Old Brompton Road

și de Brompton Oratory, atât de departe. Gândurile mele din timpul nopții zăbovesc adesea asupra gândurilor din nopțile trecute, la fel cum viața mea de zi cu zi din acea vreme și-a lăsat amprenta asupra existenței mele actuale.

Era anul 1954. Locuiam cu chirie într-o casă cu etaj, într-o cameră gata mobilată, din South Kensington. În urmă cu câțiva ani, am fost uimită când un prieten s-a referit la ea ca fiind „pensiunea aia de lângă stația de metrou South Kensington, unde stăteai pe vremuri". Milly, proprietăreasa, ar fi luat foc dacă ar fi auzit, dar presupun că asta era de fapt, o pensiune.

Milly era o văduvă în vârstă de șaizeci de ani. Acum e trecută bine de nouăzeci, dar a rămas aceeași Milly pe care-o știam eu.

Casa era semidetașată. Pe-o parte și pe alta a străzii erau câte optsprezece case, care semănau între ele ca două picături de apă. Porțile din fier forjat se deschideau spre o potecă mică și un petic de pietriș, mărginite de răzoare și de tufe pestrițe de oleandru, care duceau la ușa de la intrare, decorată cu panouri de sticlă sablată. Toți chiriașii lui Milly Sanders aveau cheie la ușa din față, care dădea într-un mic hol. Milly locuia la parter. Pe dreapta, cum intrai, se găseau un cuier înalt cu oglindă, unul de perete și un suport pentru umbrele; pe una dintre polițe era telefonul. La stânga se găsea cea mai bună cameră a lui Milly, cu bovindou, pe care o folosea doar când avea oaspeți. Mai în față era scara care ducea la încăperile chiriașilor, iar la stânga ei, un mic culoar ce dădea spre camera de zi, bucătăria și dormitorul lui Milly, spre sera alăturată și grădina din spatele casei, destul de mare și de plăcută după standardele londoneze. Cvartalul acesta fusese construit la sfârșitul secolului trecut, pentru familii de negustori.

Sus, la primul etaj, erau o baie și mai multe încăperi mobilate, în care locuiau doi chiriași celibatari și un cuplu. În sufrageria din față, cu bovindou, care avea o chicinetă și servea și ca dormitor, stăteau Basil Carlin și soția lui, Eva, ambii mergând pe patruzeci de ani și fără copii. Eva era educatoare cu jumătate de normă la o grădiniță. Basil era inginer-contabil, după cum îi plăcea să spună. Soții Carlin erau neobișnuit de tăcuți. De cum

se încuiau înăuntru, nu mai făceau niciun zgomot, nici măcar după miezul nopții, când înceta forfota din casă.

Lângă încăperile familiei Carlin era un dormitor spațios, cu vedere spre grădină. Avea o chiuvetă și o plită cu gaz cu un ochi și cu nelipsita cutie neagră din metal, pentru penny și șilingi. Acolo locuia și muncea Wanda, croitoreasa poloneză, a cărei capacitate de suferință se învecina cu lăcomia. Dar Wanda Podolak era generoasă din fire, deși nu și-ar fi permis nici măcar o clipă de fericire. La ea venea multă lume, printre care cliente – doamnele, cum le numea – care pălăvrăgeau întruna în timp ce ea le modifica rochiile, și câțiva compatrioți, pe unii dintre ei descriindu-i drept dușmani. Majoritatea vizitatorilor ei soseau după șase seara, când terminau munca, iar clienții aveau întâietate în fața prietenilor și dușmanilor, care erau nevoiți să aștepte pe palier până se terminau probele. Wanda nu lăsa lucrul din mână nici când avea oaspeți, zgomotul mașinii ei de cusut continuând să se audă la intervale, împreună cu glasurile sonore ale bărbaților polonezi, vociferările femeilor și zăngănitul cestilor și farfurioarelor de ceai. Pentru cei care treceau pe lângă ușa Wandei, conversația în poloneză era pe cât de zgomotoasă, pe atât de indescifrabilă.

În capătul primului palier se găsea o cameră micuță, în care locuia Kate Parker, o infirmieră de douăzeci și cinci de ani, scundă, oacheșă și plinuță, cu ochi rotunzi, ca de pasăre, și niște dinți albi, strălucitori. Născută *cockney*[1], părea plină de vigoare și era, fără doar și poate, o femeie dârză. Cel mai adesea, Kate ieșea seara în oraș sau mergea la muncă, dar, în rarele ocazii când stătea acasă, făcea curățenie în cameră. Era categorică și înverșunată în privința curățeniei de la ea de acasă sau, mai bine zis, în privința curățeniei tuturor; adesea, când se întâmpla să intre la cineva pentru o ceașcă de ceai, sau să le ia temperatura, spunea politicos: „Ce cameră frumoasă și curată!" Dacă n-o făcea, însemna că nu era curățenie. Kate nu suporta microbii, unealta diavolului. Așa că seara, când era acasă, își târa mobila afară, pe

[1] Termen care-i desemnează pe membrii clasei muncitoare din estul Londrei, precum și dialectul folosit de aceștia. (N. tr.)

palier, și-și freca linoleumul cu dezinfectant. Și mobilierul ar fi avut parte de același tratament dacă nu ar fi aparținut proprietăresei. Pe cât era ea de tolerantă, Milly se opusese totuși ca masa, scaunele și patul ei să fie șterse cu o cârpă înmuiată în soluția aceea; și-așa casa duhnea a spital după dereticările frenetice ale lui Kate, spunea ea. Îi dăduse lui Kate niște ceară cu miros de levănțică, pentru lustruitul mobilei. Știai întotdeauna când Kate era acasă după bocăniturile și huruitul mobilierului târât pe culoar și duhoarea amestecului de levănțică și dezinfectant. Kate se jurase că, de cum avea să strângă bani și să-și cumpere un locșor numai al ei, îl va mobila numai cu lemn lăcuit cu vopsea albă, lavabilă. Kate făcea economii la sânge și se mândrea cu asta; și le depunea la Poștă. Avea în cameră mai multe cutiuțe cu bani drămuiți, etichetate „electricitate", „gaz", „bilete de autobuz", „masa de prânz", „telefon", „diverse". Își făcea cu grijă manichiura înainte de culcare, după ce termina cu dereticatul și cu mutatul mobilierului. Își pregătea hainele pentru dimineață cu mare grijă. Câteodată, accepta invitația să bea ceva, un pahar de vin de Xeres sau de whisky înainte de culcare, dar întotdeauna cu un oftat prelung, de parcă ar fi spus că nu era o idee prea bună, că ar fi apucat-o pe un drum al pierzaniei.

La etajul următor locuiam eu, într-o cămăruță cu tavanul înclinat, din mansardă. Înăuntru fuseseră instalate un aragaz și o chiuvetă; într-un colț aveam o cabină de duș, iar sub acoperișul înclinat se găsea un dulap încăpător și jos.

La etajul acesta se mai aflau o baie comună și alte două încăperi, una dintre ele ocupată de Isobel, care avea telefon în cameră, ca să-și poată suna tăticul în Sussex, în fiecare seară; doar cu această condiție i se permisese să vină la Londra, pentru a munci ca secretară. Câteodată, Isobel își petrecea întreaga seară la telefon, vorbind nu doar cu tăticul ei, ci și cu mulțimea ei de cunoscuți, iar trilurile vocii ei răzbăteau prin pereții subțiri, punctând activitățile de zi cu zi.

Cealaltă cameră din mansardă, și mai mică, avea vedere la grădină. În ea locuia William Todd, student la medicină, a cărui prezență acustică era redată de radioul lui, setat mai tot timpul

pe programele de muzică clasică ale postului Third Programme. Așa învăța mai bine, susținea el.

Din când în când, dădeam câte o petrecere, ceea ce presupun că mă mai scotea din anonimat în rândul celorlalți chiriași. În rest, când nu ieșeam seara, eram destul de liniștită. Dar, de obicei, când eram acasă, mă duceam jos și stăteam la taclale cu Milly. Chiar și acolo, în încăperile lui Milly de la parter, era adesea gălăgie, întrucât reparațiile și treburile mărunte de prin casă, de care se ocupa un oarecare domn Twinny, care locuia la câteva case distanță, erau făcute seara. Motivul pentru care domnul Twinny venea să bată cu ciocanul și să râcâie după ce-și termina ziua de muncă era că lui Milly nu-i ajungeau banii pentru constructori sau instalatori în toată regula. Domnul Twinny punea tapet pe pereți, cu hârtia întinsă pe o scândură de lucru așezată pe capre de lemn, în timp ce Milly pregătea amestecul de făină și apă și-i aducea domnului Twinny cleiul, pe care acesta se apuca să-l întindă pe perete. Sau mai desfunda câte o țeavă, zdrăngănindu-și uneltele, în vreme ce eu beam ceai și mă uitam la televizorul dat tare.

Milly, ca toată lumea din casă și de la biroul meu, nu mă striga niciodată pe numele mic. Cu toate că eram o femeie tânără, de douăzeci și opt de ani, toți îmi spuneau doamna Hawkins. Mi se părea un lucru atât de normal și era atât de limpede că și cei din jur îmi împărtășeau părerea, încât, la vremea aia, nu mi-a trecut niciodată prin cap să insist să fiu tutuită. Eram doamna Hawkins, văduvă de război. Era ceva în legătură cu mine, doamna Hawkins, care-i făcea pe oameni să mi se confeseze. Mi-era clar lucrul acesta, chiar cu prisosință. Și apoi, aceasta era impresia pe care o lăsam, de prisosință. Eram masivă, musculoasă, aveam un piept imens, șolduri late, picioare lungi și robuste, un pântec generos și un posterior durduliu. Aveam o greutate considerabilă pentru înălțimea mea de un metru și șaptezeci de centimetri și eram sănătoasă tun. Acesta era, firește, principalul motiv care-i îndemna pe oameni să mi se destăinuie. Se simțeau bine în prezența mea. În fotografiile din vremea aia apar cu o față rotundă, o gușă mare și niște ochi apatici. Erau fotografii alb-negru. Dacă ar fi fost color, s-ar fi văzut trăsăturile rubensiene

ale cărnii, ochilor și pielii mele. Și eram doamna Hawkins. Abia mai târziu, când m-am hotărât să slăbesc, am observat chiar de la bun început că oamenii, fie ei bărbați sau femei, nu se mai grăbeau atât de tare să mi se confeseze. Lăsând asta la o parte, pot să vă spun cu mâna pe inimă că, dacă nu suferiți și de altceva, în afară de faptul că sunteți gras sau grasă, este ușor să slăbiți. Mâncați și beți aceleași lucruri ca de obicei, doar că pe jumătate. Dacă vi se pune în față o farfurie de mâncare, lăsați jumătate; dacă trebuie să vă serviți singuri, luați doar jumătate. După un timp, dacă ești perfecționist, poți ajunge să mergi chiar mai departe cu înjumătățirile. Cât despre voință, dacă aceasta este un factor, ar trebui să vă gândiți la ea ca la ceva ce nu există niciodată în prezent, ci aparține doar viitorului sau trecutului. La un moment dat, te-ai hotărât să faci sau să te abții de la ceva anume, iar a doua zi, de dimineață, te-ai abținut deja; doar așa poți trece peste problema voinței. (Doar când vine vorba despre un stres copleșitor voința trăiește la timpul prezent, dar ăsta e un alt subiect de discuție.) Ofer acest sfat gratuit; e inclus în prețul cărții.

Oricum, acestea fiind zise, în 1954 mă simțeam confortabil în pielea mea și eram cunoscută drept o „femeie minunată", deși nu făcusem niciodată ceva demn de laudă. Eram admirată pentru generozitatea formelor mele și pentru înfățișarea mea maternă. Odată, într-un autobuz, o tânără, care trebuie să fi fost mai în vârstă decât mine, s-a ridicat și mi-a oferit locul ei. Am refuzat. A insistat. Mi-am dat seama că mă credea însărcinată și am acceptat cu amabilitate. Mă bucuram de afecțiunea tuturor celor din jurul meu. Eram doamna Hawkins.

După ora unsprezece, până pe la miezul nopții, casa începea să se liniștească și, în cele din urmă, amuțea. În câteva rânduri, vecinii de alături, un tânăr cipriot care, după spusele lui, lucra ca vânzător, cumnata și nevasta lui englezoaică se hotărau să iasă în grădină și să se ia la harță, sau, după cum spuneau a doua zi când își cereau scuze, să aibă o mică discuție. Asta se întâmpla de obicei noaptea, și ocaziile erau destul de rare. În general,

până la miezul nopții se mai trăgea o ultimă dată apa la baie – „Ăsta-i Basil", spunea Milly – și casa adormea.

Stăteam întinsă în pat, absorbind tăcerea. Liniștea era ceva concret, o bucurie pentru urechile mele, cu atât mai mult cu cât undeva, înăuntrul meu, încă mai rezonau zgomotele de peste zi. Acum, că amuțeau, puteam să le dau un înțeles. Și astfel, unul dintre multele gânduri despre care îmi amintesc că-mi tulburau nopțile începea când mă trezeam și descopeream încântată liniștea, aproape că auzeam acea tăcere cu care mi-am început povestirea. Slujba mea era una dintre cele mai zgomotoase posibil și, la momentul potrivit, voi vorbi despre ea. Înțeleg acum că tăcerea care mă întâmpina la trezire îmi amintea de o altă tăcere din copilăria mea, de pe vremea când ne vizitaserăm niște rude în Africa: merseserăm cu mașina din Bulawayo până la Cascada Victoria. Natura era încremenită în arșița zilei. La un moment dat, pe când ne apropiam de pădurile luxuriante de pe malurile râului Zambesi, s-a lăsat dintr-odată o tăcere mai adâncă, care m-a făcut să realizez că cea de dinainte fusese o simplă iluzie.

Milly își cunoscuse soțul, pe John Sanders, în Cork, orașul ei de baștină, la începutul secolului douăzeci; el era soldat, cantonat acolo cu garnizoana. Mama lui Milly, care rămăsese văduvă, avea o prăvălie, cu două măsuțe cu blat din marmură, la care se serveau sucuri și limonadă. John Sanders, un tânăr sergent, venea adeseori să-și cumpere țigări și să stea de vorbă. Într-o bună zi, a invitat-o pe Milly la o serată dansantă. Din spatele tejghelei, Milly s-a uitat la mama ei, care a dat din cap, ceea ce însemna că îi dădea voie să se ducă.

Milly era o povestitoare înnăscută. I-am și spus-o odată. M-a fixat cu o privire atât de uluită, cu o asemenea neîncredere, de parcă s-ar fi întrebat dacă vorbeam serios sau sugeram cumva că povestirile ei n-ar fi fost adevărate, încât nu i-am mai complimentat niciodată talentul. O ascultam și-atât, observând cum dădea viață vreunei scene printr-un detaliu strecurat ca din întâmplare la locul potrivit și prin descrieri plastice, o artă în

care irlandezii excelează. Dar nu avea acea tendință de a înflori specific irlandeză, nu exagera niciodată. Aș fi stat ore în șir s-o ascult pe Milly.

Când am cunoscut-o, era o femeie frumușică, de șaizeci de ani, cu un păr cărunt, bogat și strălucitor, și trăsături plăcute. Pe vremuri trebuie să fi fost o frumusețe, dar până și cel mai mic compliment la adresa înfățișării ei o stânjenea.

Dormitorul ei nu era încălzit, așa că îi plăcea să se dezbrace și să se pregătească de culcare în fața focului din salonașul ei, un separeu al bucătăriei; dar, ca să se poată dezbrăca, stingea întotdeauna televizorul; în ruptul capului n-ar fi rămas goală în fața unui actor dintr-o piesă, a unui prezentator sau a unuia dintre oamenii Bisericii, care rosteau câteva cuvinte liniștitoare la încheierea transmisiunilor.

Nici nu s-ar fi lăsat vreodată văzută pe stradă în compania unui bărbat. Se întâmpla, desigur, să se oprească în drum ca să schimbe câteva vorbe cu vreun vecin sau să conducă un bărbat din fața ușii până la mașina lui, făcându-i cu mâna de la revedere. Dar n-ai fi văzut-o la plimbare cu el, nici cât să traverseze pe celălalt trotuar. Era văduvă de zece ani. Presupun că se ghida după normele de conduită din tinerețea ei.

Odată, în mijlocul unei conversații, mi-am dat seama că Milly, care avea trei copii, trăia cu impresia fermă că nu puteai rămâne însărcinată dacă nu aveai parte de orgasm – ea îl numise „senzația aceea". Nu am căutat s-o contrazic. N-am tras nicio concluzie despre căsnicia ei și nici n-am întrebat-o dacă ea considera că, viceversa, orice orgasm ducea la concepție.

Compania la care lucram își avea sediul într-o clădire reamenajată, în stilul Queen Anne, care acum este dărâmată pentru a face loc unei proprietăți imobiliare pătrățoase pe St James's Street. Era vorba despre Editura Ullswater and York, cunoscută mai mult ca Editura Ullswater, una dintre firmele acelea modeste, care supraviețuiseră cu greu austerității din timpul războiului, precum raționalizarea stocurilor de hârtie, numărul mic de tipografii englezești, lipsa mijloacelor de transport pentru aducerea cărților din tipografiile din străinătate; reușise să se mențină pe linia de

plutire doar pentru că oamenii erau însetați de lectură, îndeosebi de genul de cărți serioase scoase de Editura Ullswater. Atunci, ca și acum, toate slujbele din domeniul editorial erau la mare căutare și, poate tocmai din această cauză, erau foarte prost plătite. La primul etaj se afla biroul principal și de-aici pornea tot zgomotul din timpul zilei. Încăperea aceasta, care, îmi imaginez, găzduise pe vremuri două saloane care comunicau între ele, adăpostea de o parte redacția, iar de cealaltă, o zonă comună de sortare, ambalare și expediere. La mijloc se aflau trei mese de scris și un rând de dulapuri la care se desfășurau dactilografierea și îndosarierea; celor două fete care se ocupau cu aceste activități li se alătura câteodată și Cathy, asistenta de la contabilitate, care-și aducea cu ea teancurile de facturi din biroul contabilului, de la etaj, când acesta dorea să fie lăsat singur sau primea un vizitator între patru ochi.

În lunile acelea, ultimele înainte de falimentul firmei Ullswater and York, contabilul dorea adesea să rămână singur. Când o trimitea pe Cathy jos, la noi, ne dădeam cu părerea cine ar putea fi vizitatorul. Cineva de rău augur. Cathy, care lucra la firmă de mai mult timp decât noi, nu voia să ne spună.

— A venit în sfârșit executorul, Cathy?

Niciun răspuns. Cathy avea undeva între cincizeci și șaptezeci de ani, o față ridată, roșiatică și chelea, probabil din pricina vopsirilor repetate. Purta niște ochelari cu cele mai groase lentile pe care le văzusem până atunci sau pe care aveam să le văd vreodată. Cathy își înclina capul, cu cele câteva șuvițe de păr roșiatic, cărunt la rădăcini și negru la vârfuri, deasupra facturilor, bombănind în barbă, până când îi aduceam o ceașcă de ceai cu un biscuit pe farfurioară, moment în care ridica privirea cu un zâmbet de recunoștință mult mai larg decât s-ar fi cuvenit. Când vorbea prin larma generală, vocea lui Cathy, cu engleza ei stâlcită, părea un cârâit. În anii '30 fusese închisă într-un lagăr de concentrare german și scăpase cu viață.

Numele firmei, Ullswater[1] și York, nu avea nicio conotație geografică. Existaseră doi parteneri, domnul Ullswater și

[1] Cel de-al doilea lac ca mărime din Țara Lacurilor, vestitul parc național situat în nord-vestul Angliei. (N. tr.)

domnul York, apoi firma se mai alesese cu doi directori și acționari. Acum, domnul Ullswater, de departe cel mai vârstnic dintre parteneri, aproape că se retrăsese din activitate. Își petrecea zilele la țară, făcându-și apariția la firmă o dată pe lună, la întâlnirea consiliului director. Purta melon și costum din tweed, iar iarna, un palton gri. Venea cu taxiul; era înalt, cu părul alb, cu o față mare și prietenoasă, și urca tacticos scările. Dar pleca întotdeauna în grabă, mărșăluind cât putea de repede până după colț, la club. Martin York era un bărbat în jur de patruzeci de ani, cam pătrățos de felul lui, cu un chip rotund.

Nu mi-am primit niciodată plata pe ultima săptămână de muncă. Aveam de luat șapte lire, la valoarea din 1954. Zgomotul din redacție se prea poate să fi fost urmarea dorinței noastre inconștiente de a ține diavolii la distanță, după obiceiul triburilor primitive. Diavolii aveau să vină în cele din urmă, iar Martin York avea să ajungă la închisoare pentru multiple acuzații de fraudă, dar noi, angajații, cu toate că știam că firma nu mergea prea bine, încă nu bănuiam ce viitor sumbru ne aștepta. Ne gândeam pur și simplu că în curând aveam să fim nevoiți să ne găsim alte slujbe. Între timp, ne continuam munca pe care o aveam.

Pe dactilografă, o fată înaltă, proaspăt ieșită de pe treptele școlii de birotică, o chema Ivy. Mary, funcționara care se ocupa de îndosariere, era o fată de optsprezece ani, care se angajase la noi de cum terminase școala. De ambalare și de sortare se ocupa Patrick, iar eu eram, ca de obicei, doamna Hawkins, omul bun la toate, corector, redactor și, după ce secretarele domnilor Ullswater și York au plecat să se mărite și nu s-au mai întors, secretară.

2

Cipriotul și nevasta lui englezoaică din casa lipită de cea a lui Milly se luaseră la ceartă. Era două dimineața. Începuseră tărăboiul în grădină și îl continuaseră în casă.

Primul șir de trepte din casa lui Milly dădea într-un mic palier cu o fereastră, prin care zăreai, pe fereastra de vizavi, în casa vecină, la doar un metru distanță; dacă stăteai pe următorul palier dintre etaje, zăreai la vecini copia identică a palierului din casa în care erai.

Mă băgasem în pat, dar groaza de larma care răzbătea până la noi mă făcuse să cobor la Milly, care se sculase deja și-și pusese capotul. Nevasta cipriotului de alături țipa. Ar trebui să facem ceva? Să sunăm la poliție? Am observat că toate luminile din jur erau stinse, în afară de cele de la camerele lor. Deocamdată nu reușeam să vedem nimic, doar casa scării, care rămânea pustie. Restul casei noastre era tăcut, toată lumea dormea sau nimeni nu băga în seamă zgomotul.

În după-amiaza aceea, alături se dăduse o petrecere de botez. Scandalul izbucnise în legătură cu paternitatea băiețelului; unul dintre prietenii bărbatului abordase subiectul de față cu el, așa, mai pe șoptite, la petrecere. Nu cred să fi existat vreo urmă de îndoială în mintea soțului, cum că n-ar fi fost tatăl copilului, dar, cum le plăcea să se ia la harță, începuseră un scandal cu care ieșiseră în grădină. Oaspeții plecaseră cu toții la casele lor.

Cum era de așteptat, pe bebeluș nu l-a trezit tămbălăul, fiindcă tot ce auzeam erau strigătele și țipetele nevestei și izbucnirile furioase ale bărbatului, un zgomot de fundal.

Dintr-odată, și-au făcut apariția pe trepte, la jumătatea scării lor, chiar în fața ochilor noștri, de parcă ar fi fost pe-o scenă. Milly, cu simțul ei practic, a dat fuga până jos, în dormitor, și s-a întors cu o cutie aproape plină cu bomboane de ciocolată.

Am stat una lângă alta, mâncând bomboane și urmărind spectacolul. Până acum, nicio palmă, niciun pumn; doar o grămadă de amenințări și brațe agitate. Apoi, bărbatul și-a apucat nevasta de păr și a început s-o târască pe scări, timp în care ea îl tot lovea și scâncea.

În cele din urmă, am sunat la poliție, căci cearta luase o întorsătură urâtă. În cinci minute, un polițist și-a făcut apariția la ușa noastră. Am avut impresia că scandalul de alături nu i se părea chiar atât de grav și nu-l trăgea inima să intervină. S-a așezat lângă noi, pe scară, de unde se mai vedeau acum doar picioarele celor doi, care se încăieraseră. Cum nu prea avea unde să se așeze, polițistul s-a înghesuit lângă noi. Șoldurile mele ocupau tot spațiul liber. Dar, în cele din urmă, vecinii noștri au coborât scara, ca să-i vedem cu totul.

— Nu puteți să-i opriți? îl întrebă Milly, întinzându-i bomboanele.

Polițistul s-a servit.

— Nu e bine să te bagi între soț și soție, răspunse el. Nu e recomandat. Nu primești nici mulțumiri, și se întorc amândoi împotriva ta.

Ne dădeam seama că avea dreptate. Milly s-a oferit să ne facă ceai; săritoare, ca de obicei.

— Mă duc să stau de vorbă cu ei, spuse polițistul în cele din urmă. La ora asta din noapte, să tulburi liniștea publică...

Am auzit soneria; a sunat îndelung și, în acest răstimp, scena s-a destrămat sub ochii noștri. Bărbatul și nevasta lui se despărțiră, ea începu să-și lege părul, el să-și îndese cămașa în pantaloni. Dispărură din câmpul nostru vizual. Am auzit dinspre stradă cum li s-a deschis ușa de la intrare și vocea ușor mustrătoare a polițistului. Glasul nevestei, ce răzbătu ascuțit și limpede în liniștea nopții, era rugător, împăciuitor:

— Aveam și noi o mică discuție, domnule polițist.

Vizavi, lumina de pe scări s-a stins. Sfârșitul spectacolului. Eu și Milly am băut câte o ceașcă de ceai la bucătărie și am vorbit despre altceva.

A doua zi de dimineață, când am plecat de-acasă spre birou, vecinul nostru cipriot, care meșterea ceva la una dintre roțile

mașinii, a ridicat privirea spre mine și mi-a zâmbit cu chipul lui tuciuriu.

— Bună dimineața, doamnă Hawkins.

De unde știa cum mă cheamă? Eu nu-i cunoșteam numele. Pe vremea aceea, oamenii știau întotdeauna cine sunt înainte să fac cunoștință cu ei. Mai târziu, după ce am slăbit, lucrurile n-au mai stat așa; toate astea nu aveau decât să-mi întărească convingerea că fetele cu forme generoase sunt fără îndoială cineva, oricât de mult ar avea de pierdut la capitolul întâlniri amoroase.

— Bună dimineața, i-am răspuns.

În general, ajungeam la birou între nouă jumătate și zece fără un sfert dimineața. Ceasul din redacție nu mergea bine și, din pricina lipsei cronice de bani gheață, lucrurile n-aveau cum să se schimbe. Sunt de părere că dacă un ceas nu merge bine, atunci nu le poți pretinde nici oamenilor care trăiesc după el să ajungă la timp. Pe măsură ce afacerea se prăbușea, deveneam cu toții destul de flexibili în privința programului. Patrick, care se ocupa de ambalare și sortare, ajungea de multe ori primul la muncă și răspundea la telefon. Nu știu dacă memoria îmi joacă feste, făcându-mă să exagerez, dar, când stau să mă gândesc, am impresia că aproape în fiecare dimineață îl găseam pe Patrick vorbind la telefon, țipând pentru a-și masca stânjeneala și neputința de a rezolva problema interlocutorului. La ora aceea, interlocutorul era de cele mai multe ori un autor, iar problema erau banii. Mai târziu, chiar spre amiază, venea rândul tipografilor și legătorilor; și ei se confruntau cu aceeași problemă, facturile neplătite. Și, firește, până nu se plăteau facturile, nu mai aveam cum să trimitem cărți la tipografie.

Telefonul.

— Ați putea să-ncercați mai târziu? Doamna Hawkins n-a ajuns încă.

Era Ivy, încerca să scape de cineva.

Și iarăși:

— Editura Ullswater, spunea Ivy.

Rar trecea o dimineață în care Mabel, soția trăsnită a lui Patrick, să nu treacă pe la editură. Mă acuza de fiecare dată că încercam să-i seduc bărbatul.

— Mabel! Mabel! striga Patrick la ea.

Patrick era un tânăr înalt, cu ochelari și părul lung și bălai, a cărui solemnitate precoce îl făcea să semene cu un preot; era un pic mai tânăr decât mine. Spera să-și clădească o carieră în domeniul editorial; cărțile și lectura erau pasiunea lui. Era adevărat că era atașat de mine, pentru că simțea că mi se putea confesa. Adesea, dacă ploua sau era prea frig pentru o ieșire în parc, stăteam să-i ascult ofurile în timpul pauzei de prânz de o oră. Trimiteam pe cineva să cumpere sendvișuri și le mâncam la birou și beam din cafeaua pe care o făceam acolo. Cred că se însurase cu Mabel doar pentru că rămăsese însărcinată. Acum, Patrick câștiga foarte puțin, dar Mabel lucra și ea, iar mama ei avea grijă de copilașul lor în timpul zilei. Fie că Patrick era prea absorbit de cărțile lui ca să-i mai acorde vreo atenție soției lui, fie că-i vorbise pe un ton prea afectuos despre mine, sau poate amândouă, cert este că lui Mabel îi intrase în cap că încercam să-l seduc pe Patrick. Ajunsese într-o asemenea stare de nervozitate încât, dacă nu i-am fi tolerat cu toții ieșirile și acuzele, când intra în redacția noastră în drum spre slujba ei, cred că nu ar fi fost în stare să mai meargă la muncă, la o firmă de amenajări interioare din apropiere. Dar reușeam întotdeauna să o calmăm și pleca, uitându-se în urmă, cu fața ei mică, ascuțită, aruncându-mi priviri de reproș.

— Doamnă Hawkins, nu vă dați seama de răul pe care-l faceți! Poate nu vă dați seama! îmi zisese ea în mai multe rânduri.

— Mabel, Mabel! o dojenea Patrick.

Ivy, dactilografa, țăcănea mai departe la mașina ei de scris cât durau scenele astea. Cathy, contabila, își bulbuca ochii în dosul lentilelor grose și se ridica în picioare, gesticulând puternic.

— Doamna Hawkins este redactorul nostru șef și nu e vinovată de nimic, croncănea ea.

Patrick avea întotdeauna o figură jalnică după ce pleca soția lui.

— Sunteți tare bună că faceți față atât de frumos, doamnă Hawkins, spunea el câteodată, cu toate că nu făcusem decât să stau la locul meu, cu șuncile mele. Altădată, nu zicea nimic, cercetând concentrat cărțile pe care le împacheta cu atâta migală, cu atâta îndemânare și rapiditate.

Unul dintre creditorii noștri, o mică tipografie, se săturase până peste cap să audă de greutățile cu care se confrunta Editura Ullswater. Ajunseseră chiar să angajeze un bărbat îmbrăcat în fulgarin, care să stea pe trotuarul din fața sediului nostru în fiecare dimineață și după-amiază, uitându-se în sus. Asta era tot ce făcea: se holba în sus, spre ferestrele noastre. Lucrul ăsta era menit să ne facă de rușine. În pauza de cafea îi întorceam și noi favoarea cât de cât, stând proțăpiți câte trei, patru la fereastră, cu cănile în mână. Era ciudat să-l vezi acolo pe bărbatul acela cu pelerină de ploaie; părea să nu-și aibă locul în zona aia elegantă și scumpă a Londrei, dar tocmai asta era ideea, trebuia să pară cât mai zdrențăros, ca să atragă atenția. În South Kensington, de unde porneam spre muncă în fiecare dimineață, de luni până vineri, bărbatul ar fi fost, pur și simplu, un om normal de pe stradă, cel la care fac referire întotdeauna politicienii, unul dintre cei mulți. Dar aici, în West End, toată lumea se uita la el, după care la ferestrele noastre, și apoi iarăși la el.

Acasă la Milly, în South Kensington, toată lumea își plătea la timp chiria, în fiecare săptămână, oricât de mult ar fi trebuit să încropească și să agonisească. Își strângeau șilingii și penny-i din economiile la sânge pe care le făceau la cumpărături și la curent; la Milly, lumea aduna și scădea, înmulțea și împărțea sumele la nesfârșit; ca să nu mai vorbim de Kate, cu cutiuțele ei etichetate „bilete de autobuz", „gaze", „diverse". Aici, în West End, aveai de-a face, în mare, cu clasa de sus, disprețuitoare la adresa creditorilor supărători, de parcă aceștia din urmă le-ar fi lezat cine știe ce aspirații. Noi, cei din redacție, nu ne băteam capul prea tare cu treaba asta: la urma urmei, nu era responsabilitatea noastră, ci a Editurii Ullswater, a domnului Ullswater, a domnului York și a celorlalte nume din consiliul director; îndeosebi a lui Martin York, cel care conducea firma. El era cel

care-mi aducea manuscrise luate de la tovarășii lui, foști ofițeri combatanți în război, sau de la colegii lui de școală.

— Iese un bestseller din ăsta? mă întreba adesea. Citește-l și spune-mi dacă are stofă de bestseller. Avem nevoie de câteva bestselleruri.

Cât despre șpalturile cărților care urmau să fie publicate, ele se strângeau teancuri-teancuri pe biroul meu, așteptând la nesfârșit să le vină rândul. Lucram cu migală la ele; cuvinte, fraze, paragrafe, semne de punctuație. Dar rămâneau pe biroul meu mult timp după ce erau gata să se întoarcă la tipografie. Credite noi de la tipografi și legători erau tot mai greu de obținut.

— Doamnă Hawkins, ține-i departe de mine pe autorii ăia!

Autorii voiau să știe de ce se tot amâna data publicării. Telefonul suna întruna. Ivy, cu accentul ei prețios, peste măsură de afectat, răspundea tare, acoperind gălăgia din redacție:

— Mă tem că doamna Hawkins este prinsă într-o ședință. Puteți lăsa un mesaj? Nu, nu știu când se va întoarce. Nu, n-o pot deranja, este prinsă într-o ședință.

După ce m-am interesat pe la colegi, am aflat că formula „prinsă într-o ședință" era o veche tradiție a firmei, inițiată de Martin York. Presupun că „prinsă" suna intimidant, nu lăsa loc de negocieri. Ivy căpătase talentul de a face ca „prinsă într-o ședință" să sune indignat de la bun început, de parcă numai ideea de a suna pentru a chema la telefon pe cineva ocupat ar fi fost de-a dreptul revoltătoare. Ivy înțelesese foarte bine cum funcționa Editura Ullswater. Podeaua din jurul biroului ei era ticsită de hârtii, căci Mary, secretara, plecase, plângându-se de atmosfera creată de vizitele furtunoase ale lui Mabel. Nu venise nimeni în locul ei.

După pauza de ceai, mă căuta Martin York, de obicei prin interfon.

— Puteți să veniți un minut, doamnă Hawkins?

Un minut însemna o oră, uneori chiar mai mult. Simțea nevoia să vorbească, să mi se confeseze. Stătea la fereastra lui, uitându-se în curtea din spatele clădirii, și vorbea. Sau lua loc și-mi vorbea de pe fotoliul din piele din fața mea.

— Te servesc cu un sherry, cu un whisky? mă întreba Martin York.

Acceptam un pahar de sherry doar dacă mă ținea de vorbă după cinci jumătate, când venea vremea să plec. Eram obișnuită să stau până târziu la serviciu, mai ales în ultima vreme, când personalul se subția pe zi ce trecea și toată lumea trebuia să preia îndatoririle a două sau mai multe persoane. Când se întâmpla ca Martin York să mă țină de vorbă, parcă aș fi fost în concediu de odihnă. Când vorbea despre trecut, subiectul era războiul. Când aducea vorba de viitor, subiectul era împrumutul considerabil pe care pretindea că îl obținuse ca să pună firma pe picioare. Faptele lui de vitejie din timpul războiului erau adevărate. Cât despre împrumut, mai țin minte și acum o remarcă de-a lui:

— Dacă lumea crede că ai bani și avere, este ca și cum le-ai avea. Convingerea în sine creează încredere. Iar încrederea, afaceri.

Fața lui rotundă era plină de ciupituri ca de vărsat. Îți venea greu să nu-l placi; nu era doar impresia mea, ci a tuturor partenerilor de afaceri, angajaților și prietenilor lui. De aceea, când aducea vorba despre suma impresionantă pe care o obținuse, toată lumea voia să-l creadă, într-atât încât chiar ajungea să atragă noi fonduri din când în când și să salveze temporar situația.

3

Când era supărat nevoie mare, Martin York mă chema în biroul lui ca să vorbim. Mă întristam când trebuia să părăsesc pe masa de scris șpaltul vreunui roman de Cocteau sau al unei ediții noi din *Blândețea nopții.* Multe dintre cărțile Editurii Ullswater erau atât de bune, niște apariții atât de rare! Îmi plăcea să vânez greșelile de tipar; îmi plăcea să verific cu cea mai mare grijă variantele de traducere suspecte; nu conta că biroul era un balamuc, că eram asaltată de zgomote din toate părțile și că eram constant întreruptă ca să răspund la telefon sau să rezolv vreo problemă, eram întotdeauna mulțumită când redactam.

— *Evening Dispatch, Evening News*! se auzea de jos, de pe aleea îngustă, strigătul băiatului cu ziarele, iar telefonul mă chema în biroul domnului York. Când se întâmpla asta, lăsa vorbă să nu fie deranjat cu telefoane sau vizite.

Dacă era necăjit, bea whisky. Vorbeam cu el în timp ce stătea pe scaunul lui, cu ochii închiși. Nu vorbeam niciodată despre chestiuni legate de birou; îi povesteam despre viața mea de acasă, de la Church End nr. 14 din South Kensington. Domnul York mă asculta cu atenție, după cum am descoperit mai târziu, căci își amintea întotdeauna câte ceva din povestirile anterioare.

— Ce mai face Wanda, doamnă Hawkins?

Wanda, croitoreasa poloneză, avea destule probleme, cât să ne ajungă pentru restul după-amiezii. Domnul York și-a umplut paharul, iar eu l-am pus la curent cu ce mai făcuse Wanda.

— Wanda, am început eu, suferă mult.

— N-am întâlnit vreun polonez care să nu sufere.

— Majoritatea suferințelor ei sunt legate de necazurile pe care le-a avut în trecut. Dar acum și-a găsit o nouă sursă de durere. Nu-i de glumit, domnule York. Wanda are o viață grea. A primit o scrisoare anonimă.

Wanda îmi făcea toate hainele. Singurul loc de unde îmi mai puteam cumpăra haine care să-mi vină, la un preț rezonabil, era un magazin pentru măsuri mari, de pe Oxford Street: erau haine obișnuite, doar că mai mari. Wanda, pe de altă parte, avea flerul de a intui personalitatea clienților ei. Cum îmi cerea foarte puțin, ocazional trebuia să-mi încerc norocul pentru ajustări, când nu era ocupată cu clienți mai rentabili. De obicei, se întâmpla să merg la ea sâmbăta după-amiaza, după ora cinci. Wanda mergea la liturghia în limba poloneză care se ținea la ora unu la Brompton Oratory și acolo, după slujbă, își întâlnea toți prietenii și rudele care locuiau la Londra. Dacă punem la socoteală bătrânii și copiii, trebuie să fi fost cel puțin o sută de refugiați polonezi care o cunoșteau sau aveau o legătură de rudenie cu Wanda. Știam direct de la sursă lucrul ăsta, fiindcă o însoțisem de câteva ori la liturghia de la ora unu, o adevărată adunare națională poloneză. Biserica gemea întotdeauna de lume. O mulțime de soți și de tați stăteau adunați la intrare cât ținea slujba, întorcându-se spre ușile bisericii doar pentru a-și face semnul crucii în momentul în care clopotul anunța înălțarea potirului.

Wanda era o femeie scundă, durdulie, trecută bine de patruzeci de ani. În amintirile mele, Wanda îmi apare întotdeauna pe timp de iarnă, la întâlnirile ei din fața bisericii Brompton, după slujbă. Parfumul greu de tămâie din acele zile zăbovea în apropierea ușilor bisericii pe măsură ce oamenii ieșeau de la liturghie. Wanda purta o haină de blană groasă, țepoasă și fără nicio formă, închisă la culoare, și o căciulă de blană asortată. Părul blond-deschis îi ieșea din căciulă la spate, într-un coc mare, împletit. Avea un chip dulce, oval și niște ochi mici, albaștri. În timp ce vorbea cu grupul ei special de compatrioți, își bomba ritmic întregul corp înainte, de parcă ar fi vrut să dea importanță propriilor cuvinte, și, de fiecare dată când își umfla pieptul, posteriorul îi sălta înapoi în același chip, parcă pentru a-i întări, la rândul lui, declarațiile. Grupurile din fața bisericii, care ajungeau să se întindă până pe Brompton Road, se împrăștiau încetul cu încetul, atât de alene, încât abia spre ora trei după-amiaza îi lăsa inima pe exilații volubili să-și vadă de drum, unii spre vreun muzeu din apropiere, Victoria & Albert sau cel de Științele Naturii, alții, majoritatea, intrând în ceainării, unde mâncau prăjituri și produse de patiserie

cu cremă și beau ceai cu lămâie. Îmbogățeau nespus Londra cu modul lor de viață nou, înstrăinat.

După cum am aflat de la Wanda, în marea parte a discuțiilor din timpul după-amiezii, imigranții își împărtășeau pățaniile și poveștile de supraviețuire și schimbau informații cu privire la aspectele practice ale traiului din țara în care veniseră să se stabilească. Ca multe alte grupuri de refugiați de război, își aduseseră curajul cu ei; era o afacere bună. La rândul lor, se chinuiau să descopere cum să-și facă viața mai bună. Cărui minister să se adreseze? Ce formulare să completeze? Ce școli, ce doctori? Sau, fiindcă era vorba despre polonezi, ce școli și medici catolici? Ce organizații, ce comitete, burse, subvenții, ce persoane, nume, adrese și numere de telefon, și ce slujbe la forța de muncă? Cunoșteau bibliotecile de stat, bibliotecile private, specializate și cele mai bune săli de lectură. Wanda și prietenii ei știau, se pare, mai bine decât mine cum să profite de pe urma resurselor Angliei postbelice. Și nu era exclusiv un demers materialistic. Unii dintre prietenii Wandei se dădeau în vânt după prelegeri. Veștile despre prelegerile care se țineau seara în Londra circulau tot timpul. Se găsea întotdeauna cineva care ținea o prelegere despre politică, astronomie, istorie, poezie cehă, literatură poloneză, obiceiurile polonezilor. Până să aflu de la Wanda, n-am avut nici cea mai mică idee că în Londra aveau loc atâtea prelegeri.

În acele vremuri de restriște, Wanda reușea să se descurce cu puținul pe care-l avea; sumele pe care le cerea pentru retușuri erau de cele mai multe ori exprimate în șilingi. Ajustările hainelor îi ocupau cea mai mare parte a orelor de muncă; doar ocazional își consacra zilele vreunui proiect important – croirea unei rochii de mireasă, a unei jachete pentru mama ginerelui sau a unei noi rochii de vară pentru una dintre doamnele ei.

Când nu avea în camera ei vreun client pe care să-l măsoare, să-l umple de bolduri sau căruia să-i facă retușuri, Wanda continua să lucreze, fie de mână, fie la mașina de cusut, chiar și atunci când prietenii și dușmanii i se înghesuiau în casă. Una dintre femei își făcea de treabă cu ceaiul lângă aragaz, în vreme ce Wanda cosea și stătea la palavre. Ea, una, era prea ocupată ca să meargă la prelegeri și biblioteci.

Bărbații care se numărau printre prietenii ei polonezi arătau cu toții mult mai în vârstă decât femeile, nu atât de bătrâni încât să le fie tați, dar cu siguranță frați mai mari. Când am acceptat una dintre invitațiile insistente ale Wandei și am rămas la ea pentru o gustare, am avut parte de o conversație politicoasă, când în engleză, când în poloneză. Am ajuns să-i cunosc și să-i revăd pe majoritatea prietenilor ei.

Într-o sâmbătă dimineață, mă dusesem până jos, să văd dacă primisem ceva de la poștă. Am trecut pe lângă Wanda pe scări. Zâmbea, cu corespondența ei în mână. Eu primisem o scrisoare de la un văr de-al meu. Am rămas să o deschid lângă cuier. Dintr-odată, din camera Wandei s-a auzit un țipăt lung, puternic și subțire, care s-a transformat într-o lamentație prelungă, îndepărtată și totuși pătrunzătoare.

Am fugit la etaj. Milly ieșise să vadă ce se petrece și stătea pe primele trepte, uitându-se în sus. Când am început să ciocănesc la ușa Wandei, un al doilea vaiet a răsunat ascuțit dinăuntru; n-am mai stat să pierd timpul, am dat buzna înăuntru. Wanda, îmbrăcată cu puloverul și fusta ei de lucru negre și încălțată cu papucii ei albaștri, ținea o scrisoare în mână, iar vaietul lung încă îi mai răsuna printre dinți. Mi-a întins scrisoarea. Am îndemnat-o să stea jos înainte să o citesc, crezând că era vorba despre o moarte subită în familie, în cel mai rău caz. Scria așa:

Doamnă Podolak,

Noi, Organisatorii, suntem cu
ochii pe dumneavoastră.
Țineți un atelier de croitorie, dar nu
vă declarați veniturile Autorităților.

Aveți grijă!
Un Organisator

Plicul era dintr-o hârtie ieftină, maro-deschis. Fusese expediat din Westminster.

— Doamnă Hawkins, a spus Wanda, s-a zis cu mine! O să mă bage la închisoare! O să mă deporteze!

A ajuns și Milly care a început să bată la ușă, curioasă să afle ce se întâmplase. I-am deschis ușa și i-am zărit pe soții Carlin și pe Kate Parker, asistenta, stând în pragul ușii, alarmați.

— Nu-i nimic, am spus eu. Wanda a văzut un șoarece, atâta tot. Sau i s-a părut.

Nu știu dacă m-au crezut sau nu. Am tras-o pe Milly înăuntru și am trântit ușa.

— Prostii! a spus Milly după ce a citit scrisoarea. Cine a scris-o?

Wanda a strigat că nu cunoștea niciun dușman care să fie atât de răuvoitor. I-am spus să se liniștească.

— Doar nu vrei să te-audă toată casa!

Nu mă gândeam că Wanda era în vreun pericol, ci, în realitate, mi se părea că sosirea unei scrisori anonime ar fi creat o atmosferă neplăcută în casă. Nu-mi plăcea deloc să fiu amestecată în blestemăția asta; am simțit o dorință arzătoare de a mă spăla pe mâini de toată tărășenia.

— Un pic de coniac, a spus Milly, care știa întotdeauna ce e de făcut în cazuri de urgență.

S-a dus până jos, întorcându-se cu un coniac tare pentru Wanda, care începuse să tremure și să murmure că avea să ajungă la închisoare sau să fie deportată.

— E o infracțiune să nu plătești impozit pe venit!

Din nou, Milly a trecut direct la subiect.

— Care venit? a întrebat ea, rotindu-și privirea prin camera Wandei, întregul ei univers, uitându-se la patul făcut de mântuială, într-un colț, la grămada de rufărie veche care aștepta să fie modificată. Într-o parte se zărea o pereche de pantaloni bărbătești care trebuiau strâmtați, mai încolo, un guler de blană, bunul de preț al cuiva, care trebuia mutat de la o haină la alta, o cutie de pantofi plină cu mosoare de ață, niște foarfece lucioase pe masa de cusut și o cutie mică de tinichea care conținuse pe vremuri glicerină Allenbury și în care Wanda păstrase dropsuri cu aromă de coacăze, iar acum, ace. Mai erau un arzător și o plită, scaunele și bufetul suspendat pe care Milly le cumpărase

la mâna a doua, ca să-și mobileze cât de cât camera; pe polița căminului se găseau o fotografie cu ramă de lemn, cu mama și tatăl Wandei – mama era în picioare, tatăl așezat pe scaun, lângă o vază înaltă cu flori –, ambii morți acum, și alta cu un soldat polonez, care avea o mustață mare și privea încrezător spre destinul său: fusese ucis. Am zărit și o poză cu o madonă neagră, despre care am aflat mai târziu că era Madona Neagră din Czestochowa, o alta cu Wanda, împreună cu cele patru surori ale ei, dintre care una se măritase și trăia în Scoția, iar celelalte trei erau încă în Polonia, unde Wanda și sora ei le trimiteau din când în când pachete cu mâncare la conservă, fulare călduroase și șosete, continuând să spere că aveau să ajungă întregi la ele. Geamantanele pline de praf ale Wandei tronau unele peste altele pe șifonier. Mașina ei de cusut era cel mai scump lucru din cameră: Wanda abia terminase de achitat ratele la ea. Mirosul muncii și al întregii harababuri de-aici, mirosul de așternuturi, de haine uzate, izul de naftalină de la gulerul de blană care trebuia transferat la o altă haină, de săpun, de ceai și biscuiți – amestecul ăsta era mirosul specific al camerei Wandei, și nu era câtuși de puțin supărător; îl mai întâlnisem în vizitele mele la ea, când venisem să probez hainele și la ceai, cu ocazia seratelor ei plăcute. Acum, i se adăuga aroma ușoară de coniac, căci Wanda, agitată cum era, își vărsase din băutură pe pulover.

Îmi amintesc cu claritate mai multe senzații din acele prime momente ale șocului suferit de Wanda. O parte din viitorul ei temerar era pierdută pentru totdeauna. Îmi amintesc de chipul ei pe care se citea teama, de felul în care tremura. Nimic din ce i-am fi putut spune eu sau Milly n-ar fi putut să o convingă că nu avea de ce să se teamă. Am vrut să duc scrisoarea anonimă la poliție: parcă și-a ieșit din minți.

— Ascultă, Wanda, aș putea să-ți completez un formular de impozit pe venit, i-am spus. Ai cheltuieli de muncă, ai rude care depind de tine în Polonia. Dacă mă lași să completez totul clar, n-o să fii nevoită să plătești un sfanț. Vin cu tine la fisc!

— La fisc? a întrebat ea, răsuflând din greu. Să merg la fisc? O să mă trimită la închisoare; mă-ntorc în Polonia.

Milly îi dădea înainte cu aceeași placă, spunând că, pentru a plăti impozit pe venit, trebuie mai întâi să ai un venit. Dar raționamentul ăsta nu făcea decât să o înfricoșeze și mai tare pe Wanda. Era convinsă că avea să fie arestată pentru că se ducea să declare așa de târziu, după atâția ani.

— Nu m-am gândit niciodată la impozit! Cum să mă gândesc? N-o să mă creadă în veci!

Judecătorii aveau să o condamne, spunea ea. Nu știu ce-și imagina, la câți judecători sau mari jurii se aștepta sau dacă auzea deja cum se închidea ușa celulei în urma ei, cert este că nu se lăsa cu niciun chip consolată. Era limpede că venise dintr-o lume cu o tiranie birocratică mult mai îngrozitoare decât a noastră. Într-un fel, mi se părea că accepta cu brațele deschise această suferință; era obișnuită cu ea.

Ce voiam eu să știu era cine îi trimisese scrisoarea. Asta era întrebarea care m-a măcinat și nu mi-a dat pace tot timpul în care am încercat să o convingem pe Wanda că nu avea de ce să se teamă. Mi se părea mult mai important să dăm de urma expeditorului anonim, decât să ne mai batem capul cu impozitul Wandei. Cine era acest „Organisator"? Și Milly se gândea la același lucru.

— Nu, nu, a spus Wanda, niciunul dintre prietenii mei, nici cel mai mare dușman, nimeni din Polonia n-ar fi în stare de așa ceva. Cum ar putea să facă una ca asta?

— Trebuie să fie cineva care te cunoaște, care știe câte ceva despre tine, Wanda!

— Cineva din casa asta! a exclamat Wanda.

— Nu se poate! a sărit Milly. Trebuie să fie unul dintre clienții tăi, unul dintre prietenii sau verii ăia.

— De ce ar face așa ceva? a întrebat Wanda jelindu-se, cu mâinile la ochi.

Eram sigură că, odată ce avea să se calmeze, Wanda avea să se gândească la cine ar fi putut să-i trimită scrisoarea.

Acum, Milly era îngrijorată. Mi-am petrecut după-amiaza de duminică discutând cu ea. Wanda luase un somnifer și se băgase în pat, iar noi îi promiseserăm să-i ținem toți vizitatorii la distanță, cu scuza că fusese nevoită să meargă la periferie, pentru a-i

lua măsurile unei cliente noi, foarte importante. Wanda mă lăsase să iau scrisoarea cu mine. Voiam să mă uit mai bine peste ea.

— Porcul! a izbucnit Milly, care era convinsă că autorul era un bărbat. Nu se poate să fi fost o femeie, a continuat ea când am sugerat posibilitatea asta.

Tindeam să-i dau dreptate, deși nu-mi venea în minte niciun motiv pentru a elimina o femeie ca suspect.

Deși nu era încă dispusă să accepte de față cu Wanda posibilitatea ca autorul scrisorii să fi fost cineva din casă, sau cineva care avea legătură cu casa, Milly era gata să discute asta cu mine, fie și numai ca să scape de îndoieli. Cine erau „organisatorii" și „organisatorul" care scriseseră anonima?

Hârtia era albastră, marca Basildon Bond, iar scrisul mărunt era asemănător cu ceea ce era cunoscut drept *script*, o adaptare a scrisului de tipar la scrisul cursiv. Părea să fie scrisul normal al autorului, dar, ici și colo, evident mascate, unele litere „d" depășeau proporțiile celorlalte; cuvântul „atelier" era înclinat spre dreapta, în italice; și unele dintre litere erau înclinate, deși, în mare parte, scrisul era drept. Am privit scrisoarea cu ochii mijiți, încercând să-mi dau seama ce ascundea. Pentru o secundă, am avut senzația că îi dau de capăt, dar nu știam de unde să o iau. Când am deschis ochii ca să o studiez mai îndeaproape, senzația a dispărut. În orice caz, n-am reușit să găsesc vreo legătură între scrisul acela, Wanda, casa noastră sau cunoștințele Wandei. Presupun că mai zărisem scrisori adresate ei pe masa din hol sau pe prețul din casă, din fața ușii de la camera ei, dar nu se întâmplase niciodată să-mi atragă atenția scrisul de pe ele. Cât despre ceilalți locatari ai casei, nu le văzusem niciodată scrisul, afară de cel al lui Milly, care părea mai degrabă o mâzgăleală. Dar ceea ce m-a frapat la scrisoare a fost diferența dintre exprimarea mai mult decât simplistă și caligrafie, care părea să aparțină unei persoane cât de cât educate; părea o reprezentație literară voită și de proastă calitate, o tentativă de parodie lamentabilă, ca să nu spunem mai mult. Cineva îi inventase pe „Organisatori" ca s-o sperie pe Wanda. Dacă ea ar fi făcut parte din lumea mea, din lumea cărților și a editurilor, poate c-aș fi știut de unde să-mi încep căutarea aiuritoare a posibililor vinovați; spun „aiuritoare"

întrucât, chiar și dintre oamenii pe care îi cunoșteam și pe care îi întâlneam în munca mea, unii dintre ei cele mai de joasă speță și mai răuvoitoare specimene din domeniul literaturii de doi bani, tot mi-ar fi fost greu să aleg pe cineva. În aceste condiții, găsirea unui indiciu cât de mic în universul Wandei ar fi însemnat să caut acul în carul cu fân.

Pe Milly a supărat-o atât de tare sugestia că ar fi fost cineva din casă, că a părut de-a dreptul șocată de idee. În plus, se temea că scrisoarea n-avea să fie ultima.

— Treburile astea se-ntâmplă câte trei, a spus ea, în stilul ei specific, presărat cu vorbe de duh din popor; amesteca ceaiul din ceainicul încălzit. Întotdeauna amesteca ceaiul cu maximele.

Ne-am hotărât să-i luăm la rând pe locatarii casei.

Primii au fost Basil și Eva Carlin, cu micuța lor bucătărie și încăperea spațioasă, pe jumătate dormitor, pe jumătate cameră de zi, de la primul etaj.

— Nu-i văd făcând așa ceva, am spus eu.

— Nici eu, căzu de acord Milly. Sunt așa de liniștiți. O șoaptă nu se-aude de la ei, și-și plătesc chiria la timp.

— Adesea, tocmai oamenii liniștiți ca ei fac asemenea lucruri, am spus eu.

— Asta așa e. Ai dreptate.

— Cu ce ziceai că se ocupă el?

— Păi, tot ce știu eu e că lucrează în Clapham, la o firmă de inginerie. E contabil.

Una dintre rarele ocazii în care am schimbat câteva cuvinte cu Basil Carlin a fost atunci când ne-am pomenit amândoi la etajul aceluiași autobuz, iar singurul loc liber era cel de lângă mine. Atunci mi-a spus că muncea ca „inginer-contabil". Un om retras, într-adevăr, dar nu genul care să-ți dea fiori. Nu-mi plăcea deloc să mă gândesc la vecinii mei, oameni obișnuiți, ca la niște suspecți. Mi-am amintit de Eva, cum se strecura ea respectuoasă după-amiaza prin bucătăria lui Milly, ca să atârne cămășile soțului ei în grădina din spate, la uscat. Era o femeie subțirică, plăpândă, care avea obiceiul să meargă cu coatele ieșite în afară. Basil era de înălțime medie, bine făcut, cu părul rar, bălai și ochelari. Nu era nimic în neregulă cu ei, absolut nimic.

— E îngrozitor, a spus Milly, să trebuiască să-i luăm așa, la rând!

— Și eu mă gândeam la același lucru. Mă simt ca o trădătoare.

Era adevărat că, într-un fel, căutarea autorului scrisorii ne făcea să coborâm la același nivel cu acesta. Dar eram hotărâtă să elimin orice posibilitate, să fiu cât mai obiectivă cu putință. Aș fi preferat să merg cu scrisoarea la poliție.

— Ce-ar avea de împărțit soții Carlin cu Wanda? a întrebat Milly. Nu s-au certat niciodată cu nimeni din casă. Wanda chiar i-a dat drumul la un tiv, zilele trecute.

— I-a dat drumul la tiv, serios?

Deci așa, i-a aranjat un tiv Evei Carlin.

— Le cunoști cumva scrisul? am întrebat.

— N-am avut ocazia. Plătesc cu banii jos.

Cu toții plăteam așa. Cu cât lăsai în urma ta mai puține hârtii, cu atât mai bine, asta era deviza lui Milly.

Wanda dăduse drumul la un tiv pentru Eva Carlin. Asta era tot ce știam. Mi-am îndreptat atenția spre Kate Parker, cu dinții ei albi și strălucitori și mania ei *cockney* de a-și curăța lună camera, chiar și acum, la etaj, sâmbătă după-amiaza. Auzeam cum târa mobilierul pe hol, în toiul războiului ei împotriva germenilor. M-am gândit la cutiile ei etichetate „electricitate", „gaze", „bilete de autobuz", „diverse". Totul organizat.

— Kate nu! spuse Milly. Asta chiar că nu pot să cred!

Nici eu nu puteam. În ciuda faptului că nu privea cu ochi buni camera plină până la refuz a Wandei și stilul ei ciudat de viață, suprapopulat, nu o credeam pe Kate în stare de așa ceva.

Dar Kate era o adevărată organizatoare, de la natură. Mă întrebam cum scria cuvântul „organizator", care în anonimă era scris cu „s".

Pe la ora cinci, i-am dus Wandei o ceașcă de ceai. Era trează, plângea. Se băgase direct în pat și-și desfăcuse părul. Era prima oară când o vedeam cu acea bogăție de păr natural, de culoarea porumbului, care-i cădea până pe umeri. Era o priveliște impresionantă. Mi-a trecut prin minte că se putea foarte bine să fi avut un iubit, sau cel puțin un admirator, cineva care o curta fără speranță, vreun bărbat respins și răzbunător, sau o femeie geloasă, al cărei bărbat să fi fost atras de Wanda. Poate că nu

suntem atenți unii la alții pe cât de mult ar trebui, m-am gândit eu. Văzând-o pe Wanda în această lumină nouă, nu doar ca pe o doamnă poloneză respectabilă, demnă de toată lauda, ci și ca pe o potențială parteneră sexuală, mi-am dat seama că sfera suspecților creștea semnificativ. Dar nu voiam s-o întreb, așa, pe nepusă masă: „Wanda, știi vreun bărbat care să fie interesat sentimental de tine, sau o femeie pornită împotriva ta?" Nu am spus-o pentru că în momentul ăla ar fi explodat, mai mult ca sigur, de indignare. Imaginea pe care o afișa în lume era cea de croitoreasă bisericoasă și văduvă devotată. Și, ca să fiu sinceră, nu știu unde ar fi găsit timpul necesar și pentru un simplu flirt, darămite pentru o aventură amoroasă.

În tot cazul, plângea și se jelea atât de tare, încât orice întrebare rațională s-ar fi dovedit inutilă. Of, Doamne! Era posibil să se agațe de întâmplarea asta toată viața.

— Wanda, trebuie să treci peste asta! Dacă mai primești vreo scrisoare, mergem cu ele la poliție.

— Să mai primesc? Să mai primesc... La poliție?

Milly a deschis ușa și a intrat. Mi-am dat seama, după cum o privea pe Wanda, care stătea în pat, cu părul despletit pe umeri și ochii ei albaștri, că pe Milly o izbise același gând care îmi trecuse și mie prin minte: Wanda era o femeie atractivă, Wanda era sexy. Era ceva la care, în mod prostește, nu ne gândiserăm până atunci.

— Am dușmani, se văita ea.

— Lasă-i în plata Domnului! i-a spus Milly.

Am lăsat-o pe Wanda să-și bea ceaiul.

— Dar vorbea tot timpul despre prietenii și dușmanii ei, a început Milly. Acum pare surprinsă că are dușmani. Spunea mereu „prietenii și dușmanii mei", de parcă ar fi fost cel mai normal lucru din lume. Străinii așa vorbesc, ascultă la mine. Și dacă stai să te gândești la câți oameni îi calcă Wandei pragul...

— Arată bine cu părul desfăcut, am spus eu.

— Nu-i așa?

În seara aceea, după cină, am dezbătut mai departe posibilitatea ca vinovatul să fi fost unul dintre ceilalți locatari ai casei.

Mai întâi, am vorbit despre vecina mea de deasupra, tânăra Isobel, care avea o mulțime de prieteni și care-și suna tăticul în fiecare seară. Și de data asta, eu și Milly am făcut schimb de priviri. Tocmai Isobel să scrie o scrisoare anonimă răuvoitoare...

— L-am cunoscut pe tatăl ei, mi-a mărturisit Milly, de parcă asta ar fi tranșat problema.

Eu, una, nu-l cunoscusem, dar era adevărat că prezența vocii paterne în viața ei de zi cu zi părea să-i confere o oarecare stabilitate; dar, mai mult decât telefoanele pe care i le dădea tatălui ei, veselia ei și anturajul ei de tineri zăpăciți o scoteau de pe lista suspecților. Să fi fost posibil ca cineva atât de flușturatic și de lipsit de griji ca Isobel, care ieșea în fugă din casă spre taxi sau spre mașina iubitului, să fi scris o scrisoare atât de malițioasă? Noi căutam pe cineva întunecat, cineva cu o răutate adânc înrădăcinată.

Milly se simțea la fel de vinovată ca mine în timp ce-i luam la bani mărunți pe oamenii cu care împărțeam aceeași casă. Am observat că, deși ajungeam amândouă la aceleași concluzii, motivele lui Milly difereau de ale mele: tindea să-i disculpe pe toți chiriașii ei tocmai pentru că erau chiriașii ei, în vreme ce eu mă străduiam să-i privesc mai obiectiv. Aveam senzația că era totuna, căci Milly îi pusese deja sub lupă când îi primise sub acoperișul ei. Și totuși, se putea să ne înșelăm. Și ne simțeam foarte vinovate. Scrisoarea, care se afla pe masa lui Milly, atrăgea după ea vina, se năștea din vină și o provoca.

Mai rămânea William Todd, studentul în ultimul an la medicină. Spun că mai rămânea, deși, în realitate, dacă era să judecăm imparțial, lista suspecților din casă ar fi trebuit să ne includă și pe noi două.

— Ce motiv am avea noi să facem așa ceva? a întrebat Milly, când i-am atras atenția.

M-am gândit atunci că întrebarea era valabilă pentru noi toți. Ce motiv ar fi avut vreunul dintre noi să o necăjească pe Wanda? De ce? Pentru ce? Radioul lui William Todd se auzea de sus, răzbătând până la noi în timp ce vorbeam. În general, ieșea sâmbătă seara, dar în seara asta studia. De obicei, cobora scările, tropăind cu picioarele lui robuste, și ieșea să se întâlnească cu

prietenii la cafeneaua din apropierea stației South Kensington. Îl văzusem acolo de mai multe ori, când se întâmplase să mă întorc acasă târziu. Stătea la masă cu un grup de tineri și tinere care păreau să fie studenți, colegi de-ai lui. De ce Dumnezeu i-ar trece lui William prin cap să-i trimită Wandei o scrisoare anonimă, de amenințare? Probabil că nici nu se gândea vreodată la ea, în afară de momentele în care se întâmpla să treacă pe lângă ea pe scări.

— Deci nu e niciunul dintre noi, spuse Milly. Trebuie să fie una dintre cunoștințele Wandei, din exterior. Și am de gând să i-o spun, mâine dimineață.

Pe măsură ce se lăsa noaptea, Wanda aproape că devenea ea însăși vinovată în ochii noștri: era vinovată de a fi fost victima misivei vinovate, anonime, care zăcea pe masa lui Milly, răspândind răutate în întreaga bucătărie.

4

— Wanda face ce face și se uită pe fereastră, i-am spus lui Martin York. Vede spioni care pândesc la colț de stradă. Vede spioni prin magazine, urmărind-o. Detectivi particulari și spioni guvernamentali.

Necazurile Wandei erau cunoscute de toată lumea de la Church End Villas, nr. 14, South Kensington. Era incapabilă să păstreze un secret, dar în același timp se plângea că toată lumea vorbea despre ea. Până să se încheie săptămâna, chiar și cei de la nr. 16, cipriotul și nevasta lui englezoaică, cunoșteau toată povestea în cel mai mic detaliu. Ba mai mult, sunaseră pentru a-și exprima solidaritatea, bărbatul oferindu-se cât se poate de serios să-i rupă gâtul criminalului, în cazul în care am fi ajuns vreodată să-i aflăm identitatea.

— Își spun „Organisatorii", le-am explicat, în speranța că numele avea să le spună ceva.

— Organizatorii, a murmurat soția. O să-i organizez eu de-o să le meargă fulgii, stai numai să pun mâna pe ei!

Domnul Twinny, bărbatul cu slujbă ciudată, care locuia la nr. 30, era la fel de indignat.

— Niciun gentleman nu i-ar face una ca asta unei doamne, mi-a spus el în șoaptă, pe un ton de complicitate. Darămite unei văduve...

De la o vreme, Wanda începuse să aibă probleme și cu munca. Clienții ei erau nedumeriți de teama și de rezerva de care dădea dovadă; veneau la probe și, când dădeau să plece, o întrebau pe Milly dacă o jigniseră cu ceva pe Wanda.

— Wanda nu e-n apele ei zilele astea, spunea Milly.

— Ce s-a-ntâmplat? E vreo problemă?

— O să-i treacă, stați liniștiți, spunea Milly de fiecare dată.

Dar prietenii ei polonezi nu s-au dat bătuți cu una, cu două. În decurs de două săptămâni ajunseseră să afle cu toții de scrisoarea ei anonimă; după alte două săptămâni, au venit s-o roage pe Wanda să-și bage mințile-n cap și să treacă peste asta.

— La urma urmei, ce-or să-ți facă? Doar nu s-a făcut nicio amenințare sau șantaj... O fi vreun nebun care trimite aceeași scrisoare cu sutele, cu miile.

Când i-am descris scrisoarea lui Martin York, am rămas impresionată de promptitudinea și generozitatea cu care a oferit serviciile avocatului său, pe propria-i cheltuială, ca s-o ajute pe Wanda. Era sincer revoltat de toată povestea. La vremea aceea, Martin York avea, la rândul lui, necazuri mult mai mari decât mi-aș fi imaginat vreodată. Câteva luni mai târziu, când judecătorul de la procesul lui a spus că „economia nu poate funcționa dacă oamenii nu sunt cinstiți" și l-a condamnat la șapte ani de închisoare, mi-am adus aminte de gestul lui simplu la adresa Wandei, o croitoreasă imigrantă din South Kensington, de care auzise doar prin intermediul meu.

În același timp, Martin York era plin de sfaturi neconvenționale, care aminteau de înțelepciunea întâlnită la popota ofițerilor.

— Soluția ca să scapi de impozit, doamnă Hawkins, e să le trimiți așa, din senin, un cec pentru, să zicem, opt lire, șaptesprezece șilingi și trei penny. Ceva de felul ăsta. Nu reușesc niciodată să coreleze o asemenea sumă cu datele lor; dosarul tău trece din mână-n mână luni și ani la rândul și, în cele din urmă, se pierde.

— Nu mi-ar plăcea să-ncerc așa ceva, am spus. Ce s-ar pierde, de fapt, ar fi banii cuiva.

— Așa s-ar zice, doamnă Hawkins.

La vremea aia, luam lucrurile mai mult sau mai puțin literal; poate că ăsta era motivul pentru care simțea că se putea baza pe mine.

În orice caz, Wanda nu a consultat avocatul în privința scrisorii; era mult prea speriată. Dar, în cele din urmă, l-a lăsat pe contabilul Editurii Ullswater să se ocupe de impozitul ei pe venit. Datora puțin peste douăsprezece lire, din care, câteva luni mai târziu, i s-au restituit patru. Deocamdată, nu mai primise

nicio scrisoare anonimă și, în general, primul val de șoc, uimire și suspiciune se mai domolise. Se mai domolise, dar nu dispăruse cu desăvârșire. Mă pomeneam uitându-mă ciudat la vreunul dintre chiriașii din casă sau la vreunul dintre vizitatorii Wandei, întrebându-mă dacă avea vreo legătură cu scrisoarea. La fel ca mine, presupun că și ceilalți chiriași făceau, în mare, același lucru. Nu se poate să nu se fi gândit, să nu fi speculat. Știu că Milly îi urmărea cu vigilență pe toți cei care îi călcau pragul Wandei.

— O doamnă pentru retușuri, raporta ea, preotul bătrân, vărul ei tânăr care o să fie hirotonisit, băiatul ăla de la poștă, cu un costum de modificat, familia aia poloneză care-i aduce prăjituri, surorile poloneze care predau muzică...

Dar eu eram mult mai activă în investigațiile mele. E uimitor cât de multe poți afla despre oameni când vrei să risipești niște îndoieli. Metoda mea a fost să devin, pur și simplu, mai prietenoasă cu fiecare dintre ei.

Pe atunci, Wanda părea să fi ajuns pe culmile suferinței. Își pierduse vigoarea; părea să îmbătrânească și să se treacă. Timpul s-ar fi ocupat oricum și singur de toate astea, așa cum avea să o facă în cazul nostru, al tuturor. Dar, la ea, transformarea fusese opera autorului scrisorii anonime, infamul „Oganisator". Wanda lăsase scrisoarea pe mâna mea, de vreme ce îi promisesem că-mi voi continua cercetările, să aflu cine era dușmanul ei. Mi-am propus să obțin, cât mai discret cu putință, mostre de scris. Am cumpărat o carte de grafologie și mi-aduc aminte cum parcurgeam scrisoarea de una singură, în camera mea, noapte de noapte, examinând sub lupă formarea cuvintelor. De felul meu, sunt foarte meticuloasă când iau notițe: am cumpărat un carnețel și am început să fac însemnări despre particularitățile grafologice ale scrisorii – „l"-uri cu bucle mari și „h"-uri fără, „o"-uri închise și „a"-uri și „f"-uri deschise, exagerate, căutând parcă să sugereze un fals. Căci scrisoarea oferea toate indiciile unui stil de scris deghizat, mai exact mici discrepanțe, ca declarațiile contradictorii ale unei persoane interogate. Mai presus de toate, căutam organizatorul scris cu „s". Am încercat să strâng cât mai multe exemple de scrisuri de mână care să conțină cuvinte termi-

nate în „iza". Dar, în cele mai multe cazuri – de pildă „realiza" și „favoriza", la care variantele cu „s" erau destul de întâlnite în popor –, nu se putea trage nicio concluzie.

Cheia, eram convinsă, avea legătură cu ceva din viața Wandei; probabil vreun detaliu la care nici măcar ea nu s-ar fi gândit, sau vreo persoană de care uitase cu desăvârșire.

Între timp, se jelea, nu atât de frică că va ajunge pe mâna fiscului, ci mai degrabă la gândul că o cunoștință îi dorea răul, fără vreun motiv anume.

— Bună dimineața, doamnă Hawkins!

Era cipriotul de alături, care-și curăța bicicleta pe când plecam spre birou.

— Bună dimineața, Marky!

Așa ne ceruse să-i spunem; era limpede că se simțea stânjenit când vreunul dintre noi i se adresa prin domnul cutare. Avea să treacă o vreme până să ajung, la rândul meu, să fiu strigată pe numele mic. Această schimbare a coincis cu vremea în care m-am hotărât să dau jos mare parte din kilogramele mele. Atunci, îi îndemnam pe oameni să-mi spună Nancy, în loc de doamna Hawkins, așa cum eram cunoscută de toată lumea în vara aceea din 1954, când mergeam la birou dimineața cu autobuzul, ca mai apoi să traversez pe jos Green Park, fie ploaie, fie vânt.

Suicidul este ceva despre care știm mult prea puțin, din simplul motiv că martorul principal a murit, de cele mai multe ori luând cu el și secretul din spatele deciziei sale, pe care niciun bilet de adio nu-l poate lumina îndeajuns. La Editura Ullswater avea loc ceea ce am putea numi o misiune sinucigașă: o cale de a te îndreapta vertiginos spre dezastru, care nu duce neapărat la moartea vitezomanului. În primăvara aceea, când am auzit la radio – era 6 mai – că alergătorul Roger Bannister bătuse recordul modial, o milă străbătută în mai puțin de patru minute, am avut motiv să reflectez asupra goanei nesăbuite a lui Martin York spre sentința lui aspră. Viteza lui Martin York, m-am gândit eu, era mult mai mare, ajungea la aproape o milă pe minut, chiar și

atunci când stătea încolțit în biroul lui, cu paharul de whisky în mână. Într-o zi, m-a chemat la el. Semna niște acte.

— Sunteți bună să vă puneți și dumneavoastră semnătura, doamnă Hawkins?

Am luat stiloul și am tras spre mine hârtiile pe care le semnase deja, în timp ce el se ocupa de restul. Dar nu m-am semnat: am văzut că erau scrisori către bănci și că semnăturile, deși erau cu scrisul normal al lui Martin York, nu îi aparțineau. Am observat că una dintre ele era „Arthur Cary". La vremea aceea, sir Arthur Cary era cel mai cunoscut bancher și apărea întotdeauna prin ziare, împreună cu soția lui zburdalnică. N-am avut timp să mai văd și altceva. Ghicind probabil că aveam să obiectez, Martin York mi-a înșfăcat documentele.

— Doar nu falsificați semnături, nu-i așa, domnule York? am întrebat eu pe un ton glumeț, cât mai lejer cu putință.

— Să falsific? Sigur că nu. Să falsifici înseamnă să copiezi semnătura altcuiva. Arthur mi-a spus că pot să-i scriu numele, e-n regulă. Dar văd că nu e nevoie de semnătura vreunui martor.

Apoi a băgat actele într-un sertar.

Multe luni mai târziu, mi-am dat seama că ceea ce văzusem făcea parte dintr-o acțiune frauduloasă atât de naivă, încât nu se putea să nu fie descoperită. La vremea aceea, hotărâsem în sinea mea că nu putea fi vorba despre o fraudă, tocmai pentru că totul părea atât de naiv. M-am gândit atunci că era doar una dintre glumițele lui autoironice la adresa carierei lui suicidare, care se îndrepta spre ruină. Căci era clar că ruina îl aștepta. Angajase anul acela câțiva „consultanți literari", în cea mai mare parte tineri fără pic de experiență, care proveneau din familii bune și ai căror tați interveniseră pentru ei. Erau trecuți pe statul de plată. Ni se părea amuzant când veneau la birou, de obicei vinerea, în ziua de salariu. Rezistau în jur de trei, patru săptămâni și se succedau rapid. Motivul pentru care rămâneau în post atât de puțin timp era că domnul Ullswater se apuca să-l mustre pe domnul York: „Cine e tânărul acela pe care l-am văzut jos?" sau „Cine e puștiul acela nesuferit care face ceai în redacție?" Martin York îi explica atunci că tânărul învăța meserie. Dar se întâmpla atât de des să nu găsească nicio leafă așteptându-i,

încât nu mai rămâneau prea mult prin firmă, spre marele regret al lui Ivy, dactilografa.

Dar problema și mai serioasă pentru firma în prag de faliment erau paraziții care începuseră să se gudure pe lângă Martin York, încercând să-l convingă să le publice cărțile de două parale.

Câteodată, am impresia că disponibilitatea lui de a accepta cărțile astea se datora nu atât grijii de a nu discrimina pe nimeni, cât convingerilor greșite, potrivit cărora dacă cineva este cumsecade și peste măsură de volubil, nu se poate să nu fie și un scriitor bun. Iar asta nici că se putea să fie mai departe de adevăr! Dar Martin York își făcea și alte iluzii: trăia cu impresia că bărbații și femeile din clasa de sus, cu educație aleasă, erau înzestrați automat și cu talent, spre deosebire de scriitorii de origine modestă. În 1954, destui editori inteligenți trăiau cu această impresie.

Editorii, din motive lesne de înțeles, încearcă să dezvolte relații de prietenie cu autorii lor; Martin York, în schimb, încerca să facă din prietenii lui autori. Le promitea contracte celor mai volubili, bârfitori și simpatici cunoscuți din aceeași clasă socială, foștilor săi colegi de școală, soțiilor acestora, foștilor săi tovarăși de arme și soțiilor lor.

Aici interveneam eu. Adesea îmi revenea sarcina să refuz câte o carte pe care Martin York, în timpul unei partide de băut, acceptase să o publice, fără să se uite măcar peste ea. Prietenii lui știau unde-și petrecea el timpul după serviciu, între ceasurile șase și nouă. Îl pândeau fără pic de rușine și-i ascultau promisiunile. Deși în lumea editorială și literară se știa că Editura Ullswater se duce de râpă, stolurile de vulturi planau asupra lui Martin, încercând să ciugulească ultimele rămășițe. Trebuia să le gonesc a doua zi.

În această parte a povestirii intră în scenă bărbatul pe care am ajuns să-l numesc *pisseur de copie*. Am uitat care scriitor simbolist francez din secolul nouăsprezece, folosindu-se de formula *pisseur de copie,* l-a acuzat pe un autor de duzină că ar fi urinat ciorne jurnalistice, dar descrierea mi-a rămas în minte și mi s-a părut potrivită pentru mulți dintre scriitorii care îi dădeau

târcoale lui Martin York sau căutau să-l cunoască; și, în cele din urmă, i-am atribuit-o pentru totdeauna unui singur bărbat, Hector Bartlett.

La vremea aceea, termenul „clasă de sus" avea o încărcătură mult mai bogată decât acum. Hector Bartlett susținea cu orice prilej, fie în mod direct, fie prin aluzii, că era de familie bună. O făcea cu atâta tărie, încât ajunsesem chiar să bănuiesc că lucrurile stăteau exact pe dos; de altfel, aveam dreptate, și nu eram singura persoană care credea asta. Dar foarte mulți oameni se lăsau vrăjiți de pretențiile lui Hector, un număr surprinzător, mai ales acele suflete simple care își înăbușeau îndoielile pentru că le venea greu să recunoască că aveau de-a face cu un individ găunos, un impostor; efortul ar fi fost prea mare pentru ei, ar fi putut atrage după sine confruntări fățișe, poate și alte neplăceri.

Obișnuia să stea la pândă în Green Park, așteptând să trec pe-acolo în drum spre serviciu sau spre casă. Uneori, treaba asta mă amuza, fiindcă îmi dădea ocazia să-l împing să se dea mare cu statutul lui social superior și, la fel de important, cu o presupusă erudiție. Căci cunoștea titlurile tuturor cărților importante și numele autorilor, dar toate astea nu făceau nici cât o ceapă degerată; citise foarte puțin.

De la mine voia să-i fac cunoștință cu Martin York, ca mai apoi, prin intermediul lui, să ajungă la unchiul acestuia, care era producător de film.

Pisseur de copie! După mine, Hector Bartlett voma materie literară, o urina și o transpira, o excreta.

— Doamnă Hawkins, depun eforturi de nedescris pentru proza mea.

De asta eram convinsă. Strădaniile erau vizibile. Articolele lui se crispau și se convulsionau sub imperiul multitudinii de meandre și tergiversări, cuvinte deplasate, repetiții supărătoare, poliloghii și termeni lungi, de origine latină.

Mi-am dat seama într-o dimineață că întâlnirile noastre din Green Park, în drumul meu spre birou, nu erau o coincidență. Prea se întâmplau des. Era o zi frumoasă de iunie și știu sigur că era într-o luni, pentru că eram tare fericită, așa cum nu mai fusesem de ani de zile, cu gândul la tăticul tinerei Isobel, căruia

îi telefona din casă, din camera ei, în fiecare seară, și pe care îl cunoscusem cu o zi înainte, la biserică. Era o biserică anglo-catolică de pe Queen's Gate. În timp ce stăteam și ascultam *Kyrie Eleison*, am observat-o pe Isobel, care era așezată, împreună cu un domn mai în vârstă, cu două rânduri mai în față. Am presupus că era tatăl ei și, când am ieșit din biserică și mi l-a prezentat, s-a dovedit că avusesem dreptate. Hugh Lederer. Când îl văzusem cu Isobel, pe muzica dulce din *Kyrie Eleison*, mi-am zis, pentru prima oară după ani buni de văduvie: ăsta da bărbat bine! Iar acum, în timp ce traversam Green Park în dimineața frumoasă de iunie, îmi răsuna în minte *Kyrie Eleison* și retrăiam întâlnirea de la biserică și prânzul neașteptat care a urmat și restul acelei dulci după-amiezi de duminică. Nu mi-a făcut nicio plăcere să-l văd pe Hector Bartlett ținându-mi drumul, nu aveam dispoziția necesară să-i cânt în strună în dimineața aia. Mă zărise apropiindu-mă înainte să dau cu ochii de el, iar acum stătea lângă o bancă, prefăcându-se nehotărât dacă să se așeze sau nu. La nouă și un sfert dimineața, era ultima persoană care aș fi dorit să-mi tulbure fericirea, și totuși părea hotărât s-o facă. Păr roșcat, tuns periuță, pantaloni maro din velur, sacou de tweed cu întăriturile la coate, o cravată galbenă și o cămașă verde, cu carouri: cam țipător pentru vremurile acelea, dar Hector Bartlett era întotdeauna îmbrăcat în culori țipătoare. Era înalt și umbla cu umerii lăsați, ceea ce-l făcea să pară mai bătrân decât era în realitate – pe atunci, aș zice că trecuse bine de treizeci de ani. Avea o față rotundă și bărbie dublă. Gura lui mică, dar plină, ca de bebeluș, arăta de parcă ar fi căutat tot timpul să sugă la un sân fictiv.

În fața mea pe alee mergeau doi tineri, ținându-se drăgăstos de după mijloc. L-au scos pe Hector, *pisseur*-ul *de copie*, din raza mea vizuală. Păreau să se îndrepte spre muncă, probabil în aceeași firmă, căci era ora la care mergeau funcționarii la birou. Când au trecut de banca lângă care zăbovise Hector Bartlett, am văzut că se așezase; mă aștepta, iar acum se ridicase să-mi iasă în întâmpinare.

— Bună dimineața, doamnă Howkins, ce surpriză plăcută! Ce pierdere de vreme! a spus el, arătând spre cei doi iubiți, care tocmai trecuseră.

— *Pisseur de copie!*

Nu știu ce mi-a venit, căci n-am spus-o încet, ca pentru mine, ci tare.

— Ce-a fost asta, doamnă Hawkins?

A părut cuprins de panică, apoi neîncrezător și, în cele din urmă, a ales să nu-și creadă urechilor. N-a așteptat să-i răspund sau să-i ofer o explicație, doar a râs ușor forțat.

— Frumoasă dimineață, a spus el.

— Nu muncești azi?

Am uitat ce mi-a răspuns. Din câte știam eu, nu avea nicio slujbă stabilă. Din când în când, făcea recenzii literare pentru câteva ziare din provincie și trăia în cea mai mare parte de pe urma simțului său practic și a unei romanciere pe nume Emma Loy. Dar nu-i purtam pică din cauza asta. Cunoșteam o mulțime de scriitori obscuri, adevărat, mult mai tineri decât Hector Bartlett, care munceau din greu ca să-și ducă traiul și-și împărțeau câștigurile cotidiene cu un partener, sau trăiau pe spinarea altor scriitori mai norocoși decât ei. Cât despre Hector Bartlett, cu câțiva ani în urmă îi făcusem rost de o slujbă care i s-ar fi potrivit de minune: vânzător de enciclopedii din ușă în ușă, în suburbii. Ar fi fost numai bun să pălăvrăgească entuziasmat despre tomurile grele și să le impresioneze pe gospodine. Dar a refuzat slujba; era dreptul lui. Ceea ce mi se părea atât de respingător la el era că încerca întotdeauna să se folosească de mine pentru intrigile lui, profitând de presupusa mea influență asupra lui Martin York.

În dimineața aceea, a ajuns să mă însoțească până la ușa biroului, pisându-mă cu o idee de-a lui, de-a face un scenariu de film după un roman. Unchiul lui Martin York, producător de film, era un bărbat foarte bogat, a cărui avuție n-avea să-l salveze totuși pe Martin York de la închisoare. Dar, pe atunci, scenariul acesta nu se întrevedea încă la orizont, iar Hector Bartlett îmi strica frumusețe de dimineață de iunie cu compania lui nedorită. Și, ca să înrăutățească și mai mult lucrurile, s-a apucat să-mi descrie romanul pe care spera să-l adapteze.

— Cunosc cartea, i-am spus.

Era una dintre prozele Emmei Loy. Pe atunci, ea trecuse deja de patruzeci de ani și era o scriitoare cunoscută. Hector Bartlett devenise de curând unul dintre acoliții ei. În zilele alea, oriunde mergea ea, trebuia să meargă și el. Era un fenomen pe care nimeni nu reușea să și-l explice. Emma Loy era o scriitoare admirabilă și nu se putea să nu-și fi dat seama că el nu era. Cu toate astea, încerca să-l ajute să-și publice lucrările la toate revistele și editurile interesate de munca ei. Îl prezenta tuturor cunoscuților ei mai influenți, iar ei, uimiți, nu mișcau un deget pentru el.

Emma Loy era o femeie răpitoare, cu trăsături pronunțate și un păr castaniu-deschis, pe care și-l pieptăna pe spate. Purta întotdeauna haine gri, și i se potriveau. O știam de ceva vreme. Nu-mi imaginez ce fusese în mintea ei când îl luase pe Hector Bartlett sub aripa ei. Probabil că o flata că un bărbat cu aproape zece ani mai tânăr îi acorda întreaga lui atenție. Nu cred că era îndrăgostită de el. Cum ar fi putut să fie? Era o femeie inteligentă, imaginativă, spirituală și, câteodată, fascinantă. Mai târziu, când a devenit prea complicat pentru ea să jongleze cu reputația ei de talie internațională, cu un iubit nou și interesant și, pe deasupra, și cu *pisseur*-ul, a reușit să se descotorosească de el. Dar a trebuit să plătească pentru asta.

Dar încă nu venise vremea, așa că iată-l pe Hector Bartlett, înarmat cu permisiunea ei de a realiza un scenariu de film după romanul ei.

— Am toate drepturile de autor de la Emma, a spus el. Asta e vital pentru S.T.York.

— Atunci scrie-i lui S.T.York.

— Ar fi preferabil să obțin o întrevedere cu Martin York. Ar fi, aș zice eu, o onoare demnă de toată lauda pentru Martin. Chiar dumneavoastră ar trebui să-i vorbiți despre posibilitatea de a transforma această minunată operă de ficțiune într-o saga pentru marele ecran. Nepotismul mai e încă, am impresia, la ordinea zilei.

Cum putea Emma Loy să-l suporte? Am ajuns până la ușa biroului. Se apropia de nouă jumătate. Voia să vină cu mine sus, ca să continuăm „discuția despre scenariul de film".

— Mă tem că nu se poate. La revedere, domnule Bartlett!

— Nu vreți să-mi spuneți Hector?

— Nu, o să-ți spun *pisseur de copie*! am replicat eu spre marea mea surprindere.

Zarva din birou devenea tot mai apăsătoare. Mi-o amintesc și acum, în orele dulci de insomnie pe care le mai prețuiesc și în ziua de azi, aici, departe de scena vieții mele din acele vremuri, atât de îndepărtată în timp.

Dimineața a continuat să fie din ce în ce mai zgomotoasă, cu păcănelile mașinii de scris a lui Ivy, croncănelile lui Cathy, contabila, sunetul pantofilor noștri țăcănind pe podeaua goală a biroului și zăngănitul cestilor când unul dintre noi făcea ceai. La toate astea s-a mai adăugat și vizita obișnuită a nevestei lui Patrick, Mabel, care, în dimineața aia, găsise altă victimă pe care să-și verse nervii; reproșurile și încercările celeilalte persoane de-a o calma se auzeau în surdină. Telefonul țârâia, iar interfonul bâzâia întruna. Ivy răspundea pe un ton superior:

— Domnul York este într-o ședință. Puteți lăsa un mesaj? Domnul Ullswater este plecat din Londra pentru câteva zile. Cine îl caută? Puteți să repetați numele, vă rog? Doamna Hawkins este prinsă într-o ședință. Vai, nu știu când termină, doriți să reveniți cu un telefon? Mă tem că doamna Hawkins...

În zarva generală, auzeam că sunt căutată la telefon destul de des.

— Cine mă caută atâta la telefon, Ivy? am întrebat.

— E o doamnă. Doamna Emma Loy. O să revină, a zis că e urgent.

Toată lumea care suna la redacție avea ceva urgent de discutat, dar Emma Loy era o persoană importantă, chiar dacă nu-și publica romanele la o editură ca a noastră.

— Data viitoare când sună, să-mi faci legătura, i-am spus lui Ivy.

A sunat la doisprezece fix. Mi-aduc aminte de lucrul ăsta pentru că la doisprezece obișnuiam să recit în șoaptă *Angelus*[1] și, chiar dacă eram întreruptă în timp ce rosteam rugăciunea, propozițiile continuau să-mi curgă în minte.

---

[1] Rugăciune a Bisericii Catolice, care comemorează Buna-Vestire. (N. tr.)

Îngerul Domnului a vestit Mariei...

— Vă caută doamna Loy, doamnă Hawkins, a strigat Ivy.

Și ea a zămislit de la Duhul Sfânt...

— Bună ziua, doamnă Loy. Ce mai faceți?

— Sunt foarte îngrijorată în privința lui Hector. Ce anume i-ați făcut în dimineața asta?

— Eu? Nimic! Vrea să facă un film după unul dintre romanele dumneavoastră.

Bucură-te Marie, roaba lui Dumnezeu...

— A zis că l-ați făcut într-un fel, că ați folosit un epitet foarte, foarte ciudat.

...Sfântă Născătoare de Dumnezeu...

— Tot ce-am spus a fost *pisseur de copie*. E adevărul-adevărat, nu-i așa?

Trebuie să fi știut ce însemna.

— Doamnă Hawkins! a strigat ea și a trântit receptorul.

Și cuvântul s-a făcut trup...

În ziua aia mi-am pierdut slujba de la Editura Ullswater. Când mi-a spus că trebuie să mă concedieze, Martin York avea lacrimi în ochi. Emma Loy avea prieteni influenți în lumea editorială și, chiar mai rău, în industria de whisky, din care Martin York se străduia disperat să-și recupereze averea.

— De ce ați spus una ca asta? Ce v-a venit? E periculos să-i spui așa ceva oricui, doamnă Hawkins, darămite unui prieten drag, ba pe deasupra și prieten foarte apropiat al Emmei Loy.

Soarele după-amiezii târzii mângâia delicat acoperișurile, amintindu-mi de vremurile trecute și de cele ce aveau să vină și ajutându-mă astfel să trec mai ușor peste acest moment. Chiar voiseam să plec de acolo. Serios, chiar avusesem de gând.

— Vă voi trimite leafa, a spus Martin York cu voce sfârșită.

Și nu m-a surprins câtuși de puțin că nu am primit-o.

A fost judecat în octombrie, sub opt capete de acuzare de fals în acte și tentativă de delapidare. Toate ziarele vuiau. Martin York a pledat vinovat și a fost condamnat la șapte ani de închisoare, o sentință aspră chiar și pentru acele vremuri.

— Economia, a spus judecătorul, nu poate funcționa dacă oamenii nu sunt cinstiți.

Era aproape cuvânt cu cuvânt ceea ce-i spusesem și eu la un moment dat. Doar că eu nu l-aș fi condamnat la șapte ani pentru asta.

După sentință, Hector Bartlett a scris numeroase articole malițioase despre Martin York, piperate cu anecdote usturătoare, răzbunătoare și scornite, care sugerau că ar fi fost cunoștințe apropiate. Au apărut în unele dintre cele mai populare ziare și s-au pierdut în timp, împreună cu restul articolelor de scandal. Abia câțiva ani mai târziu, *pisseur*-ul însuși le-a dezgropat din nou, le-a completat și le-a înflorit în memoriile sale ridicole, scrise la bătrânețe și publicate pe cheltuiala proprie, cu subtitlul *Rămas-bun, Leicester Square*. Le-am citit abia acum câțiva ani, când am zărit cartea la un chioșc de ziare.

5

Aveam ceva economii și o pensie mică, așa că nu eram nevoită să-mi găsesc imediat o nouă slujbă. În lunile care s-au scurs între plecarea mea bruscă de la Editura Ullswater și arestarea lui Martin York, mi-am pierdut timpul cu un acut sentiment de vinovăție. Sunt o fire puritană și moralistă; îmi stă în fire să cântăresc bine lucrurile înainte de a lua o decizie, ca să văd ce e bine și ce e rău. În același timp, nu-mi stă în fire să caut răzbunare sau să mă impun în fața celor din jur, făcând dreptate. Îmi ajunge să judec lucrurile în sinea mea și să las restul în plata Domnului.

„Economia nu poate funcționa dacă oamenii nu sunt cinstiți." Dar niciun fel de activitate nu poate funcționa satisfăcător dacă oamenii nu sunt cinstiți. Pe vremea când Editura Ullswater a dat faliment, mi-aduc aminte că am citit o carte despre unul dintre preoții din epoca elisabetană, care fuseseră martirizați pentru refuzul de a participa la slujbele Bisericii Angliei. „A fost acuzat de minciună, furt și chiar de fapte imorale", scria autorul. Formularea bizară mi-a atras atenția, pentru că, deși prin fapte imorale se înțelegea, cum înțelege multă lume, de altfel, relații extraconjugale, eu considerasem dintotdeauna că minciuna și furtul sunt la fel de condamnabile.

În lunile care s-au scurs până la arestarea sa, Martin York mi-a tot telefonat, la început frecvent. Avea nevoie de cineva căruia să-i spună: „Trebuie să-i fac pe oameni să-și recapete încrederea în afacere. Credibilitate, doamnă Hawkins! Trebuie să găsesc alte mijloace. Dacă pot să spun așa, fără falsă modestie, am o minte strălucită, unii ar spune chiar genială."

Ca să vorbești la telefon acasă la Milly, trebuia să stai în picioare pe hol. Nu exista nici măcar un scaun. Nu era un loc

tocmai potrivit pentru discuții lungi, mai ales dacă stai să te gândești ce greutate suportau picioarele mele. Oricum, conversațiile cu el mi se păreau neplăcute din toate punctele de vedere. Nu-i abandonăm pe cei din jur când se află la ananghie pentru că am fi trădători, nu, nici vorbă, ci pentru că ne simțim stânjeniți.

— Da' el cu ce te-a ajutat pe tine? m-a întrebat Milly. După ce că ți-a făcut vânt, așa, tam-nesam, după toată munca ta și orele petrecute peste program, ți-a mai rămas și dator cu salariul!

După o vreme, n-a mai sunat, conștient poate de stânjeneala mea. Dar în primele săptămâni de stat acasă, restul colegilor mei de birou îmi telefonau în permanență, panicați în legătură cu cărțile aflate în lucru, care zăceau unde le lăsasem la plecare, conștienți că nu avea să mă înlocuiască nimeni. Cathy, asistenta-contabil, mă suna des.

— Trebuie să-nțelegi, îi spuneam, că firma e în pragul falimentului. E doar o chestiune de timp. De ce nu-ți cauți altă slujbă?

— N-o să găsesc niciodată, spunea Cathy. Cine o să mă angajeze pe mine? Tot ce cunosc eu e Editura Ullswater. Dacă rămân fără slujba asta, n-am decât să-mi bag capu-n cuptor.

Știam că n-ar fi făcut niciodată una ca asta. Este adevărat că se cunosc cazuri de supraviețuitori ai lagărelor de concentrare care, mai târziu în viață, au ales de bunăvoie moartea de care reușiseră să scape, dar erau puține la număr. Experiența prin care trecuse o călise pe Cathy, făcând din ea o supraviețuitoare imbatabilă. În plus, m-am gândit eu, nimeni nu vorbește serios despre suicid, decât dacă îl ia în considerare; în ceea ce o privea pe Cathy, știam că nu avea cuptor cu gaz. Locuia într-una dintre cele zece camere ale unei case reamenajate din Golders Green. Încăperea dispunea de un reșou electric, o plită electrică și un contor. Proprietarul nu stătea acolo, așa că trebuia să-și plătească chiria la o agenție. Luasem cina la ea. Folosea vase de gătit etajate, metoda *bain-marie*; cel de jos era umplut cu apă și le încălzea treptat și pe celelalte. Cu ajutorul acestei născociri reușise să pregătească un ospăț pe cinste. Dar nu avea cuptor cu gaz, nu aveau deloc gaze în casă, iar Cathy se plângea adesea de treaba asta. I-am promis c-o s-o anunț dacă o s-aud de vreo slujbă potrivită pentru ea. Erau slabe speranțe s-o mai angajeze cineva pe Cathy.

— O slujbă la vreo editură, a subliniat Cathy cu hotărâre.

— De ce? am întrebat.

— Nu vreau s-o iau în jos în viață, mi-a spus femeia asta curajoasă.

Așa stăteau lucrurile și cu restul personalului Editurii Ullswater.

— În fiecare zi mă uit în ziar, la rubrica de oferte pentru secretare, doamnă Hawkins, dar nu găsesc nimic în edituri, mi-a spus Ivy, a cărei experiență de muncă la birou nu depășea opt-sprezece luni.

Mi-a telefonat și Mabel, soția emotivă a lui Patrick.

— Doamnă Hawkins, e adevărat că editura se duce de râpă?

— Așa cred, Mabel, i-am răspuns eu pe un ton sever, căci nu voiam să-i dau impresia că am uitat de scenele de gelozie pe care le făcuse la redacție.

— Și pot să-ntreb, mă rog frumos, ce-o să se facă Patrick?

— Poți să-ntrebi, am spus. Dar întreabă-l pe Patrick, nu pe mine.

— Dar trebuie să lucreze cu cărți! Doar scrie o carte, doamnă Hawkins!

— Atunci, spune-i să-ncerce la un depozit de carte sau la o librărie. Mă tem că trebuie să-nchid, am ceva pe foc.

Într-o seară, când am fost chemată la telefon, am descoperit cu ușurare că nu era vorba despre aparatul de pe hol, ci despre linia personală a tinerei Isobel. Mi-a bătut la ușă.

— E tati la telefon, doamnă Hawkins. A întrebat dacă poate vorbi cu dumneavoastră.

Dorea să mă invite la cină la Savoy, sâmbăta următoare, și am acceptat cu plăcere și bucurie.

— Abia aștept să ne-ntâlnim, doamnă Hawkins! Vă iau la șapte și jumătate, e bine așa?

— Șapte și jumătate, domnule Lederer.

Și eu așteptam întâlnirea cu mare nerăbdare. Am stat un pic la palavre cu Isobel, în cămăruța ei ordonată, și aș mai fi rămas, dacă telefonul ei n-ar fi început din nou să țârâie; vreun iubit de-al ei.

Isobel avea părul bălai. Tatăl ei era cărunt, dar nu părea deloc bătrân. Mi-ar fi plăcut să aflu mai multe despre el, dar am lăsat-o

pe Isobel cu telefoanele ei. Duminica trecută, după slujbă, când luaserăm masa de prânz împreună, nu abordaserăm subiecte atât de personale precum soția lui, dacă era acasă, dacă murise sau nu. Era ceva ce ar fi trebuit să știu înainte să accept să iau cina cu el, cel puțin în teorie. Dar numai în teorie. Nimeni, în afară de nebuna de Mabel, nu m-ar fi băgat în categoria amantelor, doar eram doamna Hawkins! M-am gândit cu ce să mă îmbrac. Pentru ocazii speciale, aveam rochia mea neagră din dantelă și capa de blană. Mi-am făcut de lucru scuturând blana și călcând rochia. O aveam de cinci ani, dar nu voiam să fiu nesăbuită și să intru în economiile mele pentru o rochie de seară nouă, cu toate problemele pe care le-ar fi creat greutatea mea, sub presiunea unei cine la Savoy.

— Trebuie să fie un bărbat cu stare, a spus Milly. Doar vezi cum are grijă de Isobel, cu telefonul și toate convorbirile ei din fiecare zi, și vezi doar ce haine are! Ia taxiul când poftește.

— Și nevasta unde e?

— Aflu eu de la Isobel, a spus Milly.

Am implorat-o să nu-i pună întrebări lui Isobel chiar atunci. Sigur și-ar fi dat seama din ce motiv era trasă de limbă.

— Când l-am cunoscut, m-am gândit că e un domn fermecător. V-ați potrivi de minune, doamnă Hawkins!

— Nu pot să uit trecutul, i-am spus, fiindcă mi-am iubit nespus răposatul soț. Ce-am trăit cu el, n-aș mai putea trăi cu nimeni!

Dar, în asemenea cazuri, nici n-am vrea să trăim aceeași experiență.

Săptămâna aceea, am fost chemată la telefonul din hol; era Emma Loy.

— Alo, doamna Loy?

— Ah, doamnă Hawkins, voiam doar să mă asigur nu există ranchiună între noi. Înțeleg că ați părăsit Editura Ullswater, așa este?

— Da, mi-am pierdut slujba.

— Voiam să știți că mie, uneia, nici nu mi-ar trece prin gând să i-l prezint pe Hector unchiului lui Martin York. În Hector nu te poți încrede. Cât despre ecranizarea vreunuia dintre romanele mele, n-am căutași de puțin nevoie de recomandări. Nici

măcar nu sunt sigură că Hector este persoana potrivită pentru adaptarea lor. Doar că mi s-a părut ciudat ca obiecția să vină din partea dumneavoastră, și Hector s-a simțit jignit. A trebuit să spun ceva.

— E un *pisseur de copie*, am zis.

— Slujbele în domeniul editorial, doamnă Hawkins, sunt foarte greu de găsit. Ar fi bine să țineți cont de lucrul ăsta. Aș putea să pun o vorbă bună pentru dumneavoastră în multe locuri. Trebuie doar să... doar să... retractați.

— Am ceva pe foc, doamnă Loy.

Sâmbătă seara, iată că cinam la Savoy, la lumina lumânărilor, savurând specialitatea casei, spuma de somon, și bând vin alb, față în față cu Hugh Lederer. Mă simțeam la fel de aranjată ca toată lumea din sală.

Nu-mi mai amintesc ce am comandat după aceea, ceva exotic, în orice caz. Asta se întâmpla în ultimele câteva săptămâni ale raționalizărilor de alimente și, în anticipație, Hotelul Savoy hotărâse să facă furori. Cu toate astea, am mâncat foarte puțin din felul de mâncare exotic pentru că, în momentul acela, Hugh Lederer s-a aplecat spre mine și și-a pus mâna pe mâna mea.

— Doamnă Hawkins... a spus, cu o voce ușor schimbată.

Avea un glas frumos, cu inflexiuni joase. Ca înfățișare – și încerc să-l văd așa cum îl văzusem până atunci –, era foarte bine făcut, nu gras, ci masiv și puțin mai înalt ca mine. Avea un chip bronzat și ridat, pe care-l asociasem întotdeauna cu funcționarii din Colonii și cu membrii cluburilor de golf.

— Doamnă Hawkins, a continuat, îmi dau seama că sunteți o persoană foarte înțelegătoare.

Asta nu prea mi-a plăcut; mi s-a părut că gestul venise prea devreme, iar cuvintele mă făceau să par un soi de persoană de consolare, dacă nu chiar o matroană în toată regula. N-am spus absolut nimic și și-a retras mâna. Atunci mi-a părut destul de rău pentru el și am presupus că se simțea stânjenit. Cât mâncasem spuma, îmi explicase că se ocupa de afaceri cu porțelan și că plănuia să deschidă o filială în Cehoslovacia și una în Bavaria. Eu îi spusesem că îmi plăcea porțelanul de calitate și că admiram mult sticla veche din Cehoslovacia.

Nu avusesem timp să-i zic că-mi pierdusem slujba. Chiar duminica trecută, când luasem prânzul cu el și cu Isobel după slujbă, îi povestisem cât de interesant era să lucrezi în domeniul editorial.

— Mă întreb dacă fata mea, Isobel, s-ar descurca în branșa asta. A avut parte de o educație foarte bună, mi-a spus acum.

— E greu să ajungi să lucrezi într-o editură. Acum ce face?

— E secretară la biroul unui expert contabil, Gray's Inn. Dar mi-ar plăcea să lucreze într-o editură. Ar întâlni oameni mai cultivați, lume mai bună.

— Oamenii cultivați nu sunt neapărat și mai buni. Adesea, chiar dimpotrivă.

— Oh, dar cu siguranță că într-un asemenea domeniu ajungi să cunoști autori, artiști, oameni de felul acesta, nu-i așa? Oameni interesanți, adică.

— Da, asta așa e. Dar mai cu seamă ai de-a face cu cărți, nu cu oameni.

— Aș vrea ca Isobel să cunoască lume mai bună. Ca dumneavoastră, doamnă Hawkins. Țin foarte mult la prietenia dumneavoastră cu Isobel.

Cum Isobel era pentru mine o simplă vecină, mi-am dat seama că, cel puțin în parte, cina la Savoy era menită să mă îndemne să-i fac rost lui Isobel de o slujbă în domeniul editorial.

— Mi-am pierdut slujba de la editură, am spus. Așa că nu vă pot ajuta.

— Vai, nu mai lucrați la firma la care lucrați săptămâna trecută?

— Nu. Oricum, n-aș recomanda domeniul acesta pentru fiica dumneavoastră. Secretarele sunt prost plătite; toată lumea este.

— Da, dar e o muncă privilegiată, nu-i așa?

Oricare ar fi fost felul de mâncare de pe masă, cert este că nu-mi plăcea. Lumina lumânărilor, vinul și rochia mea neagră din dantelă, manșetele albe cu butoni de aur ale domnului Lederer și chipul lui bronzat, ridat, totul părea să-mi strige că mă aflam acolo în urma unei imposturi. Am început să-mi reamintesc în sinea mea că eram doamna Hawkins și că nu aveam nevoie de o cină la Savoy, în vreme ce domnul Lederer își continua

peroraţia, susţinând că în cazul slujbelor privilegiate, ca cele din edituri, nu plata era importantă.

— Pentru Isobel, salariul este un considerent de ordin secundar, a spus. Este vorba mai mult despre mediul respectiv. Mi-aş dori să ia contact cu anumite medii literare, să iasă din sfera comercială, mă-nţelegeţi, doamnă Hawkins? Dacă auziţi că se eliberează vreun post...

— O să vă anunţ dacă aflu de ceva pentru Isobel, dar şi eu sunt în căutare de lucru.

Oamenii de la celelalte mese, în grupuri de câte doi, trei, patru, şase persoane, se simţeau bine. Sau cel puţin aşa mi se părea. În restaurantele acestea, unde vorbăria şi clinchetul tacâmurilor se aud în surdină, lumea de la alte mese pare întotdeauna fericită în lumina slabă. M-am gândit că şi eu, la rândul meu, trebuie să fi părut senină în atmosfera aia de bunăstare, specifică localurilor de lux. Dar mă simţeam stânjenită şi am observat că domnul Lederer era conştient de lucrul acesta. Şi, în acelaşi timp, trebuie să recunosc că mi-era milă de el. Era atât de preocupat de Isobel, încât se vedea nevoit să aranjeze asemenea cine ambigue pentru ea.

— Cum aţi ajuns să vă pierdeţi slujba atât de brusc, doamnă Hawkins?

Am stat faţă în faţă la masa elegantă şi i-am spus povestea.

— Şi care a fost numele franţuzesc pe care i l-aţi spus bărbatului aceluia? N-am reţinut...

— *Pisseur de copie.*

— Care-nseamnă...

Ştia ce înseamnă, dar spera să se înşele. I-am spus.

— În lumea literară, există o mulţime de *pisseurs de copie*, am mai adăugat eu.

Zâmbea slab, peste măsură de stânjenit, ceea ce m-a umplut de o oarecare satisfacţie.

— Dar Hector Bartlett este un *pisseur* de frunte al scenei noastre literare, am continuat şi i-am menţionat numele, Hector Bartlett, pentru a conferi povestirii mele un plus de autenticitate. Nu mă aşteptasem să fi auzit de el, dar auzise.

— Hector Bartlett. Dar Isobel îl cunoaște! L-a întâlnit la o petrecere sau într-un pub, când a ieșit cu niște prieteni. Și el încearcă să-i găsească o slujbă într-o editură. Nu l-am cunoscut personal, dar are o oarecare influență. Doar că am crezut că dumneavoastră, doamnă Hawkins, ați fi mai bine informată în legătură cu situația. Bietul de el, atunci chiar are o problemă cu vezica?

— Nu, vorbisem metaforic.

De undeva, se auzea muzică de dans. Am mâncat câteva dreptunghiuri micuțe de pâine prăjită, cu pastă de stridii, anșoa și alte minuni, numite *angels on horseback*, care pe atunci se serveau de cele mai multe ori la sfârșitul mesei. Domnul Lederer a băut un coniac.

— Lui Isobel, a explicat el, îi plac artiștii și așa mai departe. Merge în tot felul de puburi și localuri în care se întâlnesc cu toții și vorbesc despre cultură. Dar nu vreau să vă plictisesc.

— Isobel ar trebui să meargă mai degrabă la concerte, galerii de artă și seri de poezie, am spus eu.

A chemat un taxi și a insistat să mă conducă până la ușă.

— Noapte bună, doamnă Hawkins. Mi-a făcut plăcere compania dumneavoastră.

— Vă mulțumesc mult, domnule Lederer.

N-aveam să aflu niciodată dacă tăticul lui Isobel era însurat, divorțat, văduv sau pur și simplu celibatar.

Cum am intrat în casă, am auzit zgomot de voie bună venind din bucătăria lui Milly. Când m-am dus să văd ce se petrece, am descoperit că nu era vorba de voie bună, ci de exclamații de consternare. Necunoscutul care o amenințase pe Wanda lovise din nou, de data aceasta telefonic, jumătate de oră mai devreme, la unsprezece și un sfert. Wanda deșteptase întreaga casă, iar acum se lamenta și bea ceai cu Milly, cu Basil și Eva Carlin, soții liniștiți din cămăruța care era pe jumătate salon, pe jumătate dormitor, cu tânăra Isobel, care căsca somnoroasă, acoperindu-și delicat cu mâna gura deschisă, și cu William Todd, studentul la medicină, care se străduia să scoată vata dintr-un flacon cu aspirină; de fapt, cu noi toți. Soții Carlin, care purtau halate de la magazinul Liberty, arătau mai bine decât în timpul

zilei, ba aveau chiar un aer romantic. Mi-am dat seama că erau îndrăgostiți. Kate Parker își pusese un capot alb peste pijama. William Todd purta o pijama din bumbac cu dungi; nu-l țineau buzunarele să-și cumpere halate. Wanda avea pe ea un chimono violet, din tafta, iar Milly unul albastru, din mătase. Isobel purta ceva dintr-un nailon transparent, roz. Când mi-am făcut apariția în rochia mea neagră, din dantelă, și cu blana pe brat, s-a lăsat o clipă de tăcere; erau muți de uimire. Apoi Wanda a început să-și spună încă o dată povestea înduioșătoare, presărată cu comentariile micii adunări. Se duseseră cu toții la culcare. Sunase telefonul, iar William coborâse în fugă scările ca să răspundă. La telefon era un bărbat, care ceruse să vorbească de urgență cu doamna Podolak. William o chemase și începuse să urce scările înapoi spre camera lui. Atunci, țipătul lung al Wandei deșteptase toată casa.

Până acum, tot ce era clar după această întâmplare era că cel care o chinuia pe Wanda nu făcea parte dintre chiriași și era un bărbat.

Îi recunoscuse vocea?

— Nu, a răspuns Wanda.

Era străin?

— Nu.

— Ei bine, am spus, ar trebui să anunțăm poliția.

— Nuuuu! a strigat tare Wanda. Poate-l cunosc. Doar că nu știu de unde să-l iau.

Milly a scos mai multe cești și a început să împartă ceai.

Înainte să o trimitem pe Wanda la culcare, i-am dat un caiet și am sfătuit-o să noteze cât mai repede cu putință tot ce reușea să-și amintească despre vocea bărbatului și ce-i spusese.

— Nu vreau să notez nimic! a zis.

Cred că bănuia cât de cât cine putea să fie individul. Poate că începuse deja să pună lucrurile cap la cap.

— Acum, nu mai rămâne decât să apară în persoană, și dacă pun eu mâna pe el o să-i învinețesc mutra! i-a spus Basil Carlin lui William Todd, pe un ton încrezător.

— O să-i sparg dinții! a spus William.

Niciunul dintre ei n-a reușit să-și pună planurile în aplicare. Urma să ne pierdem mult timp și să ne batem cu toții capul în încercarea de a descoperi identitatea dușmanului Wandei. Următoarele câteva luni, problema a continuat să ne bântuie în taină. Dar eram cu toții prea ocupați cu activitățile vieții noastre de zi cu zi ca să mai observăm ce se întâmpla cu Wanda.

În noaptea aceea, însă, în timp ce toată lumea vorbea și-și dădea cu părerea, am ieșit în grădină pe ușa de la bucătărie, ca să admir luna imensă, strălucitoare, ce lumina răzoarele cu flori ale lui Milly și panseluțele care-i mărgineau bordurile. Celelalte case din Church End Villas adormiseră de mult. Am devenit conștientă de sentimentul puternic de ușurare care pusese stăpânire pe casa noastră. Abia după ce telefonul din noaptea aia dovedise că niciunul dintre noi nu fusese responsabil de suferința Wandei, înțeleseserăm cu toții povara ultimelor șase săptămâni. Este groaznic să trăiești înconjurat de suspiciuni. Eu și Milly îi cercetaserăm în secret pe toți cei din casă, iar acum îmi trecea prin minte că și ei, la rândul lor, cu excepția lui Milly, se suspectaseră în mod inevitabil nu numai unii pe alții, dar își puseseră întrebări și în privința mea.

Deja îmi luasem gândul de la Hector Bartlett; nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte că ar fi putut avea vreo legătură cu Wanda. Încă nu dădusem peste firul acela slab, asemănător cu dâra lăsată de un șarpe în drumul său lent, care ducea de la el la Wanda. Și chiar dacă aș fi știut, n-ar fi schimbat cu nimic senzația de ușurare pe care o simțeam: persecutorul nu era printre noi, nu era unul dintre noi.

Pentru a mai înveseli atmosfera, cineva dăduse drumul la radio. Se auzea emisiunea de noapte, cu muzică de dans de pe postul Radio Luxembourg. Milly se ruga de toată lumea să nu mai facă atâta gălăgie. Dinspre bucătărie răzbăteau zăngănitul cestilor de ceai și vocile care se domoliseră într-un murmur; casa întreagă vibra de ușurare tacită. Până și Wanda, care se afla acum la etaj, se oprise din bocit; a mai coborât o dată ca să ne repete din nou, cu voce răsunătoare, care a ajuns până la mine, în grădină, că era convinsă că cel care o persecuta era un agent al

Vicarului Roșu (așa cum era cunoscut hulitul, eruditul și comunistul vicar de Canterbury de la vremea aceea).

Pe neașteptate, William a ieșit în grădină.

— Ce lună! l-am auzit spunând.

M-a luat de mână și mi-a cuprins pe cât a putut talia generoasă cu celălalt braț. Am dansat împreună pe pajiște, pe sunetul muzicii, el în pijamaua de bumbac, iar eu, doamna Hawkins, în rochia mea de seară din dantelă neagră.

6

Cât timp mi-am căutat o nouă slujbă, m-am considerat în vacanță; mi-am zugrăvit camera din Church End Villas și am pus draperii noi. I-am găsit lui Cathy o slujbă ca operator de facturare și contabil, nu la o editură, ce-i drept, ci la o mică tipografie din Notting Hill, administrată de un bărbat cumsecade, care cunoștea necazurile noastre de la Editura Ullswater, deși, mai bine zis, a obținut slujba cu ajutorul lui Milly. Cât despre mine, eu am obținut-o pe-a mea prin intermediul lui Kate, asistenta.

Când îți cauți de lucru, cel mai înțelept este să anunți pe toată lumea, cu mic cu mare, să-i rogi frumos și să le amintești întruna să stea cu ochii-n patru după vreun loc de muncă pentru tine. Asta nu-nseamnă că așa îți vei găsi automat de lucru, dar este surprinzător cum poți să dai câteodată de slujba potrivită, prin cele mai neașteptate persoane. De pildă, dacă urmărești un post de consultant în management sau de prezentator tv și ești și calificat, îți vei depune, firește, candidatura pentru postul respectiv, apărut în ziarele obișnuite, recomandat de agențiile potrivite și de prietenii din domeniu. Dar ar trebui să-i vorbești despre asta și poștașului, mecanicului de la service, chelnerului din restaurant, portarului de la hotel, vânzătorului de la magazin, măcelarului, ajutoarelor în casă; ar trebui să anunți pe toată lumea, inclusiv pe cei cu care călătorești în tren.

E surprinzător câți oameni cred, în taină, în destin. Merge vorba și, într-un moment de relaxare, omul de afaceri pleacă urechea cu interes la cuvintele barmanului sau ale portarului.

Auzind vorbindu-se chiar de persoana pe care o căuta, ar putea foarte frumos să creadă că a dat norocul peste el și să stabilească o întâlnire cu solicitantul, chiar pentru a doua zi. Este vorba despre sentimentul plăcut c-ai dat lovitura.

— Căutam un contabil și, ce să vezi, am găsit un tip de mâna întâi prin barmanul de la The Goat.

Oamenii adoră coincidențele, ideea de destin, de întâmplare fericită. Dacă îți dorești o slujbă oarecare, e bine să le spui tuturor. În orice caz, cât timp ești în căutarea unei slujbe, bâjbâi întotdeauna prin întuneric.

Așa s-a întâmplat că prietena și vecina lui Milly, doamna Twinny, cu care mergea la bingo în fiecare joi după-amiază, a auzit de la Milly că o oarecare Cathy, asistent-contabil la fostul meu loc de muncă, mă tot căuta la telefon, că nu-mi dădea deloc pace și că-și căuta o altă slujbă într-o editură. Doamna Twinny a menționat că domnul Twinny monta rafturi la o editură. De fapt, se referea la o tipografie, era cam același lucru. La rândul ei, Milly mi-a relatat conversația cu entuziasm, câteva zile mai târziu, și la sfârșit mi-a dat vestea că domnul Twinny îi obținuse un interviu lui Cathy.

— Ca să vezi, caută un contabil, a spus Milly, și vor pe cineva în care să aibă încredere, o persoană recomandată. Trebuie să lucreze cu bani gheață.

Și așa s-a făcut că am însoțit-o pe Cathy, cu autobuzul, la Notting Hill. La început, Cathy cam strâmbase din nas, pe motiv că o tipografie în zona W.8 a Londrei nu era același lucru cu o editură din centru. Mă întâlnisem cu ea la cinci jumătate, în apropierea stației South Kensington, într-unul dintre bufetele care se deschideau pe atunci peste tot prin Londra. Încă mai lucra la Editura Ullswater, dar știa că firma nu mai avea niciun viitor; o știa prea bine din registrele contabile pe care încerca să le țină. Mă privea pe deasupra cești de cappuccino pe care o dusese la buze, cu fața ei ridată și capul ei vopsit, plesuv.

— Ar trebui să-mi bag capu-n cuptor, mi-a spus, scrutându-mă cu privirea prin lentilele groase.

N-am crezut nicio clipă că avea să obțină slujba, dar m-am dus cu ea la interviu și a obținut-o. Și singurul lucru care ar fi putut explica de ce fusese angajată pe loc, în afară de integritatea ei, pentru care garantasem într-o scrisoare simplă de recomandare (în locul uneia din partea domnului York, cu care,

am considerat eu, nu ar fi ajuns prea departe, atât de aproape era el de ziua judecății sale pentru fraudă), ar fi fost o anumită înclinație a domnului Wells, tipograful, pentru superstiții. Am așteptat-o pe Cathy în atelierul zgomotos, așezată pe un scaun care fusese șters de praf special pentru mine. Domnul Wells a ieșit cu Cathy; zâmbeau amândoi.

— Ce coincidență extraordinară! a exclamat el. Omul ăsta monta rafturi și stăteam la taclale în pauza de cafea, când s-a-ntâmplat să pomenească despre...

Presupun că angajarea lui Cathy a devenit anecdota lui favorită. Ea a lucrat acolo doisprezece ani, pensionându-se abia după moartea angajatorului ei.

Lui Patrick s-a nimerit să-i găsesc un loc de muncă foarte ușor: într-o zi, un librar de pe Charing Cross Road m-a întrebat direct, în timp ce răscoleam rafturile cu cărți la mâna a doua din magazinul lui, dacă știam vreun tânăr care să vrea să aibă grijă de magazin, să vândă cărți, să le ambaleze și să se ocupe de expedierea comenzilor. Dar asta mi-a adus pe cap o serie de reacții ale nevestei sale, Mabel, care mă suna în fiecare zi, câteodată chiar de două ori pe zi, cu manifestări alternante de recunoștință și reproș. Ba eram o femeie minunată pentru fapta bună pe care o făcusem pentru Patrick, mai ales că acum era mai bine plătit, ba eram o curvă bătrână și grasă, care încerca să-i momească bărbatul în pat, cu trucurile și favorurile mele. De dragul lui Patrick, m-am străduit să-i cânt în strună cât am putut. Abia dacă o ascultam la telefon, așa că răspunsurile mele nu corespundeau întotdeauna cu ce îmi spunea ea:

— Plăcerea a fost de partea mea, Mabel. Niciun deranj. Sper ca totul să vă meargă bine de-acum înainte, i-am spus odată, după ce mă acuzase că „mi-o trag" cu soțul ei.

Când se întâmpla să răspundă ea la telefon, Milly o amenința pe Mabel că avea s-o reclame la poliție și refuza să mă cheme la telefon. M-am dus la librărie să vorbesc cu Patrick.

— Patrick, trebuie s-o duci pe Mabel la doctor.

— Nu vrea să meargă, a spus, și mai că i-au dat lacrimile.

Până să-mi găsesc o slujbă, în unele zile făceam plimbări lungi, indiferent de vreme, descoperind scene și laturi ale Londrei pe care cei care lucrează în birouri nu le văd niciodată. Mi-a rămas în minte una dintre acele zile, când trebuie să fi fost timp frumos, căci pe o stradă din Regent Park se filmau scene dintr-un film, iar ploaia artificială cădea cu găleata.

— Cu toate telefoanele lui Mabel, scrisorile anonime și telefoanele pentru Wanda, casa asta a devenit de groază! a spus Milly. Fă-ți bagajul, doamnă Hawkins! Te iau cu mine acasă, două săptămâni.

Pentru Milly, „acasă" însemna Cork. Am acceptat cu dragă inimă și m-am bucurat de o vacanță de vară în ploaia mocănească și soarele Irlandei, departe de agitația și nestatornicia Londrei, printre oameni care îmbrățișeau cu respect viața culturală, fără să se lase câtuși de puțin prinși în vâltoarea ei. Fiica cea mare a lui Milly locuia cu soțul ei într-o casă nouă de la marginea orașului Cork, de unde porneam în fiecare zi spre câte un nou colț de natură din sudul Irlandei. Noaptea, stăteam întinsă în pat, încercând să rămân trează cât mai mult timp, retrăind vocile blânde, poveștile amuzante și atmosfera de vis creată de vegetația bogată. Câteodată, mă gândeam la Londra și mă întrebam unde avea să mă poarte soarta pe viitor, iar alteori, în acele ceasuri prețioase, tăcute ale dimineții mă gândeam la Wanda. Și o făceam atunci cu mai multă claritate. Simțeam că nu ne mărturisise totul, că nu mai era atât de neștiutoare pe cât pretindea în privința identității dușmanului ei. Din acea noapte a telefonului anonim, susținea că mai primise o scrisoare, dar refuza să o arate cuiva. După spusele ei, autorul anonimei își schimbase motivul amenințărilor. Nu mai era vorba despre impozitul pe venit, ci despre cu totul și cu totul altceva. Cât despre telefon, părea evazivă. Asta m-a făcut să mă gândesc că poate bărbatul aflase că mica ei problemă cu impozitele se rezolvase. Dar Wanda continua să fie supărată și nefericită. Începuse să plângă când mă dusesem să-mi iau la revedere de la ea, înainte să plec în Irlanda, și am avut senzația că voia să-mi mărturisească ceva, dar a ezitat și n-a făcut-o. Nu am insistat. Pe de

altă parte, într-un fel nici nu voiam să știu, căci eram copleșită de povara problemelor atâtor altor persoane. Eram încă tânără, nu împlinisem treizeci de ani, și toată lumea mă trata ca pe o zeiță a înțelepciunii. Într-o noapte, am adormit gândindu-mă la propriul meu viitor și la posibilitățile lui, în minte răsărindu-mi ca din senin imaginea stranie a grădinii scăldate de lumina lunii din Church End Villas, din noaptea telefonului anonim pe care-l primise Wanda, după cina mea la Savoy. Și m-am gândit cum mă învârtea la nesfârșit William Todd în pas de dans.

Când ne-am întors acasă, un singur lucru se schimbase, dar nu ne-a afectat cine știe ce: un schimb de personal în casa de alături. Soția și copilul lui Marky plecaseră, iar o altă fată, tot „nevasta mea" pentru Marky, cu doi copii și o soră mai tânără le luaseră locul. Prima cumnată era încă acolo, o combinație interesantă; Milly nu mai contenea cu speculațiile.

Ian Tooley, directorul marii Edituri Mackintosh & Tooley, s-a uitat în agenda de buzunar.

— Dacă nu aveți nimic împotrivă, vă propun să începeți luneа următoare, pe unsprezece, doamnă Hawkins.

I-am spus că era foarte bine. Mai aveam o săptămână până atunci.

— Ați nimerit în perioada noastră din an cea mai aglomerată, a spus, fără să-și ia ochii de pe paginile agendei. Doisprezece octombrie pică a doua zi, marți, lună plină. Vom avea parte de o mișcare de autori.

— Găsiți că luna îi influențează pe autori, domnule Tooley? am întrebat.

— O, foarte mult, ascultați la mine! a spus pe un ton grav. Există întotdeauna o mișcare însemnată în anumite sectoare, când e lună plină.

Vorbele acestea, împreună cu decorul biroului, m-au umplut de o fericire nespusă: știam deja că noua mea slujbă avea să fie o adevărată aventură.

Nu mă așteptasem să obțin postul. Ba mai mult, îmi imaginasem că o mulțime de bărbați și femei, redactori cu multă experiență, fuseseră intervievați pentru el, oameni cu recomandări, calificări, diplome, specializări și, după ce am lucrat acolo o vreme, am descoperit că avusesem dreptate. Mulți cronicari, redactori de carte cunoscuți și angajați de la BBC încercaseră să obțină slujba la Mackintosh & Tooley și fuseseră chemați la interviu. Abia mai târziu mi-am dat seama de ce fusesem preferată în locul acestor candidați impresionanți.

Am primit slujba la Mackintosh & Tooley în octombrie, prin Kate, care, în cursul lunii septembrie, avusese grijă de o bătrână, o rudă prin alianță a lui sir Alec Tooley. Martin York fusese deja arestat pentru fraudă, iar acum ieșise pe cauțiune și era internat într-un sanatoriu particular, sub supravegherea psihiatrilor.

Lumea editorială vuia despre scandal, iar falimentul Editurii Ullswater și al celorlalte afaceri ale sale era iminent. Foarte multe persoane urmau să piardă sume serioase în urma falimentului firmei.

Pentru a-și distra pacienta, pe care o simpatiza nespus, Kate îi citea în fiecare zi frânturi din *The Times*, pe care, după câte îmi imaginez, le pipera cu acele comentarii moraliste tipice pentru ea. Și, din spusele ei, știrea despre arestarea lui Martin York și lista presupuselor fraude și falsuri (așa cum le numeau ziarele la momentul acela) o fascinaseră pe pacienta ei într-o asemenea măsură, încât Kate ajunsese să-i spună că știa pe cineva care, până recent, lucrase ca redactor la Editura Ullswater și care, vai, rămăsese fără slujbă.

Vestea a ajuns rapid la urechile lui sir Alec Tooley. Cred că relația de rudenie era una destul de îndepărtată, fiindcă altfel și-ar fi permis să angajeze o asistentă personală în locul lui Kate. Bănuiesc că această legătură, fie ea indirectă, cu cineva care fusese martor la cele petrecute în întreprinderea lui Martin York era un fel de plocon oferit de ruda săracă bogatului sir Alec și că el, în schimb, fusese împins de curiozitate să aranjeze un interviu pentru mine. Așa am ajuns să-mi explic cum am fost chemată la interviu, în condițiile în care exista un post liber de

redactor, iar candidații erau nenumărați și calificările solicitate le depășeau cu mult pe ale mele. O serie de motive și coincidențe mi-au obținut un interviu. Motivul pentru care am primit slujba, eram convinsă, a fost altul.

— Ăștia nu sunt oameni obișnuiți, doamnă Hawkins, mă prevenise Kate. Vor băieți de serviciu cu diplome universitare și pedigri.

Dar chiar și ținând seama de elocvența convingerilor sincere ale lui Kate, motivul pentru care primisem slujba continua să rămână un mister pentru mine. Am ajuns să descopăr răspunsul mai târziu.

Fusesem intervievată, pe rând, de doi directori. Ian Tooley, de la Mackintosh & Tooley, fiul lui sir Alec Tooley (nu mai existau alți membri ai familiei), un țăcănit cu aplecare spre ocult, a fost cel de-al doilea. Mai întâi, fusesem condusă în biroul spațios, carpetat al lui sir Alec. Eram destul de nervoasă, așa că, la început, nu am observat prea multe detalii. Un bărbat în vârstă. O voce care mi s-a părut oarecum surprinzătoare, tânguitoare. Am fost prea concentrată asupra interviului, întrebându-mă dacă puteam spera să obțin o slujbă la acest important grup editorial, și nu am reținut prea multe în timp ce vorbea sir Alec.

— Doamnă Hawkins, înțeleg că ați lucrat la Editura Ullswater? Trebuie să fi fost o experiență interesantă, m-a îmboldit el.

I-am spus că, într-adevăr, fusese.

— Și ce părere aveți despre purtarea domnului York?

I-am spus că, după părerea mea, Martin York fusese nebun dacă se dovedea că falsificase documente fără să-și ia până și cea mai mică precauție pentru a-și ascunde scrisul de mână.

— Dar, am schimbat eu subiectul, munca mea la Editura Ullswater avea de-a face cu cărțile propriu-zise.

— A, da, într-adevăr, cu cărțile, a spus venerabilul editor. Da, mare parte din personalul nostru de-aici este, într-adevăr, destul de interesat de cărți. Unul dintre colegii noștri mai în vârstă chiar spunea, zilele trecute, la o ședință, că poate o să aibă și el șansa să se-ntoarcă la prima lui dragoste, *cărțile*. Așa, acum să-mi spuneți, doamnă Hawkins...

Începusem să mă întreb dacă nu cumva greșisem adresa. Cu ce se ocupau oamenii ăștia aici? Supă de roșii, haine de damă, mașini de spălat? Dar sir Alec îi dădea înainte:

— ...dar n-au existat de fapt – sunt sigur că trebuie să știți – anumite discuții sau *divergențe* la ședințele acționarilor?

I-am spus că nu participasem niciodată la adunările acționarilor, dar că, potrivit ziarelor, la mijloc erau sume importante.

— Chiar așa este, doamnă Hawkins. Distilerii, proiecte de construcții. De fapt, vă înțeleg cum nu se poate mai bine, ați vrut să vă țineți departe de toate astea, deși dați-mi voie să vă asigur că orice mi-ați spune nu va părăsi această încăpere. Dat fiind că York e tăcănit și, de fapt, nu exclud treaba asta, vorbiți-mi despre Ted Ullswater. Presupun că l-a afectat destul de tare întreaga poveste?

Acum începeam să observ mai multe lucruri. Pe biroul său se afla o ramă din argint cu fotografia unei femei din anii '20, în ținută de gală, cu un evantai din pene de struț în mână.

Sir Alec era slab și cărunt, iar vocea îi era pe măsura înfățișării, părând un fuior de fum ce se ridica unduitor dintr-o grămăjoară de frunze arse, ascunse într-o mare de lavandă. Efortul pe care-l depunea vocea lui nu părea să corespundă în realitate vreunei oboseli sau plictiseli comensurabile; ba mai mult, părea dornic să mă pistoneze și, cum îmi căutam de-adevăratelea o slujbă, modul lui afectat de a vorbi și faptul că venisem, în esență, pentru un interviu serios și mă pomenisem chestionată cu frivolitate mă făceau deosebit de nervoasă. În plus, venisem cu taxiul. Întotdeauna mergeam la interviuri cu taxiul.

Am spus că, din câte înțelesesem, era disponibil un post de redactor.

— Da, avem într-adevăr un post editorial disponibil, am impresia, a murmurat el, după care a apăsat pe un buton de pe biroul său și a început să vorbească la interfon. Ian, vrei să vii, te rog, o secundă? Am aici o doamnă redactor care s-ar putea, într-adevăr, să fie omul de care avem nevoie. Da, acum, te rog!

S-a ridicat, așa că m-am ridicat și eu. M-a condus spre ieșire. Tocmai atunci, ușa s-a deschis și a intrat Ian Tooley. Sir Alec

mi-a întins o mână vlăguită și, când am apucat-o, am avut senzația că nici nu l-am atins și că mâna îmi atârna suspendată.

— Ian, dânsa este doamna Hawkins.

Apoi s-a întors spre mine.

— Sper că nu credeți că Shakespeare a scris piesele, a spus, sau mai bine zis a gemut cuvintele. Dovezile sunt incontestabile. Probabil că râde pe înfundate pe lumea cealaltă, dacă într-adevăr există una, când se uită la noi și vede ce se petrece la Stratford-on-Avon.

L-am urmat pe Ian Tooley de-a lungul unui coridor carpetat, cu pereții căptușiți cu ilustrații din operele lui Dickens, cu semnătura lui Boz, până la propriul său birou mai puțin spațios, dar la fel de impresionant, îmbrăcat în lambriuri de stejar.

Ian Tooley era mai robust decât tatăl său, cu care semăna. Mi se păruse că se uita cruciș, dar acum îmi dădeam seama că mă înșelasem; impresia era provocată de nasul lui, care cobora ușor înclinat. Spre deosebire de tatăl său, era îmbrăcat mai puțin formal, într-o jachetă sport și pantaloni maro din velur, o ținută de birou neobișnuită pentru vremea aceea. Și mai neobișnuită, însă, era cravata verde aprins pe care o purta.

A început prin a mă cerceta cu mare atenție, nici pe departe așa cum se uită un bărbat la o femeie, ci de parcă aș fi fost un specimen pe care l-ar fi luat în considerare într-un scop anume, care-mi scăpa cu desăvârșire. Mă simțeam groaznic de conștientă de trupul meu.

— Ați lucrat pentru Martin York, așa-zisul geniu financiar? a întrebat.

— Am fost redactor la editură. Publicau niște cărți bune, am răspuns.

— Păi, atunci, știți tot ce trebuie despre corectură, relațiile cu autorii et caetera, et caetera.

— Da, despre toate astea, am spus, fără să știu prea bine la ce se referea prin et caetera.

Eram nerăbdătoare să plec de-acolo, convinsă că mă chemaseră din pură curiozitate și că, de fapt, căutau un licențiat strălucit sau ceva asemănător.

O fată slăbuță și înaltă a intrat cu o tavă de ceai, pe care tronau un ceainic din argint și două cești din porțelan fin.

— Mulțumesc, Abigail. Să ți-o prezint pe doamna Hawkins, care o să ni se alăture – Abigail de Mordell Staines-Knight.

Așa am ajuns să-mi dau seama că obținusem slujba. Cum era pe punctul să părăsească încăperea, doamnișoara de Mordell Staines-Knight mi-a aruncat un zâmbet fugar peste umăr.

— Abigail, a spus domnul Tooley după ce ea a ieșit, este Fecioară.

Alarma mea la auzul acestei afirmații s-a mai domolit când a început să-mi expună o parte dintre cercetările sale astrale, promițându-mi că o să-mi facă horoscopul de îndată ce aveam să-i pun la dispoziție ora exactă a nașterii mele și pe cele ale mamei și tatălui meu. Datele noastre de naștere, m-a asigurat el, nu erau suficiente. Era nevoie de ora exactă. Și a încheiat interviul așa cum am consemnat deja: „Dacă nu aveți nimic împotrivă, vă propun să începeți lunea următoare, pe unsprezece, doamnă Hawkins."

Cred că Ian Tooley, care se ocupa de angajarea personalului pe posturi de răspundere, alegea în mod invariabil, cel puțin semiconștient, candidați care erau, într-o oarecare măsură, nu tocmai normali.

Cum biroul era populat, deși ineficient, de un personal format din secretare, contabili, registratori, dactilografe, în diversele departamente, cât se poate de comuni ca gusturi și înfățișare, a trecut ceva timp până să observ că cei care erau la conducere, care administrau firma sau aveau de-a face cu agenți și mai ales cu autori, erau handicapați într-un fel sau altul și vulnerabili, fie din punct de vedere fizic, fie sub alt aspect. Am început să-mi dau seama de lucrul ăsta treptat, în urma simpatiei spontane pe care au trezit-o în mine acești colegi ai mei. Abia când am început să pun cap la cap posibilele motive pentru care fuseseră numiți de la bun început în acele posturi, m-am întrebat, chiar dacă în mod inconștient, ce anume era „în neregulă" cu mine.

Acest proces de conștientizare a durat câteva luni. Încă de la început mi-a fost cât de poate de clar că redacția era condusă de oameni agreabili. Doar că, într-un fel sau altul, nu se putea să nu-ți pară rău pentru ei sau să nu te simți stânjenit în compania lor inocentă. Era nespus de greu să le reproșezi ceva acestor oameni, să-i contrazici sau să nu fii răbdător cu ei. Eu, una, nici nu încercam. Dar cei care o făceau, persoane din afară, în cea mai mare parte – tipografi, autori, legători, agenți –, ajungeau să fie priviți ca niște adevărate brute, și probabil că așa se și simțeau.

Din personalul cu funcții de răspundere făceau parte și un doctor fermecător, în vârstă de cincizeci de ani, care-și pierduse dreptul de liberă practică, un contabil cu o față prelungă și palidă, care se bâlbâia îngrozitor și care spunea cele mai plăcute lucruri când reușea să formeze, în cele din urmă, o frază; colega mea redactor era o tânără drăguță, dar pe care nu prea știam de unde s-o iau, fată de preot, cu chipul desfigurat cumplit pe o parte de un semn din naștere de culoarea vinului de porto. Capul departamentului de producție, de-a dreptul incompetent, dar foarte spiritual, suferea de ulcer duodenal, pe care îl suporta vitejește, și șchiopăta de pe urma unei răni de război. Colega lui Ian Tooley, directoarea-adjunctă, era la fel de cumsecade. O vedeam rar. Lucra în cea mai mare parte în culise, dar când își făcea apariția pentru a se ocupa de câte o problemă deosebit de spinoasă ori pentru a încheia un contract valoros pentru un bestseller cu un agent important, era tratată cu tăcută considerație, întrucât era o femeie de afaceri sigură pe sine. Era fiica unui celebru criminal în serie din anii '30 care fusese spânzurat, așa că nimeni nu putea să fie dur cu ea.

Printre colaboratori se număra și un fotograf mărunțel, prăpădit, cu o piele ca de pergament, care-și spunea Vladimir, un rus de viță nobilă, despre care se zvonea că-și bătea mama. Primea un mic onorariu lunar de la Mackintosh & Tooley, iar datoria lui era să facă fotografii cât mai „interesante" cu autorii, cu alte cuvinte să-i surprindă în cele mai nepotrivite și mai ridicole ipostaze. Cei îndeajuns de nesăbuiți ca să-i pozeze apăreau

așa pe coperta cărții. Cât despre fotografiile respinse, Vladimir le vindea unui magazin clandestin din Soho, în schimbul unui onorariu modest, suplimentându-și astfel sumele derizorii pe care le primea de la Mackintosh & Tooley și de la alte câteva edituri care doreau să-și facă autorii – ce păreau, mai totdeauna, aroganți – să-și mai vadă lungul nasului. Vladimir a avut parte de o soartă nefericită; a murit de leucemie trei ani mai târziu, în 1957, moment în care s-a aflat că nu era nici pe departe Vladimir, de viță nobilă, ci Cyril Biggs, din Wandsworth. Dar în 1954 era în culmea gloriei, un colaborator îndatoritor al firmei Mackintosh & Tooley. Cred că dacă ar fi existat un descendent cunoscut de-al lui Jack Spintecătorul, editura l-ar fi angajat negreșit și pe el. Era felul lor de a face afaceri, tot așa cum, în Orientul Îndepărtat, infirmitatea e o adevărată meserie și un mod de viață.

Ian Tooley era și el un personaj. Vegetarian, grafolog și astrolog, își punea toate necazurile și supărările pe seama poziției stelelor într-o anumită zodie sau a fazelor lunii. Toate suferințele fizice erau cauzate de consumul de carne și, susținea el, puteau fi vindecate printr-o combinație de dietă vegetariană și ședințe de radionică. Cel din urmă tratament era cunoscut, așa cum rămâne și în ziua de azi, drept „Cutia radionică". Ian Tooley avea în posesie o astfel de Cutie și își învățase secretara, pe înalta și fermecătoarea Abigail de Mordell Staines-Knight, cum s-o folosească. Din spusele lui, Abigail era deosebit de talentată în operarea Cutiei, sau radionicii, cum o numea el. Lăsând la o parte tăvile cu cafea și ceai pe care i le aducea (dar pe care nu le făcea cu mâna ei) în fiecare dimineață și după-amiază, în asta consta toată slujba ei. Întâmplarea face că Abigail nu credea în radionică. Considerea Cutia o adevărată escrocherie. Se conforma din simplul motiv că, pentru ea, era o ocupație plăcută, cât se poate de facilă, o glumă pentru care era plătită.

Cutia radionică era de fapt o cutie mică, neagră, cam de mărimea unei truse sanitare. Modelul lui Tooley, unul dintre primele apărute pe piață, se deschidea, lăsând să se vadă un șir de beculețe de culori diferite și câteva butoane. Avea un compartiment

în care se introducea un fir de păr sau un strop de sânge, iar asta trebuia să vindece, pasămite, suferințele celor care își puseseră la dispoziție părul sau sângele. Descriu aici prima întâlnire cu această cutie electronică cu o ușoară solemnitate. După toate aparențele, era la fel de lipsită de orice capacitate funcțională ca acele telefoane de jucărie la care copiii formează numărul și încep să vorbească, fără să primească însă vreun răspuns. Asta era la prima vedere și țin să spun aici că, la ultima vedere (chiar acum câteva zile) și după o consultare metodică a literaturii de specialitate, mult mai elaboratul și complexul instrument îmi pare la fel de inutil. Când Abigail mi-a arătat Cutia ei, am fost întrucâtva ușurată să descopăr că era inutilă, pentru că, după cum am subliniat, dacă era capabilă să facă bine, atunci putea să facă și rău.

— E de la sine înțeles, am spus eu.

— Vai, mare dreptate aveți! a exclamat Abigail de Mordell Staines-Knight. Dar aveți grijă să nu v-audă Ian. După el, e imposibil să faci vreun rău cu ajutorul Cutiei. Oricum, ca să fim sincere, nici n-are ce rău să facă.

În ciuda numelui ei, era o fată tare drăguță. Nici eu nu credeam că puteai să faci vreun rău cu ajutorul Cutiei, nici vreun bine, nici nimic. Eram mai curioasă să aflu ce-și închipuia Ian că făcea de fapt Abigail cu ea. Pe cine urmărea ea, la ordinele lui Ian Tooley, să influențeze sau să vindece?

— E oarecum confidențial, mi-a spus cu sfială.

Amintirile ciudate care mi-au rămas de la Mackintosh & Tooley sunt, cu toate acestea, îmbibate de un soi de tandrețe. Știu că n-ar fi trebuit să-mi placă atât de mult să lucrez acolo, căci fericirea firmei se baza mai întâi pe fericirea membrilor săi și abia apoi pe principii. Principiile erau ultimul lucru cu care-și băteau capul, cu toate că era o instituție cât se poate de diferită de Editura Ullswater, prin aceea că, printre altele, la Mackintosh & Tooley afacerile erau înfloritoare, iar firma prospera. Dar simplul fapt că ești capabil să-ți ții în frâu situația financiară și să

închei afaceri bune nu înseamnă neapărat că ești o persoană cu principii sănătoase. Și, în multe privințe, bietul Martin York era mai moral decât cei doi Tooley.

Acum, în timpul insomniilor mele dragi, îmi amintesc adesea birourile frumoase ale Editurii Mackintosh & Tooley, de pe o stradă din Covent Garden, birourile acelea cu tavane înalte care, optsprezece ani mai târziu, când Mackintosh & Tooley a fuzionat cu o altă editură și și-a schimbat sediul, au fost modificate și modernizate; până și exteriorul a fost renovat, încât cu greu mai recunoșteai clădirea când treceai pe lângă ea.

Parcă văd și acum, în nopțile mele albe, biroul îngust și prost iluminat la care lucram, cu vedere spre fântâna din curtea din spate; dar îmi plăcea să am un birou numai al meu, era un pas înainte. Aici aveam de-a face cu scriitori noi, aspiranți; autori, cu alte cuvinte. Căci, în general, scriitorii care publicau la Mackintosh & Tooley erau împărțiți în două categorii: Autori și Nume. Ultimii erau cei câțiva autori contemporani consacrați de pe lista editurii, iar de Nume se ocupa Ann Clough, al cărei tată, deși complet nebun, fusese totuși spânzurat.

Colega mea redactor, cea cu semnul din naștere de culoarea vinului de porto și aerul de vagă timiditate, se numea Connie; oricât de mult m-aș strădui, nu reușesc să-mi amintesc numele ei de familie. Mai mult chiar, tocmai firea ei absentă și personalitatea lipsită de substanță păreau să spună „uitați-mă"; parcă ar fi trăit între paranteze. Dar nu am uitat-o, i-am uitat doar numele de familie. Chiar și semnul ei din naștere de pe față a devenit neobservabil pe măsură ce m-am obișnuit cu ea, așa cum se întâmplă adesea cu lucrurile astea.

Connie își avea biroul lângă al meu. Primea manuscrisele noilor autori, le frunzărea și, dacă aduceau cât de cât a literatură, le trimitea mai departe să fie evaluate de lectori, în marea lor majoritate pensionari sau persoane singure și lipsite de mijloace, care trăiau la țară, aveau o oarecare educație și reprezentau, pasămite, cititorul de rând. Recenziile lor erau în general defavorabile și începeau cu fraze precum: „Mă tem că *The Café on the Corner* nu e nici pe departe o capodoperă..." Sau: „Acesta nu

este un roman recomandabil. Seriozitatea subiectului nu poate compensa aspectele sordide din unele scene." Urma un rezumat tărăgănat al povestirii, care ajungea să se întindă pe patru-cinci pagini. Evaluarea era încheiată invariabil printr-un paragraf de o singură propoziție, adăugat de efect, precum: „Nu și nu, asta spun romanului dumitale, domnule Travers", sau „Autorul ăsta ar trebui clar respins". Aceste misive pline de dispreț erau însoțite de câte o scrisoare plină de amabilități adresată lui Connie, în care era informată de vremea din Shropshire, de evoluția trandafirilor și a priboilor, a nepoților, a nepoatelor și, ocazional, a vreunei mame suferinde. Connie le răspundea acestor prieteni prin corespondență cu dragă inimă și cu lux de amănunte, de îndată ce termina de trimis departamentului care se ocupa de ambalare manuscrisele condamnate, cu un bilețel de respingere, pentru a fi înapoiate proprietarilor lor. Dacă s-a întâmplat ca publicul cititor să fi fost privat de vreo capodoperă din cauza acestei metode de selecție, numai Dumnezeu știe. Mă întreb câți dintre autorii aspiranți din acele zile mai au și acum printr-un sertar manuscrisul îngălbenit de vreme căruia îi dăduseră drumul pe mare într-un coș împletit.

Cealaltă responsabilitate a lui Connie era corectura, muncă pe care-o făcea foarte prost. Transferul corecturilor autorului pe un șpalt curat era ceva ce Connie era incapabilă să facă fără să rateze în jur de trei corecturi pe pagină, iar transcrierea materialului proaspăt introdus o depășea cu desăvârșire. Pe vremea aceea, autorii aveau șpalturi lungi, urmate de corecturile în pagini. Abia după ce apărea cartea erau descoperite greșelile lui Connie, dar ea părea imperturbabilă în privința lor. Băga sub perna scaunului scrisorile furioase ale autorilor, în care se plângeau că li se mutilaseră cărțile, pentru a se ocupa de ele mai târziu; vocilor iritate de la telefon le sugera timid să scrie o scrisoare în care să-și aștearnă nemulțumirile, de care avea să se îngrijească cineva în ediția următoare. Dar dacă insistau cu telefoanele, cerând să o vadă față în față, autorii erau atât de copleșiți la prima vedere a semnului din naștere de culoarea vinului de porto, încât furia lor se domolea pe loc. Nu se putea

să fii răutăcios cu Connie. Se ajungea întotdeauna la un acord prietenesc, iar Connie, cu vocea ei subțire, dădea asigurări că problema avea să fie remediată în următoarea ediție. Era o soluție destul de sigură, dacă stai să te gândești că a doua ediție nu apărea aproape niciodată.

Câteodată, agentul vreunui autor ajungea să se plângă de Connie la conducerea editurii, așa cum s-a întâmplat când i-a scăpat o greșeală de tipar de pe prima pagină a unei cărți, pe care autorul o corectase cum se cuvine, prin care un bărbat „kurd" devenea un bărbat „surd", așa încât nimeni nu reușea să mai priceapă o iotă din povestirea care urma. Situațiile de genul ăsta erau aplanate cu câte un prânz scump, pe care vioiul Colin Shoe, fostul medic care-și pierduse dreptul de liberă practică, i-l oferea agentului și, oricare ar fi fost rezultatul acestor tratative de pace, acesta nu ajungea niciodată până la urechile sau la biroul lui Connie.

— Nu e bine s-avem angajați supărați, spunea adesea fermecătorul Colin Shoe.

Obișnuiam să-mi petrec pauzele de cafea și de ceai în compania lui Connie, uneori chiar în biroul ei, alteori în al meu. Sarcina mea era să preiau de la ea cele câteva manuscrise noi care aveau slaba șansă de a fi modelate într-o carte pentru publicare, sau ai căror autori ar fi trebuit, poate, cultivați. Era o treabă tare spinoasă, după cum spunea Colin Shoe. Trebuia să vorbesc cu autorii. Colin nu mă invidia, sau cel puțin așa zicea el, declamând cu bunăvoință una dintre maximele lui favorite: „Un autor bun e un autor mort." Și mă simt nevoită să recunosc că ne-ar fi fost mult mai ușor dacă ne-ar fi dat de furcă doar cărțile, nu și autorii în viață. Mackintosh & Tooley avea o listă scurtă de autori decedați, care nu ne făceau mai deloc probleme (doar ocazional, prin moștenitorii și executorii lor, care erau scoși în oraș, la masă, dacă deveneau prea capricioși).

Eram destul de conștientă de asta, deși, în același timp, tânjeam după un oarecare contact uman în munca mea.

„Autorii îți dau bătăi de cap, nu cărțile" era una dintre remarcile preferate ale lui Colin Shoe. „Iau totul personal", spunea el.

„Nu e autor pe lumea asta care să nu-și ia cartea personal." Mie mi se părea că asta era un semn de virtute din partea autorilor, dar, în același timp, prejudecățile acestea exprimate cu nonșalanță ne creau nouă, celor din editură, un sentiment de camaraderie care, deși amoral, îmi plăcea într-o oarecare măsură, cu toate că n-ar fi trebuit.

Eu eram fericită cu autorii mei, deși recunoșteam că majoritatea erau, mai mult sau mai puțin, niște *pisseurs de copie*.

— Într-un fel, spunea Colin, ești norocoasă că ai de-a face cu Autori, nu cu Nume.

Era de-a dreptul euforic la momentul acela, căci se pregătea să ia prânzul cu faimoasa Emma Loy, care sugerase discret că și-ar putea publica următorul roman la Mackintosh & Tooley. Colin Shoe se umfla în pene cu marea lui responsabilitate în legătură cu acest nou Nume. Speram din toată inima că eforturile lui Colin aveau să fie în van, iar Emma Loy avea să-și publice romanul în altă parte.

I-am invitat pe autorii aspiranți să-mi facă o vizită. Cu câțiva dintre ei mai corespondasem pe vremea când lucram la Editura Ullswater. Am montat o plită electrică, cu un ceainic, într-un colț al biroului meu, ca să le pot oferi vizitatorilor ceai și biscuiți după-amiaza, ceai și biscuiți dimineața, fără să fiu nevoită să mai apelez la dactilografi, care făceau de obicei ceaiurile și cafelele pentru redacție. Presupun că eram ca o mamă, dându-le ceai, biscuți și sfaturi. Îi văd și acum pe acei bărbați și acele femei, majoritatea tineri, care veneau unul câte unul, o dată, de două ori, chiar și de trei ori pe săptămână, stăteau pe fotoliul pe care-l așezasem acolo pentru ei și ascultau tot ce aveam de zis despre manuscrisele lor. Foarte puțini dintre ei aveau în față o carieră literară, dar majoritatea erau de departe mai citiți decât mine, așa că-mi venea foarte greu să tratez cu autori inteligenți, dar cu talent îndoielnic. Întotdeauna mi-a plăcut să dau sfaturi, dar una e să dai sfaturi și cu totul altceva să-i convingi pe oameni să le urmeze. La Mackintosh & Tooley, în stadiul acela, faptul că eram bine făcută mă ajuta, dar nu întotdeauna.

Îmi vin în minte scene la întâmplare și, de asemenea, amintirile mele din perioadele următoare. N-am uitat nici până în ziua de azi cum stăteam întinsă în pat, pe întuneric, acum vreo zece ani, și prin minte mi-a trecut scena unei întâlniri pe care o avusesem la Mackintosh & Tooley cu un tânăr, unul dintre cei mai chipeși bărbați pe care-i văzusem vreodată, autorul unui roman vast, fără un subiect anume. Lucrarea lui nu dovedea decât că-și dorea cu înflăcărare să scrie. I-am spus că nu puteam să-i publicăm cartea și l-am sfătuit să mai facă o încercare, să scrie una mai concisă, mai scurtă și mai puțin dezlânată, cu un subiect clar. Nu-mi mai amintesc mare lucru din interviu, doar că se lansase într-un discurs interminabil, citând romane faimoase de mari dimensiuni, care nu vorbeau despre nimic concret. Citisem *Finnegans Wake*?

M-am văzut nevoită să recunosc că nu, nu în întregime. La vremea aceea, nu știam că foarte puțini oameni o făcuseră.

A vorbit o oră întreagă. A acceptat cafeaua și biscuiții pe care i-am oferit și a continuat să vorbească. Mi-aș dori să-mi amintesc mai mult din ceea ce-mi spusese, dar mă depășea cu desăvârșire. Citisem romanul *Casa Buddenbrook* de Thomas Mann?

Nu, dar auzisem de el. Am ocolit întrebarea, încercându-mi norocul:

— Dar ăsta este despre ceva anume.

A spus că nu conținea decât o mulțime de detalii și i-a dat înainte. Citisem ceva de Proust?

Da, citisem.

— Și ați zice că vorbește despre ceva concret?

Era ora doisprezece. *Îngerul Domnului a adus vestea...*

— Ei bine, vorbește despre tot.

Bucură-te Marie, roaba lui Dumnezeu...

— Păi și romanul meu vorbește despre tot.

Sfântă Născătoare de Dumnezeu...

— Așa e, am spus eu. Dar nu e Proust.

— Deci căutați un al doilea Proust? m-a întrebat el. Unul nu e de-ajuns?

Nu-mi mai amintesc cum am reușit să scap de el, doar că a plecat în cele din urmă. Țin minte că data era întâi noiembrie și că pe prima pagină a unui ziar de seară apărea portretul lui Winston Churchill, semnat de Graham Sutherland, care îi fusese prezentat de Parlament și pe care, după moartea lui, zece ani mai târziu, soția lui îl făcuse praf; și mă întreb, în noapte, ce a determinat-o să facă un asemenea gest. Mă întreb, de asemenea, ce s-a întâmplat cu tânărul chipeș și cu romanul lui mare, atât de mare, încât a trebuit să-l împartă în două când a părăsit biroul, cărând cele două teancuri de foi la subsuori.

Am avut ocazia să le ofer sfaturi multor autori și, în cel puțin două cazuri, îndrumările mele au dat roade. Și țin să subliniez, sfaturi absolut gratuite. S-au dovedit folositoare autorilor care au dat dovadă de ceva imaginație și și-au dorit să scrie un roman, fără să știe însă cum să înceapă.

— Scrie-i o scrisoare unui prieten, era genul de lucru pe care obișnuiam să-l spun. Unui prieten drag și apropiat, adevărat sau, și mai bine, plăsmuit de imaginația ta. O scrisoare personală, numai pentru el; scrie până la capăt fără teamă ori timiditate, ca și cum gândurile tale n-ar vedea niciodată lumina tiparului, iar bunul tău prieten va putea să o citească iar și iar și apoi să aștepte și alte scrisori încântătoare de la tine. Dar să nu scrii despre relația dintre tine și prietenul tău, e de la sine înțeleasă. Împărtășește-i pur și simplu o experiență pe care numai el o poate savura. Ceea ce ai de spus va ieși mai spontan și mai sincer decât dacă stai să te gândești la mulțimea de cititori. Înainte să începi scrisoarea, repetă în gând ce ai de gând să spui, o poveste, ceva interesant. Dar nu repeta prea mult, povestea va lua formă pe măsură ce scrii, mai ales dacă te adresezi unui prieten apropiat, bărbat sau femeie, ca să-l faci să zâmbească, să râdă sau să plângă, orice-ți dorește inima, atâta timp cât știi că va stârni interesul. Ține minte să nu stai cu gândul la publicul cititor, te vei bloca!

În ambele cazuri în care metoda a dat roade, romanele de debut au fost excelent primite. În plus, metoda a mai dat roade și în cazul unor volume de povestiri.

Pe data de întâi decembrie, Martin York a fost condamnat la șapte ani de închisoare. Mai târziu, de Crăciun, i-am trimis o scrisoare la Wormwood Scrubs, dar, ca mulți alții care i-au scris, nu am primit niciun răspuns. Trecuse în lumea umbrelor. A doua zi după declararea sentinței, ziarele au vuit de articolele scrise de fostele lui cunoștințe, care vorbeau despre lumea lui haotică, farmecu-i copilăresc, bețiile și cheltuielile lui necugetate, planurile și ambițiile lui fanteziste de a deveni un magnat de renume. Printre autorii acestor articole se numărau și unii care, din câte știam, îi datorau multe. Atunci a apărut primul dintre nenumăratele articole ale lui Hector Bartlett. Insinua, fără să afirme pe șleau, că până și el căzuse victimă înșelătoriei lui Martin York, ceea ce știam că nu era adevărat.

În acele zile triste de la începutul lui decembrie, am început să compar în minte cele două edituri spre care mă condusese soarta. Înainte să adorm în patul meu din Church End Villas, din South Kensington, stăteam întinsă, scrutând întunericul cu privirea mai bine de un ceas, amintindu-mi zgomotul și atmosfera frenetică, schimbătoare de la Editura Ullswater. Cathy, asistenta-contabil, Ivy, dactilografa și telefonista, Patrick, care se ocupa de ambalare, și vizitele nevestei lui, Mabel, cu privirea ei sălbatică și acuzatoare. Declinul unei firme în pragul falimentului și Martin York, care stătea în fotoliul lui, dornic de companie. Multe nu fuseseră în regulă cu afacerea, dar oamenii în sine erau, oare, mai răi decât angajații de elită de la Mackintosh & Tooley, o editură mult mai mare și mai stabilă din punct de vedere financiar? Mai mult ca niciodată, trăiam cu senzația că personalul de la Mackintosh & Tooley fusese ales cu bună știință după un criteriu ușor grotesc; și, deși erau cu toții mult mai calificați, mai educați și duceau vieți mai ușoare și mai privilegiate decât mâinile acelea de lucru prost plătite de la răposata Editură Ullswater, toți angajații de la Ullswater păreau să fie cumva mai normali, mai sănătoși. Aveau ei ciudățeniile lor, dar nu fuseseră aleși pentru ele, ci în pofida lor.

Într-o noapte, pe când reflectam la toate astea, am simțit dintr-odată nevoia să aprind lumina, să mă dau jos din pat și să mă privesc în oglinda lungă de pe interiorul ușii de la șifonier. Am stat așa în picioare, mătăhăloasă, în cămașa mea de noapte largă, călduroasă. Ce era în neregulă cu mine? De ce fusesem aleasă de Mackintosh & Tooley? Și, în momentul acela, am înțeles motivul: eram mult prea grasă. Eram supraponderală, m-am gândit, într-atât, încât oricine m-ar fi angajat trebuia să fi avut o latură perversă. Mi-a fost limpede că oricine ar fi avut o plângere de făcut sau ceva împotriva firmei, mai ales un autor nemulțumit, n-ar fi putut să și-o exprime cu toată încrederea în fața mea. Ar fi dat dovadă de insensibilitate. Ca și cum și-ar fi atacat propria mamă. Și, mai presus de orice, ce impresie ar fi făcut? Eram unul dintre alibiurile celor de la Mackintosh & Tooley.

Din noaptea aceea, m-am hotărât să-mi înjumătățesc porțiile de mâncare și băutură. Doar jumătate din ceea ce consumam de obicei, în orice împrejurare. Și am decis să nu pomenesc nimănui despre planul meu. Să susțin că mă săturasem, în caz că insista cineva. Și să mănânc doar jumătate, sau chiar și un sfert, până ce ajungeam la o greutate și o mărime rezonabile. Și am început chiar de a doua zi, de dimineață.

Hotărârea aceasta a coincis cu starea de tristețe pe care am trăit-o în perioada aceea de la începutul lui decembrie 1954. Câteva zile mai târziu, pe când plecam de la birou, am primit un telefon furios de la Mabel, cu acuzațiile ei obișnuite. În timp ce vorbeam, se pare că Patrick a intrat în încăperea din care telefona ea, căci a început să țipe la rândul lui în receptor, acoperindu-i vocea.

— N-o băgați în seamă, doamnă Hawkins! Vă rog să nu vă supărați! Mabel nu se simte deloc bine.

Am crezut că se referea la faptul că-i lipsea o doagă, lucru de altfel cât se poate de limpede.

— Mabel trebuie să meargă la psihiatru, i-am spus.

— Mă internez mâine în spital, i-a luat-o Mabel înainte lui Patrick. Știți, doamnă Hawkins, ați fost așa de bună cu Patrick, dar mi-aș fi dorit să nu vă mai culcați cu el în timpul liber.

A fost operată a doua zi, biata femeie, dar nimic n-ar fi putut-o salva de galopanta tumoare malignă care a răpus-o în mai puțin de o săptămână. Am vizitat-o de două ori la spital. M-a recunoscut, dar avea o privire pierdută, drogată. Am fost la incinerarea ei, la Golden Green, și, văzând cum aluneca sicriul în crematoriu, mi-a părut rău că o desconsiderasem atât de mult, că o tratasem ca pe pacostea care era. O, Mabel, întoarce-te, întoarce-te și chinuie-mă ca înainte! Patrick a plâns cât a ținut ceremonia.

— Știam că avea probleme la cap, mi-a spus, dar întotdeauna a fost sănătoasă din punct de vedere fizic. S-a întâmplat atât de brusc, atât de brusc, doamnă Hawkins!

7

În ianuarie 1955, când am probat rochia de seară neagră, din dantelă, am descoperit spre marea mea bucurie că trebuia strâmtată cu câțiva centimetri în părți. Plănuiam să o port la un dineu elegant. Cât de elegant avea să fie, nu am aflat până nu am ajuns acolo. Într-adevăr, până să-mi fac intrarea, nu mi-am dat seama că era primul meu dineu londonez elegant. Până la momentul acela, mai luasem masa în oraș de nenumărate ori, cinasem acasă la prieteni sau la restaurante, dar nu mai participasem niciodată la o ocazie atât de formală.

Într-o dimineață, invitația mă aștepta pe birou: „Domnul Ian Tooley și lady Philippa Tooley au deosebita plăcere să vă invite la..." În colțul de jos apăreau cuvintele *black tie*[1], așa că mi-am dat seama că trebuie să port rochie de seară. I-am explicat lui Milly, care a cercetat invitația cu interes, că doar domnii erau obligați să poarte papion. Am răspuns că doamna Hawkins accepta cu plăcere amabila invitație a domnului Ian Tooley și a lui lady Philippa Tooley... Și iată-mă în camera Wandei, la probă, plină de bolduri și de pense, cu linia decolteului mai adâncă, urmărind cum rochia mi-era remodelată și strâmtată pentru noile dimensiuni sau, mai bine zis, adusă la zi, după cum spusese Wanda.

Camera Wandei rămăsese același atelier cu iz stătut. Peste tot numai vrafuri de haine care așteptau să fie modificate și, printre ele, o altă rochie de-a mea. Îmi modifica adesea rochiile, dar era prima oară când trebuia să strâmteze una.

— Tare mă mai supără reumatismul, a spus Wanda, care stătea în genunchi, înfigând din belșug bolduri în rochie. Am rămas în urmă cu munca.

---

[1] Ținută formală, de seară, „papion" în traducere mot à mot. (N. tr.)

I-am spus că rochia din dantelă era o urgență.

Se mișca anevoios, dar se trata, m-a asigurat.

— Ce tratament faci?

Wanda a ocolit răspunsul; poate că, m-am gândit eu, eram prea iscoditoare.

— Durează... Tre' să am credință, a fost tot ce-a spus.

Dar nu m-am putut abține să nu-i ofer un sfat.

— Reumatismul, Wanda, ia multe forme. Sper că ai un doctor bun. În orice caz, orice ai lua pentru reumatismul tău, o banană pe zi e de mare ajutor, ia aminte la mine!

Eu însămi suferisem de dureri reumatice cu doi ani mai înainte și, urmând sfatul unei negrese americance pe care-o întâlnisem în autobuz, începusem o cură de o banană pe zi, iar de-atunci nu mai simțisem nicio durere la picioare. I-am povestit toate astea Wandei, în timp ce îmi tăia cu foarfeca materialul din jurul decolteului. (Omisesem să-i spun că în ultimele șase săptămâni nu mâncasem decât o jumătate de banană pe zi.) Dar Wanda n-a făcut decât să se încrunte și să se ridice, trosnind din toate încheieturile. Am observat că își clătina capul din când în când spre un punct de pe podea, sub fereastră. Wanda mai era și acum tulburată. Toată încrederea și seninătatea ei de pe vremuri o părăsiseră. Acum, pe când mă roteam la cererea ei pentru mai multe ajustări, am zărit pe podea, sub fereastră, o casetă învelită în piele neagră, care semăna foarte tare cu Cutia radionică a lui Ian Tooley. Mi se părea atât de nefiresc ca Wanda, o catolică împătimită, să aibă de-a face cu un asemenea aparat, încât m-am gândit că trebuie să fi fost vreo cutie cu ață de cusut sau o trusă de toaletă.

— Cum ai reușit să scapi de centimetrii ăștia, doamnă Hawkins? m-a întrebat Wanda.

— Natura pune lucrurile în ordine, am răspuns. Și nu înainte de vreme.

Încă cercetam fără să vreau cutia neagră de sub fereastră. Mâinile Wandei tremurau ușor cu acele. Nu-i stătea în fire.

— Folosești Cutia? am întrebat.

— Care cutie?

Se întorsese, speriată. Am crezut că o s-o apuce una dintre crizele ei de plâns.

— Mă refer la o cutie folosită în ceea ce se numește radionică. Se spune că poate să vindece și, pasămite, să facă și alte lucruri.

— Alte lucruri?

— Așa se-aude... Dar, oricum, eu nu cred în ea.

— Nu știu nimic de nicio Cutie! Poate c-o să mai slăbești nițel, doamnă Hawkins?

— Oh, da! am zis. Sper să mai scap de câteva kilograme.

Când am rostit cuvintele astea, mi s-a făcut o foame de lup, cu gândul la toate porțiile alea înjumătățite care mă așteptau în lunile următoare. Dar nu i-am spus Wandei secretul meu, și nici ea nu mi-a mai împărtășit vreunul de-al ei.

Am aruncat Cutiei o privire oarecum disprețuitoare pe când dădeam să ies, sperând că Wanda avea să observe. Acum, mi se pare că Wandei îi era frică de mine și că regreta puțina încredere pe care mi-o arătase.

— Trebuie să mai vii o dată la probă, doamnă Hawkins. Promit c-o să iasă minunat. Încă o probă, mâine seară. Să fii sănătoasă!

Oare ce-a vrut să spună cu asta?

Eram irascibilă în momentul acela. Și cine și-a găsit să mă caute la telefon tocmai când mă pregăteam să plec la dineul dat de familia Tooley? Nimeni altul decât tăticul lui Isobel.

— Bună seara, doamnă Hawkins, Hugh Lederer la telefon.

— Da, domnule Lederer?

— Sunteți pe fugă?

— Da, sunt. Iau cina în oraș.

— Ei, norocos bărbat, oricine-ar fi! V-am zărit duminica trecută la biserică, dar dumneavoastră nu m-ați văzut.

— Nu, nu v-am văzut.

— Și atunci erați grăbită. Și, dacă-mi permiteți să spun, arătați foarte bine.

Era foarte adevărat că pierderea celor cinci kilograme începea să-mi pună în valoare trăsăturile. M-am bucurat s-o aud de la Hugh Lederer, dar bănuiam eu care era motivul din spatele telefonului: problema lui Isobel.

— Chiar sunt grăbită, domnule Lederer. Trebuie să mă-mbrac și...

— Doamnă Hawkins, ați vrea să luați cina mâine cu mine?

— Mă tem că nu pot.

— Atunci vineri?

— Despre Isobel e vorba?

— Păi... în parte, a spus.

— Chiar nu vă pot ajuta, domnule Lederer. I-am găsit o slujbă la o firmă care exportă produse chimice și n-a vrut-o. Nu prea se găsesc posturi în domeniul editorial, v-am mai spus.

— E o problemă personală. Isobel are unele dificultăți.

— De ce n-o lăsați să-și rezolve singură problemele?

— Vai, doamnă Hawkins!

— Trebuie să-nchid.

— Dar, lăsând-o pe Isobel la o parte, nu ne putem întâlni să vorbim? Și mi-ar plăcea să-mi spuneți Hugh.

— Va trebui să vă sun eu. Ce număr aveți, domnule Lederer?

Mi-a dictat un număr și i l-am repetat destul de rar cât să pară că-l notam, ceea ce n-am făcut.

Locuința familiei Tooley de pe Lord North Street făcea parte dintr-un grup de clădiri atât de apropiate de Casa Parlamentului, încât mai aveau și acum vechi sonerii[1] pentru membri. În realitate, era chiar mai îngustă și mai mică decât casa în stil victorian a lui Milly. Ușa ne-a deschis-o un servitor îmbrăcat într-un costum maro atât de obișnuit, încât părea să sugereze că stăpânii casei erau în pas cu vremea. Am fost cucerită de farmecul din interior. Mă așteptasem la ceva mai spațios și mai impozant, la

---

[1] *Division bell* în original (lb. engl.). Este vorba despre o sonerie care suna atât la palatul Westminster, cât și în Parlament și în împrejurimi pentru a-i reuni la vot pe membri. (N. tr.)

oarecare pretenții, și iată că nu era cazul. Dar n-am avut ocazia să mai adun impresii, fiindcă în urma mea au sosit mai multe persoane, și când mi-am lăsat haina mi s-a făcut semn să urc la etaj, de unde venea zgomot de petrecere. Ian Tooley m-a întâmpinat în pragul salonului și m-a prezentat soției sale, lady Philippa, și celorlalți invitați, după care mi-a oferit paharul de sherry pe care i-l cerusem.

Pe doi dintre invitații deja prezenți îi cunoșteam după nume și după pozele din ziare: sir Arthur Cary, magnatul, care se ținea oarecum deoparte, și soția lui șarmantă, care-și întreținea volubilă grupul de admiratori, în celălalt capăt al încăperii.

— Doamna Hawkins a lucrat ca redactor la Editura Ullswater, a spus Ian Tooley, îmboldindu-l pe sir Arthur să înainteze spre mine. Și acum avem norocul să facă parte din echipa noastră.

— Editura Ullswater! a spus sir Arthur, scoțând un hohot gâlgâit de râs. Ehei, da' știu că pe mine Martin York m-a tras în piept, nu glumă!

A continuat să râdă cu atâta poftă, încât m-am întrebat cât de serios fusese tras în piept și, dacă era o chestiune așa de amuzantă, de ce îl trimisese pe Martin York la închisoare, pe deasupra și pentru șapte ani.

Am fost paisprezece invitați la masă, într-o sufragerie cu pereți trandafirii și tavanul de culoarea teracotei. Pe pereți erau tablouri în ulei cu motive florale, reușite, dar nu impresionante, și portretul unui bărbat de la începutul epocii victoriene, care nu semăna nici cu Ian Tooley, nici cu lady Philippa, deși mai mult ca sigur era strămoșul unuia dintre ei. Lady Philippa purta o rochie neagră din dantelă, ușor demodată, surprinzător de asemănătoare cu a mea. Asta m-a liniștit, întărindu-mi convingerea că eram îmbrăcată adecvat, și, din privirea fugară pe care mi-a aruncat-o, am înțeles că Philippa era ușor amuzată să descopere că era îmbrăcată aproape la fel ca una dintre musafirele sale.

Am stat între unul dintre verii lor, un tânăr pe nume Aubrey, care lucra la casa de licitație Sotheby's, și un fost general de brigadă roșcovan. Lumânările licăreau ușor, argintăria strălucea, iar invitații îi dădeau înainte cu vorbăria. Am făcut unele progrese cu Aubrey, discutând despre romanul *Jim cel norocos*,

publicat de ceva vreme, dar, când i-a venit rândul generalului de brigadă, nu mi-a fost ușor, la început. Ochii lui mici și apoși, de pe chipul roșcovan, păreau să mă privească dușmănos. Dar era limpede că felul în care te privea era doar una dintre particularitățile lui, sau poate ceva de natură medicală, fiindcă, deși nu a încetat să mă privească așa, a părut să se mai destindă în mijlocul conversației, când i-am spus că trebuie să fi avut o viață interesantă, sau ceva asemănător.

— Aș putea să scriu o carte, a spus.

— Și de ce n-o faceți?

— Nu mă pot concentra.

— Ca să vă puteți concentra, i-am zis, vă trebuie o pisică. Aveți cumva pisici?

— Pisici? Nu. Doi câini. Mi-ajunge.

Așa că i-am dat un sfat bun. Dacă voia să se concentreze serios asupra unei anumite probleme, mai ales dacă era vorba de o lucrare scrisă, trebuia să-și ia o pisică.

— Dacă veți sta singur cu pisica în încăperea în care scrieți, i-am explicat, pisica va sări pe birou și se va cuibări tacticoasă sub lampă. Lumina lămpii îi oferă pisicii o mare satisfacție. Pisica se va cuibări acolo cu seninătate, o seninătate care depășește orice înțelegere. Și, în timp ce lucrați la birou, calmul pisicii va ajunge să vă afecteze treptat și pe dumneavoastră, iar toate elementele perturbatoare care vă împiedică să vă concentrați se vor risipi, permițându-i minții să devină din nou stăpână pe situație. Nu e nevoie să urmăriți pisica tot timpul. Simpla ei prezență este de ajuns. Efectul pisicii asupra concentrării este remarcabil, un mister.

Generalul de brigadă m-a ascultat cu mare interes în timp ce mânca, privirea lui pătrunzătoare alunecând înainte și înapoi, între mine și farfurie.

— Așa deci, foarte bine! O să mă duc să-mi iau o pisică! a decretat.

Țin să menționez că, trei ani mai târziu, generalul de brigadă mi-a trimis un exemplar al memoriilor sale de război, publicate la Mackintosh & Tooley. Pe coperta cărții era o fotografie cu el la birou, cu un motan vagabond mare, cuibărit lângă o lampă. Exista și o dedicație: „Pentru doamna Hawkins, fără sfaturile că-

reia aceste memorii n-ar fi văzut niciodată lumina tiparului. Și vă mulțumesc că m-ați îndrumat să-l cunosc pe Morocănilă." Cartea în sine era teribil de plictisitoare, dar eu nu-i spusesem decât că pisicile te ajută la concentrare, nu că vor scrie cărțile în locul tău.

În timp ce discutam cu vecinul meu de masă, conștientă de vorbăria și clinchetul de tacâmuri din jurul meu, am tras cu ochiul la cât mâncau ceilalți meseni. Părea enorm în comparație cu porțiile mele înjumătățite. Vocile își exprimau opiniile în legătură cu următoarele subiecte: mai multe persoane pe care nu le cunoșteam; Billy Graham; senatorul McCarthy; colonelul Nasser; din nou *Jim cel norocos*; Cutia; guvernul, „ei", adică americanii, „ei", irlandezii, și mulți alți „ei", rămânând doar o mică lume de „noi" și, de asemenea, Martin York și șocul prin care trecuse bietul său tată. O tânără s-a mai servit o dată cu un amestec delicios de fructe și frișcă spumoasă.

— Mănânc pentru doi, sunt însărcinată, mi-a spus, zâmbindu-mi de pe partea cealaltă a mesei.

— Când speri să-ți termini viețile? a întrebat-o lady Philippa, zâmbind.

Întrebarea stranie a fost lămurită imediat, când am aflat că lady Philippa se referise la *Viețile* a doi sfinți, despre care scria tânăra; am aflat, de asemenea, cu puțina atenție care mi-o permitea discuția cu vecinii mei de masă, că, deși nu avea decât douăzeci și opt de ani (vârsta mea), avea deja doi copii. Am presupus că era romano-catolică și am calculat că mâncase de patru ori mai mult ca mine. Dacă n-aș fi fost prinsă în conversația cu generalul de brigadă și cu tânărul care lucra la Sotherby's, aș fi sfătuit-o, spunându-i că să mănânci pentru doi nu era neapărat recomandabil într-o sarcină. Dar după masă am uitat s-o abordez, fiind neliniștită și bulversată, ocupată să mă-ntreb dacă am încălcat cu ceva protocolul.

Cu toate că până atunci nu mai fusesem niciodată la un dineu atât de formal, dat de cineva din clasa de sus, mă simțeam destul de stăpână pe situație. În realitate, nu stătusem niciodată să mă gândeasc la clasa din care făceam parte, presupuneam că era cea de rând, ceva de felul grupei de sânge 0. Nu credeam că obiceiurile clasei de sus difereau chiar atât de mult de oricare alte

obiceiuri englezești. Este adevărat că citisem în romane despre excentricități precum „doamnele se retrag, lăsându-i pe bărbați să discute, cu vinul lor de porto", dar nu mă gândisem niciodată că aceste maniere se întâlneau în viața de zi cu zi. Aș fi putut la fel de bine să fiu o străină. Și aș putea spune, acum, că am învățat multe despre obiceiurile înaltei societăți cât am lucrat la Mackintosh & Tooley. Cu timpul, am ajuns la concluzia că era mai bine să faci parte dintre oamenii de rând. Fiindcă înalta societate n-ar supraviețui, s-ar prăbuși fără clasa de jos, în vreme ce aceasta din urmă s-ar descurca foarte bine și de una singură.

Masa propriu-zisă se terminase, nu și vorbăria. La un moment dat, s-a făcut deodată liniște. Lady Philippa mă fixa cu privirea, nu aveam nici cea mai mică idee de ce. Am presupus că mă întrebase ceva și m-am uitat la ea nedumerită. Dintr-odată, lady Philippa s-a ridicat de la masă de parcă cineva ar fi atins-o la coarda sensibilă. Am crezut că avea să facă o scenă. Și celelalte femei i-au urmat exemplul, ridicându-se. Dar nu-mi dădeam seama cu ce greșiseră bărbații atât de tare, ca femeile să-i părăsească așa, țanțoșe ca niște lebede, ieșind grațioase din încăpere. Mi-ar fi plăcut să le sfătuiesc să-și vină în fire. Bărbații s-au ridicat șovăitori în picioare și m-au privit curioși, de parcă nu le venea să creadă că nu mă simțeam și eu jignită. Dar, irascibilă cum eram în perioada aia de înfometare din viața mea, n-am observat nimic care să mă fi putut ofensa. Eu, una, refuzam să fiu nepoliticoasă din pură solidaritate cu acele femei mult prea sensibile, posibil chiar puritane.

— Vii? mi-a murmurat lady Philippa pe când trecea pe lângă scaunul meu.

Dar mi se părea că bărbații nu făcuseră nimic care să merite un asemenea tratament. Am rămas la masă.

8

Deși mai aveam câte ceva de învățat când venea vorba despre comportamentul în societate, acum, când stau să mă gândesc la vremea aceea, îmi dau seama că nu duceam lipsă de maturitate în privința judecății sănătoase. Mai mult chiar, după dineu am început să observ că familia Tooley avea și mai multă încredere în mine, nicidecum mai puțină, așa cum ar fi fost de așteptat. Era ca și când m-ar fi așezat în categoria oamenilor pe care se puteau bizui, precum doica sau bucătarul, care nu-i dezamăgeau niciodată. Cu toate astea, zilele mele la Mackintosh & Tooley erau numărate; erau numărate și însumau două luni. Două luni de care am profitat din plin.

O mare parte din slujba unui redactor o constituie respingerea manuscriselor. Poate chiar nouăzeci la sută. La vremea aceea, nu refuzam doar anumite manuscrise, ci mă vedeam nevoită să resping și mulțimea de idei care păreau să-și croiască drum în fiecare zi în biroul meu, aduse de femei și bărbați melancolici, care-mi vorbeau cu înflăcărare despre tot felul de concepte devalorizate, precum optimist/pesimist, fascist/comunist, extravertit/introvertit, cultură aleasă/medie/săracă; și toate aceste nimicuri le aplicau în materie de artă, literatură și viață în general, ducându-le până într-acolo, încât se pierdeau orice bucurie, plăcere și curiozitate.

Și iată că ni se alătura și Emma Loy. Se hotărâse să-și publice noul roman la Editura Mackintosh & Tooley, care a dat în cinstea ei o petrecere de bun-venit, în sala de ședințe. Era aceeași Emma, egocentrică și capricioasă, șarmantă și încântătoare. Era o scriitoare atât de bună, încât părea ciudat să te gândești c-ar fi fost o actriță excelentă, dar nu te puteai abține să nu te gândești la asta în prezența ei.

Hotărâse să uite de vechile reclamații pe care i le făcuse lui Martin York la adresa mea și alesese să creadă pur și simplu că și eu făcusem același lucru.

Ei bine, sfatul meu pentru oricine se ceartă cu o persoană spirituală, talentată și șarmantă ca Emma, care mai e, pe deasupra, și inteligentă, este să profite de orice ocazie pentru a aplana conflictul, fiindcă rar ai ocazia să cunoști astfel de oameni de-a lungul vieții.

Și trebuie să recunosc că am fost plăcut surprinsă când Emma Loy a venit la mine, de cum m-a zărit la petrecere.

— Doamnă Hawkins, dac-ați ști cât sunt de ușurată să vă găsesc aici! Nu cunosc pe nimeni. Sper s-aveți grijă de cărțile mele.

— Cărțile dumneavoastră își poartă singure de grijă, i-am spus.

Așa și era. Opiniile variau în privința Emmei Loy, dar nimeni n-ar fi putut nega vreodată că ar fi fost o scriitoare minunată. Ian Tolley mă lăsase să citesc manuscrisul ultimului ei roman. După aiurelile cu care avusesem de-a face, cartea Emmei era o adevărată alinare, o citeai cu mare plăcere, savurând maniera ei de a compune un roman ca pe o piesă muzicală, stilul caracteristic de a scoate lucruri la lumină și de a le îmbina cu plăsmuiri.

I-am mărturisit admirația mea în timp ce-mi umpleam paharul de sherry, iar ea și-l termina pe-al doilea. Radia de plăcere. Atunci, eram mulțumită că pusesem capăt disputei mele cu Emma Loy, o dată pentru totdeauna. Dacă puteam sau nu să am încredere în ea, asta era cu totul altă poveste. Mai mult chiar, am impresia că nu credea în prietenie și loialitate peste o anumită limită, și poate că avea dreptate; există idealuri care pun prea multă presiune pe niște scopuri care sunt, poate, mai importante. Protejarea reputației lui Hector Bartlett nu mi se părea cine știe ce scop și nu se poate ca Emma să nu fi știut că era un *pisseur de copie*, așa cum îl numisem. Dar era protejatul ei; îmi imaginam că legătura dintre ei era una strict sexuală și abia mult mai târziu avea să-mi spună, din pură întâmplare, cum îi fusese el de ajutor. O asistase la cercetări și-i făcuse rost de cărțile de care avea nevoie. Cam slab ajutor. Dar explicația era felul Emmei

de a-și justifica propria nebunie. Cred că era leneșă emoțional, prea prinsă cu activitățile ei literare ca să-și găsească o relație nouă sau ca să se îndrăgostească. O dependență morbidă o lega de Hector, chiar dacă știa că omul era o catastrofă. Mulți ani mai târziu, Hector a încercat să-i facă mult rău.

Dar acum, așa cum era de așteptat, Hector Bartlett și-a făcut apariția la petrecere și, văzându-l prin mulțime, m-am minunat că Emma suporta ca *pisseur*-ul să-i sufle așa în ceafă. Și cred că nu eram singura care se gândea la asta. Făcea un fel de gaură în mulțime, fiindcă oamenii cu care dorea să vorbească se îndepărtau de el cât mai politicos cu putință. Iar Emma, observând ce se întâmpla, s-a dus lângă el, moment în care cercul s-a închis la loc. Oamenii cu care Hector Bartlett nu dorise să vorbească zăboveau cu precauție pe margine; erau oameni ca mine, redactori și angajați ai altor edituri, agenți literari și autori mai puțin cunoscuți.

Ian Tooley circula prin mulțime cât se poate de politicos, explicând ici și colo că Marte trecuse în semnul Peștilor (sau poate că Venus ori Mercur trecuseră în Scorpion) și că, prin urmare, era posibil ca diverse probleme de importanță națională să fie soluționate. Fluxul și refluxul petrecerii au adus-o din nou pe Emma în calea mea. Mi-aduc aminte că intrase într-o dispută cu Ian Tooley pe tema convingerilor lui ezoterice. Era tipic pentru Emma Loy să ignore orice convenție socială în dialogurile pe care le purta, făcea chiar parte din farmecul ei. Îi plăcea să dezbată subiecte generale. În mare parte, mi s-a șters din memorie ce am auzit-o spunându-i lui Ian Tooley cu acea ocazie, sau ce-i spusese el; în afară de un fragment pe care mi-l amintesc foarte limpede. Ian Tolley o numise sceptică.

— Nu credeți nici măcar în Dumnezeu?

— În unele zile cred, în altele, nu, a răspuns Emma Loy. Dar un lucru știu sigur – de fapt, îl consider evident –, anume că Dumnezeu crede în mine.

Asta era Emma Loy și mă-ndoiesc că s-a schimbat vreun pic. Cum mă aflam lângă Ian în momentul acela, i-am oferit Emmei unul dintre sfaturile mele, anume că, dacă aș fi în locul ei și aș

crede într-un fel azi și-n altul, mâine, m-aș distra de minune în zilele în care aș crede și aș lăsa căința pe seama celorlalte.

— Doamnă Hawkins, a spus celebra autoare, dacă vă urmez sfatul, am șanse să devin redactor?

— În privința asta nu-i nicio garanție, am zis.

— Ei bine, e un sfat bun. Dar nu am nimic pentru care să mă căiesc.

Ian Tooley a comentat că studiul radionicii ne purta dincolo de concepte precum binele și răul.

Sir Alec Tooley nu-și făcea apariția aproape niciodată. Pentru mine, venirile și plecările lui de la birou erau un mister. Probabil ca exista vreo ușă în spate, folosită numai de el.

Pe la finele lunii februarie, m-a căutat prin interfon și m-a rugat să merg la el în birou, când aveam o clipă liberă. M-am dus chiar atunci și am strâns mâna fără vlagă pe care mi-a întins-o și pe care și-a retras-o nepăsător, de cum am atins-o.

— Doamnă Hawkins, știm că sunteți o femeie de nădejde, ca nimeni alta, așa că ne-am hotărât, după multe deliberări, să vă încredințăm o lucrare critică, pe care am decis să o publicăm, dar care pare să aibă mare nevoie de sârguința, de atenția și de corectura meticuloasă de care știm că numai dumneavoastră dați dovadă.

Fraza „femeie de nădejde" mi-a atras atenția, căci era aproape același lucru pe care domnul Twinny, bărbatul acela cu slujbă ciudată, i-l spusese odată lui Milly despre mine, când eram și eu de față. Cuvintele lui exacte fuseseră: „Doamna Hawkins este o femeie de nădejde, cum rar întâlnești." Le rostise mânat de un sentiment de sinceră prietenie, cu o voce puternică, ce acoperise vorbăria radioului care se auzea pe fundal.

Mărturisirea lui sir Alec și cuvintele de laudă care urmaseră semănau cu țipătul unei păsări în suferință, departe, deasupra unui lac întunecat. Aveam senzația că-mi propunea ceva abominabil, precum cafeaua fără cofeină sau *coitus interruptus*; și, în acel moment, nu-mi convenea câtuși de puțin să fiu o femeie de nădejde.

— Manuscrisul trebuie să capete o formă, a continuat.

— Adică trebuie rescris?

— Păi, da, bineînțeles, și asta. Dar sunt detalii de verificat și așa mai departe. Gramatică și sintaxă și toate astea. Date.

Chiar atunci, intuiția mi-a spus că vorbea despre o carte scrisă de *pisseur*-ul *de copie*, băgată la înaintare de Emma Loy, ca parte din prețul ei.

— Cartea, a spus Sir Alec, se numește *Eterna căutare, un studiu al atitudinii romantic-umaniste*. Este un studiu comparativ al operelor *Călătoria pelerinului*, *Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister* și *Peer Gynt*, sau cel puțin asta-și propune. Nu știu prea multe despre subiect.

— Nu mai puțin ca mine. Chiar mă depășește. Cine este autorul?

— Un oarecare Hector Bartlett. Îl recomandă călduros domnișoara Loy.

— Vai, să n-aveți de-a face cu el! E un *pisseur de copie*! Habar n-are de nimic, în primul rând adună informații greșite, după care le înflorește și născocește tot felul de teorii.

— Da, da... Dar care a fost denumirea franțuzească pe care ați folosit-o?

Am socotit că sănătatea și bunăstarea lui sir Alec nu lăsau loc unei explicații complete. M-am calmat. I-am spus c-o să arunc o privire peste manuscris, că, la urma urmei, Sfântul Toma d'Aquino ne sfătuise să ne bazăm judecata pe cele rostite, și nu pe cel care le rostește.

— Așa că nu contează autorul. Mă voi uita peste cartea propriu-zisă.

— Ne-am angajat s-o publicăm. Un tiraj modest, firește. Va avea nevoie de multă...

Am luat cartea, i-am smuls-o din mâini, mai bine zis, atât de dornică să scap de ea, încât m-a izbit deodată regretul de a nu purta mănuși.

Am pierdut o săptămână cu ea, timp în care a ajuns să mă calce serios pe nervi. Am luat-o s-o citesc acasă, în speranța c-o să mă pot concentra mai bine la paginile acelea ininteligibile.

— Poate că mă depășește, i-am spus lui Milly.

— Fii pe pace, m-a liniștit Milly. Dacă nu poți s-o-nțelegi, doamnă Hawkins, înseamnă că nu e o carte creștinească. (Prin creștinească, Milly înțelegea omenească. Spunea despre pisica ei că o privea ca o „creștină".)

Sufeream de foame din pricina dietei. Era ceva ce nu-mi puteam explica, ce-mi scăpa în legătură cu ranchiuna pe care o simțeam pentru cartea asta. La urma urmei, aș fi putut s-o tratez cu aceeași indiferență pe care o arătam tuturor celorlalte manuscrise deplorabile care-mi treceau prin mâini. Dar cartea asta, *Eterna căutare*, era o amenințare directă la adresa mea. Emma Loy era cea care ceruse să i se dea o formă pentru publicare. Știa că nu eram fraieră. Dar mai ușor mi se părea să dai cu aspiratorul prin junglă decât să redactezi așa ceva.

I-am dus-o lui William Todd, studentul nostru la medicină mereu prietenos și, în ultimele săptămâni, chiar și mai prietenos când venea vorba despre mine. Era un intelectual, familiarizat cu tot felul de concepte și cu studiul lor. Mi-a adus-o înapoi în cameră după ce a citit două capitole, pe primul și pe ultimul.

— O adunătură de baliverne! mi-a spus. Aiureli în toată regula. Pe fiecare pagină numai Nietzsche, Aristotel, Goethe, Ibsen, Freud, Jung, Huxley, Kierkegaard, dar se vede că nu-i înțelege câtuși de puțin. Trimiteți-o înapoi!

Am ciocnit pentru asta.

Restul săptămânii am repetat ce urma să spun ca să scap de poveste. Mi-am repetat discursul în minte și l-am exersat cu Milly.

— Aș dori să spun că, în ciuda susținerii Emmei Loy, consider că... am început.

— Ferește-te de numele femeii ăleia, a spus Milly, doar știi că e periculoasă!

La sfârșitul săptămânii, Ian Tooley a intrat în biroul meu cu o expresie serioasă. La început, mi-am închipuit că venise să discute despre cartea *pisseur*-ului.

— Cum mai merge, doamnă Hawkins?

— Mă depășește, am spus. Nu fac față!

— Patru zile de ploaie neîntreruptă. Vă-nțeleg, a spus. Dar, lăsând vremea la o parte, am ceva de discutat cu dumneavoastră. De fapt, ceva chiar grozav.

— Nu e grozav, am spus, pregătindu-mă să-mi încep discursul.

— Mersul ideilor, a zis, așezându-se pe scaunul pe care stăteau de obicei autorii mei.

Venise, de fapt, ca să-mi ofere slujba de asistent editor la o nouă publicație trimestrială, numită *The Phantom*, pe care o fonda. Urma să publice eseuri, poeme și povestiri despre supranatural și percepția extrasenzorială.

În anii aceia, exista un mare interes pentru supranatural, probabil ca urmare a evenimentelor de neimaginat care întunecaseră deceniul precedent.

— Da, am spus. Ar fi grozav!

A fost grozav și faptul că mi-a oferit o mărire de salariu.

— Vă simțiți bine, doamnă Hawkins? m-a întrebat înainte să plece.

— Sunt bine, mulțumesc, domnule Tooley. Dar dumneavoastră?

— Ah, eu sunt în regulă! Doar că arătați diferit, dacă-mi permiteți.

— Da, slăbesc.

— Vai, o să fiți slabă?

— Nu, doar normală, sper!

— Vai! Desigur, ați putea încerca Cutia.

Asta se întâmpla într-o joi. Vineri dimineață i-am trimis lui sir Alec manuscrisul lui Hector Bartlett, cu un mesaj pe care-l cântărisem îndelung: „Consider că nu poate fi îmbunătățit."

Mă uitam peste niște notițe pe care mi le trimisese Ian Tooley despre *The Phantom*, când a sunat interfonul. Era amiază.

Îngerul Domnului a adus vestea...

Mă căuta sir Alec.

Și ea a zămislit de la Duhul Sfânt...

— Doamnă Hawkins, v-aș fi renunoscător dacă mi-ați acorda puțin timp în după-amiaza asta, la două și jumătate. Vă aștept în biroul meu.

Bucură-te Marie, roaba lui Dumnezeu...

— Da, sir Alec, desigur.

La prânz, m-am dus într-un pub din apropiere să mănânc jumătate de sendviș delicios cu șuncă, să beau jumătate de ceașcă

de cafea slabă și jumătate de pahar de vin de porto. Era un pub popular nu numai printre jurnaliști, ci și printre angajații de la Mackintosh & Tooley și editorii care lucrau în cartierul Covent Garden. Am ajuns destul de devreme și am prins un loc la masă, dar cei care au venit după mine au fost nevoiți să stea în picioare. În curând, localul s-a umplut de oameni și de zarvă, de miros de bere, tutun și sudoare. Ușa se deschidea și se închidea întruna, pe măsură ce sosea tot mai multă lume. Unul dintre clienți avea cu el un cocker spaniel. I-a dat drumul din lesă, iar cățelul a început să se bage printre picioarele oamenilor, căutând să vadă ce bunătăți, precum bucățele de sendvișuri și crenvurști în aluat, ar fi putut căpăta de la clienții prietenoși. L-am urmărit cu privirea, căci intenționam să-i dau jumătatea rămasă din sendvișul meu, dacă venea la mine. Acum, ajunsese la bar și adulmeca crenvurstul în aluat al unui bărbat, pe care acesta îl ținea în mâna stângă, în timp ce în dreapta avea un pahar de bere. A fost destul de comic, căci cățelul s-a servit pur și simplu cu o bucățică din crenvurstul care atârna. Bărbatul s-a întors și i-a tras o înjurătură. Am văzut cine era: Hector Bartlett. Într-o fracțiune de secundă, a luat niște muștar din vasul de pe tejghea, l-a întins pe restul crenvurstului în aluat și i l-a dat câinelui pofticios.

— Vai, nu! au strigat cele câteva persoane care văzuseră ce se întâmplase, printre care și eu.

Nici stăpânul câinelui, care se întorsese chiar la timp pentru a observa mârșăvia, n-a putut face nimic. Bietul animal a fugit spre el, schelălăind și scuturând din cap. L-am rugat pe barman să-mi dea niște apă într-o scrumieră de sticlă, adâncă și curată. Din fericire, câinele a vomat imediat pe podea și mai mulți angajați au aruncat rumeguș deasupra, au strâns mizeria cu mopurile și au început să se agite în jurul animalului.

— Uite ce e, amice, ai făcut o treabă foarte urâtă! i-a spus proprietarul, un tânăr înalt și slab, marelui Hector Bartlett.

Mie, uneia, reacția mi s-a părut mult prea reținută.

— Mi-a furat prima jumătate, așa că m-am gândit că n-are decât s-o înfulece și pe-a doua, s-a mulțumit să răspundă fără jenă *pisseur*-ul *de copie*, care comandase alt crenvurst în aluat.

Stăpânul câinelui i-a întors dezgustat spatele, a prins lesa de zgarda animalului și a ieșit. S-a simțit o ușurare generală, căci toată lumea se așteptase la o ceartă.

Pisseur-ul, cu bărbia dublă îndesată în gulerul hainei din piele de oaie, stătea rezemat nepăsător de bar, cu ochii pe mulțime și cu spatele la barman, mestecând un crenvurst proaspăt în aluat, cu gura lui mică, de bebeluș. Îl vedeai adesea prin pubu-rile din cartierul acesta la ora prânzului și imediat după sfârșitul programului de lucru, pândind să dea cu ochii de vreun editor sau jurnalist care ar fi putut să-i fie de ajutor. De data asta, a dat cu ochii de mine.

— Doamnă Hawkins, ce plăcere! a spus și, cu spatele încă la barman, și-a întors capul ușor, cât să mai comande peste umăr încă un pahar de bere. Doamnă Hawkins, înțeleg că sunteți noul meu redactor!

N-am răspuns nimic. M-am ridicat și am ieșit. În drum spre birou, mi-am dat seama că nu mai suportam lumea editorială. Apoi, am realizat că eram nedreaptă. Pubul nu făcea parte câtuși de puțin din lumea editorială, și nici Hector Bartlett nu era reprezentativ pentru ea. Dar la două jumătate, când am ajuns la biroul lui sir Alec, punctuală, în mintea mea exista o oarecare aversiune legată de peisajul editorial, un dezgust față de autori, agenți, cărți, tipografi, legători, critici, redactori. El nu se întorsese din pauza de prânz. M-am așezat, singură cu gândurile mele. Mă săturasem de toată scena asta și mi-era dor să intru din nou într-o librărie așa cum făceam pe vremuri și să aleg o carte fără să mă gândesc la toată munca depusă pentru crearea ei. În afara faptului că mă simțeam epuizată, mi-era foame, dar eram mândră de asta.

Sir Alec și-a făcut apariția pe la trei și cinci minute, radiind de mulțumire, tot numai un zâmbet, însoțind-o pe Emma Loy, care mergea înaintea lui. Nu-l mai văzusem niciodată atât de bine dispus.

— V-am lăsat să așteptați, doamnă Hawkins. Ne-ați așteptat mult?

Și-a făcut de lucru cu haina Emmei, invitând-o să ia loc. Era limpede că luaseră masa de prânz împreună, într-un local ele-

gant, ca Ivy, Rules sau Ritz, și îi destinseseră toate acele vinuri și mâncăruri alese, pe care imaginația mea le atribuia ocaziei. Unul dintre efectele dietelor este un fel de consternare puritană la gândul că anumite persoane mănâncă și beau, și în special la gândul cantității consumate. În timp ce o întâmpinam pe Emma Loy cu zâmbetul meu cumsecade, mi-a trecut prin minte un gând nebunesc: trei feluri de mâncare fine, vin alb de pe Valea Rinului, somon afumat, apoi cotlete de miel cu legume micuțe sau cu ceva *flambé*, urmate de...

Privirea începuse să mi se încețoșeze, dar sosirea Annei Clough, formidabilul reproș făcut conștiinței noastre naționale, al cărei tată maniac fusese spânzurat și care era atât de drăguță, o directoare importantă a firmei, mi-a distras atenția de la cei doi și de la prânzul lor. Era urmată de Colin Shoe.

— Emma, arăți minunat! s-a grăbit el să-i spună autoarei dichisite, învești mântate în gri, care stătea în fotoliu, încă visătoare după masa de prânz. Am întârziat?

Se vedea treaba că era o întâlnire și că fusese programată la ora trei. Într-un acces de paranoia, m-am gândit că mă chemaseră la două jumătate pentru a mă face să-mi văd lungul nasului; dar poate că uitaseră pur și simplu să-mi spună că se schimbase ora. Oricare ar fi fost motivul pentru izgonirea lui Colin Shoe din profesia medicală, sigur nu era modul în care-și tratase pacienții. O copleșea pe Emma Loy cu atenții, făcând exclamații apreciative și juste la adresa romanului ei în curs de apariție, uitând chiar pentru moment că un autor bun e un autor mort. Sir Alec mai chema acum pe cineva prin interfon, iar Abigail de Mordell Staines-Knight și-a făcut și ea apariția și i-a fost prezentată cu numele întreg Emmei Loy.

— N-am reținut prea bine numele, a spus Emma Loy, răutăcioasă.

— Abigail e suficient, i-a răspuns secretara fără asprime.

Avea cu ea un carnețel. S-a lăsat pe marginea unui scaun, în afara cercului pe care-l formaserăm noi, cu creionul pregătit.

— Ce ocazie plăcută! a exclamat sir Alec. Mă-ndoiesc că vom avea prea multe de dezbătut. Este vorba despre cartea autorului nostru, Hector Bartlett, intitulată *Căutarea eternității...*

— *Eterna căutare* cred că e titlul, l-a corectat Ann Clough, aruncându-i un zâmbet Emmei Loy.

— *Eterna căutare*. Sunt câteva mici probleme, dar nu trebuie să ne cramponăm de ele. Doamnă Hawkins, ați preluat cartea și am aici biletul dumneavoastră, în care spuneți că nu poate fi îmbunătățită.

— O laudă extraordinară! a intervenit Colin Shoe, cu optimismul cuiva care constată că patru luni rămase de trăit pot fi o viață întreagă.

Abigail începuse să mâzgălească liniile din carnețel.

— Doamna Hawkins nu vrea să se atingă de cartea asta, a spus Emma Loy. Doamnă Hawkins, să știți că sunteți plină de prejudecăți în privința lui Hector.

— Să rămânem la carte, a spus Ann, pe tonul unei profesoare răbdătoare. Nu ne-am adunat aici ca să discutăm despre personalități. Cartea este problema.

— Nimeni nu poate să rescrie cartea, m-am adresat eu direct Emmei Loy. Nimeni nu o poate redacta. E groaznică!

— Vreau să fac lucrul ăsta pentru Hector. De ce sunteți atât de pornită împotriva lui?

— E un *pisseur de copie*! am spus. Nu m-am putut abține. Pur și simplu mi-a scăpat.

— O, Doamne! a exclamat Emma. Epitetul ăsta al dumitale! Se duce vorba și-i ruinează cariera lui Hector. Nu susțin c-ar fi un geniu, dar...

— Cum ați spus, doamnă Hawkins? a întrebat sir Alec.

Colin Shoe și-a dat ochii peste cap.

— *Pisseur de copie*. Înseamnă că urinează ciorne jurnalistice, că secretă o proză îngrozitoare.

— Poate c-ar fi mai bine să... a început Ann.

— Adevărul e, a zis Emma, c-aș vrea să-l ajut pe Hector și nu știu cum.

Voia să spună, după cum bănuiam la vremea aceea, c-ar fi vrut să-l scoată din viața ei, iar încercarea de a-l ajuta să-și publice cartea era un cadou de rămas-bun.

— Sunt sigur că doamna Hawkins nu vrea să spună că... a intervenit Colin Shoe.

— Sunt sigur că o autoare așa de distinsă ca domnișoara Loy n-ar recomanda o carte care lasă de dorit, a spus sir Alec, și, dacă-mi permiteți, doamnă Hawkins, exprimarea dumneavoastră nu este tocmai...

— Cum nu am citit cartea personal... a dat să spună Ann.

Abigail mâzgălea în continuare, picior peste picior, calmă și subțirică pe marginea scaunului ei.

— Mi-aș dori să-l cunoașteți mai bine pe Hector, doamnă Hawkins, a spus Emma. Are atâtea calități!

Aproape că devenise o ceartă privată între mine și Emma. A precizat că Hector se străduia nespus cu scrierile lui. I-am replicat că nu se străduia destul.

— Într-adevăr, a spus ea. Dar șlefuiți nițel cartea. Dragă doamnă, doar pentru ce altceva sunteți aici?

Atunci, le-am povestit ce se întâmplase în pub, chiar sub ochii mei.

— O grămadă de muștar pe crenvurst, am spus. Bietul câine!

— Asta-i o altă latură de-a lui Hector. La urma urmei, câți autori și artiști din istorie n-au fost niște porci? N-are nimic de-a face cu munca lui. Eu zic că aveți prejudecăți.

— Dacă vreți părerea mea, m-am adresat lui sir Alec, ar fi bine să-i trimiteți cartea înapoi, asta ar face orice comerciant cu un obiect cu defecte de fabricație, un aparat de fotografiat sau o conservă de carne stricate. Trimiteți-o înapoi!

— Să fim corecți... a murmurat biata Ann Clough.

— Iar descrierea pe care i-o faceți autorului este obscenă, a spus Emma, după care s-a întors spre Alec. Trebuie să recunoașteți că...

— Numele domnișoarei Loy este suficient pentru a garanta... a intervenit Colin Shoe.

— Cred că va trebui să-i dăm cartea unuia dintre ceilalți redactori ai noștri, a conchis sir Alec. E mare păcat, doamnă Hawkins, dar nu se poate așa ceva! Tocmai când ne bazam pe dumneavoastră pentru *The Phantom*. *The Phantom*, a spus el, întorcându-se spre Emma Loy, este un nou proiect de-al nostru, o publicație trimestrială despre ocult.

Nu au publicat niciodată cartea *pisseur*-ului. Au scos *The Phantom*, fără asistența mea, iar revista a înflorit mai bine de douăzeci de ani.

— Păcat c-a trebuit să-l faci în felul ăla, a spus Milly în seara aia, când i-am povestit evenimentele zilei.

— Nu mă pot abține. Uneori, cuvintele-mi scapă pur și simplu și nu le pot opri. Parc-aș predica din Evanghelie.

— Atunci ai făcut bine, doamnă Hawkins! Ai făcut foarte bine să vorbești deschis!

A doua zi, Colin Shoe mi-a adus plata pe o lună. Mi-a spus că puteam pleca oricând doream, „spre marele nostru regret, doamnă Hawkins".

Am semnat pentru salariu și i-am spus că aveam să plec aproape imediat, de cum rezolvam câteva treburi minore pe care le mai aveam de făcut.

— Și nu uitați că Hector Bartlett e un *pisseur de copie*.

— N-o să uit, doamnă Hawkins. Niciunul dintre noi n-o să uite. Și arătați foarte drăguț de la o vreme, dacă-mi permiteți.

Mi-am luat rămas-bun de la colegi. Am simțit o oarecare invidie în tonul Annei Clough, de parcă aș fi scăpat din ceva din care ea nu reușea. M-am dus să-mi iau la revedere și de la Abigail. Înainte să părăsesc biroul ei, în timp ce pălăvrăgeam, am văzut pe masa ei de lucru o foaie de hârtie pe care era bătută la mașină o listă de nume. Fără să vreau, m-am uitat peste ele în timp ce vorbeam. Unul dintre ele era Wanda Podolack.

9

Luna aia rece de martie din 1955 a fost una dintre cele mai ciudate din viața mea. Milly era plecată în Irlanda, la fiica ei, care era bolnavă. Am făcut multe nopți albe, ascultând tăcerea cu urechile-mi trupești și mulțimea de voci care mă copleșea, cu cele ale minții.

Auzeam vocea lui Martin York spunând: „Credibilitatea, doamnă Hawkins, credibilitatea e totul. Încerc să ajut editura să-și recapete credibilitatea", și pe cea a lui Ivy, dactilografa de la Editura Ullswater, ale cărei „d"-uri sunau a „t"-uri: „Tomnul York este într-o ștetință. Pur și simplu nu pot să..." Îmi răsunau în minte frazele scurte, stridente, ale nevestei lui Patrick, Mabel, care cădeau asupra mea ca niște bolovani: „Dumneata, doamnă Hawkins! Dumneata, doamnă Hawkins! Te culci cu bărbatul meu, faci dragoste cu el în patul tău! Pentru plăcerea dumitale, doamnă Hawkins..." Iar acum Mabel era moartă, ajunsese dintr-odată în mormânt. În rarele momente în care starea ei de spirit se schimba brusc, avea o voce tare blândă: „Doamnă Hawkins, ești atât de bună cu noi! Te-ai purtat atât de cumsecade cu Patrick!"

„Ar trebui să te măriți din nou, doamnă Hawkins", îmi spusese Milly. „Ești o femeie tânără. Douăzeci și opt de ani, douăzeci și nouă, e prea devreme să te mulțumești cu o viață de văduvie." Îi spusesem o parte din povestea scurtei mele căsnicii de pe timp de război. „Nici nu se poate numi căsnicie", îmi zisese ea. Era cât se poate de adevărat.

În luna aia, după ce am fost concediată de la Mackintosh & Tooley, nu m-am gândit să-mi caut o nouă slujbă. Cum Milly era plecată, mi-am petrecut zilele bucurându-mă de plimbări lungi cu autobuzul, cocoțată pe platformă. Am străbătut întreaga Londră, până spre ieșirea din oraș, ajungând și în cele mai îndepărtate

cartiere mărginașe. Stanmore, Edgware, Bushey, Chingford, Romford, Harrow, Wanstead, Dagenham, Barking. Puține străzi mai erau intacte, cu toate că războiul se terminase de peste zece ani. Casele în stil victorian, magazinele, bisericile erau despărțite de zone întinse de cratere făcute de bombe. Molozul fusese luat, dar buruieni ciudate crescuseră pe locul caselor distruse în război. Cât era încă lumină, treceam cu autobuzul pe lângă docuri și linii de cale ferată, pe lângă puburi întunecoase, care nu se deschiseseră încă, până venea vremea să mă-ntorc acasă. În vremurile alea, Londra era încă acoperită de funingine de la focurile făcute cu cărbuni. Wembley, Hackney, Islington, Southall, Acton, Ealing. Câteodată, mă plimbam pe jos prin orașul care, curând, avea să fie reconstruit cu clădiri înalte, impunătoare și elegante. Uneori, ajungeam în Richmond, în Greenwich, la Dulwich, Hampton și Kew, unde, în zilele în care nu ploua, mă plimbam prin parcurile întinse și pustii, și unde, din când în când, mă abordau bărbați în pelerine de ploaie, pe care îi puneam rapid pe fugă. Surbiton, Ewell, Croydon și până la Orpington. Prin urmare, îmi petreceam zile întregi în autobuzele supraetajate, privind pe fereastră și urmărindu-i discret pe tovarășii mei de călătorie, cei mai mulți dintre ei zdrențăroși, iar dacă nu erau singuri, trăgeam cu urechea la conversațiile lor, majoritatea despre familii și prieteni, cumpărături și slujbe; nici măcar o singură dată în drumurile acelea lungi cu autobuzul n-am auzit vreo frântură de conversație despre vreun subiect de interes general.

Din când în când, simțeam cum se conturau niște chipuri deasupra mea: șoferul, pasagerii care treceau pe lângă mine, coborând sau urcându-se în autobuz, școlarii zgomotoși și mamele voinice, care nu reușiseră să găsească scaune libere pe platforma de jos. Mă simțeam ca Lucy Snowe din *Villette*, care mergea de una singură prin Bruxelles într-o noapte de vară, printre oamenii strânși la festival; toate acele chipuri care se îngrămădeau în jurul ei, chipuri sulimenite cu ocazia sărbătorii, pe care stările ei de halucinație induse de laudanum le făceau să pară și mai grotești.

În sumbra Londră nu era nici urmă de asemenea festivități haotice, dar am simțit că mă încearcă un tremur de emoție, că

mă sufocă isteria la auzul vocilor londoneze din jurul meu, la vederea chipurilor fade și bolnăvicioase, lungi și posace, drăguțe și vopsite ale oamenilor. Barnet, Loughton, Hendon, Northolt, Willesden, Camberwell, Plumstead, Kingston, Bromley. Mâncam de prânz în puburi zgomotoase, lăsându-mi jumătate din porție în farfurie, spre marea mirare a multor chelnerițe ai căror ochi mi se păreau mult prea sălbatici; aveau buze mult prea roșii ca să fie adevărate. Serveam ceaiul și o jumătate de chiflă în ceainării în care chelneriților nu părea să le pese ce lăsam în farfurie. Eram tentată să mă gândesc că dieta mea avea aceleași efecte ca un drog, dar încercam să mă debarasez de asemenea idei. Mă gândeam la viața mea ca „doamna Hawkins" și nu ajungeam la nicio concluzie.

— Bună seara, doamnă Hawkins, se întâmpla să-mi strige soția vecinului de alături, pe când ajungeam la poarta noastră de la Church End Villas în același timp în care se pregătea și ea să intre în curte.

M-am măritat în 1944, la vârsta de optsprezece ani, cu Tom Hawkins. L-am cunoscut în iulie și ne-am căsătorit pe 28 august, motiv pentru care a obținut o permisie specială din partea armatei. Tom era parașutist, sergent în forțele aeriene. Eu abia terminasem școala și intrasem în Land Army[1]. Asta făceam când l-am cunoscut pe Tom. Venise acasă în permisie, la ferma la care lucram eu. Eram o fată străsnică, voinică, dar nu așa de grasă cum am ajuns mai târziu. Tom era un băiat înalt, cu o față prelungă, uscățivă și un ten închis la culoare; era unul dintre englezii aceia oacheși care te fac să te întrebi de unde li se trage culoarea închisă. De la romani? De la marinarii naufragiați de pe Armada spaniolă? Poate o moștenire normandă rămasă de la

[1] The Women's Land Army, organizație britanică care a funcționat în timpul Primului și celui de Al Doilea Război Mondial și prin intermediul căreia femeile lucrau în agricultură, în locul bărbaților care se înrolaseră. (N. red.)

mercenarii galici? La vremea aceea avea douăzeci și patru de ani și era student la Agrochimie când izbucnise războiul.

Tatăl lui Tom avea ceva pământ în Hertfordshire. S-a hotărât că Tom avea să fie fermier după ce se termina războiul, iar eu urma să devin nevastă de fermier. Mă întreb ce fel de nevastă de fermier aș fi fost dacă Tom ar fi trăit? Mă decisesem să intru in Land Army pentru că eram voinică și vânjoasă, iar după toți anii petrecuți la școală, să lucrez în aer liber, pe orice vreme, însemna pentru mine libertate, mai ales prin comparație cu munca de birou pe care aș fi fost trimisă s-o fac în anii ăia, când toată lumea de până-n patruzeci și cinci de ani era recrutată la muncă. Dar aveam și o latură studioasă, pe care Tom n-a mai apucat s-o vadă.

Îl cunoscusem pe Tom la o serată dansantă, după care ne-am întâlnit din nou. Apoi, când s-a întors la unitatea lui, ne-am scris, la început în fiecare săptămână, apoi de două ori pe săptămână, după care în fiecare zi. Îmi dădea telefon când putea. N-aveam nici cea mai mică idee unde era staționat, era secret, ca orice lucru de importanță de la vremea aceea. Când îi adresam scrisorile treceam un număr, o divizie sau vreo altă elucubrație care se încheia cu „H.M. Forces". Tom a mai venit o dată în permisie, pentru un weekend, și m-a cerut de nevastă. M-am gândit la propunerea lui timp de două săptămâni, dar intervalul era o simplă formalitate, fiindcă eram deja îndrăgostită până peste cap, așa cum era și el. La nunta mea, pe douăzeci și opt august, au venit părinții mei, frații și surorile lui Tom și două dintre colegele mele de școală, care lucrau cu mine. Am purtat rochia mea de la serbările școlare, lungă și albă, care a fost numai bună și mi-a scutit cupoanele de cumpărături. Tom s-a îmbrăcat în uniformă. Am avut parte de patru zile împreună la Londra, într-un apartament împrumutat. Plănuiserăm să mergem la teatru, dar n-am mai ajuns. Am fost tulburați doar de câteva bombe incendiare și rachete ghidate V1, pentru care se dădea alarma de raid aerian. Atacurile cu rachete V2, pentru care nu suna alarma, nu apăruseră încă. Am vizitat Hampton Court și Kew. Ne-am plimbat prin Hyde Park, în jurul lacului Serpentine, aproape în fiecare zi, și până la Kensington Gardens, și am servit ceai și

prăjituri cu ciocolată la Gunter's, pe Curzon Street, la exorbitantul preț de doi șilingi și șaisprezece penny bucata, plus bacșișul.

După aceea m-am întors la lucru, așteptând nerăbdătoare scrisorile adresate doamnei Hawkins. Știam că în curând Tom avea să fie trimis la luptă pe frontul de vest, unde nemții rezistau hotărâți pe poziții. Ca să mă întăresc și să mă pregătesc sufletește pentru ce era mai rău, în săptămânile acelea de după nuntă obișnuiam să recit în gând, în secret, o telegramă de la Departamentul de Război, în care eram informată că soțul meu căzuse pe front. Șeful nostru de personal mi-ar fi spus: „A sosit o telegramă pentru dumneavoastră." Și asta ar fi fost tot. „Doriți să vă aduc ceva? Nu vreți să vă întindeți? Trebuie să fiți curajoasă, doamnă Hawkins! Nu sunteți singura..."

Tom și-a făcut apariția pe neașteptate luni noaptea, pe 11 septembrie. Trebuia să se întoarcă a doua zi. Am închiriat o cămăruță la un han local. Deși nu mi-a spus nimic, am bănuit că plecase fără permisie. Eram domnul și doamna Hawkins. Bănuiam că foarte curând avea să intre în focul luptei. Ce prostie, m-am gândit eu, să intre în divizia de parașutiști.

După ce am luat cina jos, în pub, el a plecat, iar eu am urcat în cameră să mă bag în pat; mi-a spus c-ar mai fi băut un pahar. Băuse deja trei pahare duble de whisky. Întâmplarea făcuse să se servească whisky în seara aceea în pub. Fusese o rezervă specială, căci whisky-ul nu prea se găsea ușor la vremea aceea. La ora nouă eram deja în pat, citind o carte și așteptându-l pe Tom. Jos, la bar, era gălăgie mare, dar până la ora închiderii adormisem deja, când m-a trezit Tom, dând buzna în cameră, răvășit și beat turtă.

Ei bine, sfatul meu pentru oricine se căsătorește este să-și vadă mai întâi partenerul beat. Mai ales în cazul bărbaților. Băutura te poate înmuia, îndulci. În cantitate mare, te poate face să te porți prostește. Sau să devii sălbatic: așa s-a întâmplat cu Tom. Nu-l mai văzusem beat până atunci. A făcut praf camera, începând cu cana și vasul de porțelan de pe lavabou și terminând cu oglinda de perete. A smuls salteaua de pe pat și s-a apucat să o împingă afară pe fereastră. Am sărit în picioare și am încercat să-l opresc, dar asta n-a făcut decât să-l întărâte și așa a început

să mă înghiontească prin încăpere. Până la urmă, tot a azvârlit salteaua pe geam. În tot timpul acesta înjura și țipa, în vreme ce proprietarul și nevasta lui, care mai întâi stătuseră în pragul ușii, l-au trimis pe băiatul lor după polițiști.

Tom a șters-o înapoi la garnizoană înainte să ajungă poliția, fără să-mi arunce măcar o privire. Nu știu cum a ajuns până acolo, probabil l-a luat cineva cu mașina. Am ajutat-o pe proprietăreasă, care pufăia și bombănea, să aranjeze lucrurile prin cameră. Am plătit daunele și m-am întors în colțișorul meu din casa mare și veche în care eram cazată. Polițistul s-a dovedit înțelegător în împrejurările date.

Mă întreb dacă mariajul meu ar fi rezistat. M-am gândit chiar și atunci, cu experiența mea, că ce văzusem nu putea să fie comportamentul obișnuit al lui Tom Hawkins. De vină fusese stresul provocat de război sau ceva de felul ăsta. Dar, pe de altă parte, m-am gândit, erau mii de bărbați în situația lui Tom, nu era singurul. Acum, cred că dacă i-aș fi arătat latura puternică a caracterului meu de la bun început, Tom n-ar fi izbucnit așa cum a făcut-o. Aveam o vânătaie mare pe frunte, unde mă lovisem de perete, și mai multe pe brațe. Eram tăiată pe gât. Sfatul meu pentru orice femeie care se mărită este să nu pornească în noua căsnicie așa cum are tendința s-o facă, ci mai în forță, mai dur. Apoi te poți relaxa treptat, ceea ce vine ca o surpriză plăcută. Nu-i arătasem lui Tom forța mea, din care cred că făcea parte și latura mea studioasă; în acele zile scurte mă purtasem ca o nevastă, docilă, îndrăgostită, iar Tom nu ajunsese să mă cunoască deloc.

Nu am mai primit nicio scrisoare de la Tom timp de unsprezece zile. Dar, de fapt, fusese ucis șase zile mai târziu, la Arnhem, în Olanda, unde trupele aeriene ale Aliaților aterizaseră și fuseseră înconjurate. N-am aflat niciodată dacă Tom fusese ucis în zbor, în timp ce se pregătea să aterizeze, sau dacă reușise să ajungă la sol și să lupte. Unsprezece zile mai târziu, scrisoarea lui a ajuns a doua zi după telegramă. Existase o oarecare întârziere, căci nemții trebuiseră să predea plăcuța de identificare a lui Tom Crucii Roșii.

Ni se ținea un curs despre creșterea vitelor în salonul cel mare. Am fost strigată.

— Uite ce e, draga mea, ai primit o telegramă.

Iar a doua zi, prin curier, a sosit scrisoarea lui Tom, una scurtă, scrisă înainte să plece din Anglia. Nu făcea niciun fel de referire la ieșirea lui violentă. Oare nu-și mai amintise? I se păruse, poate, că nu avea importanță, că era doar unul dintre lucrurile care se mai întâmplă într-o căsnicie? N-am să aflu niciodată. Scrisoarea lui nu oferea niciun indiciu. Era o scrisoare de dragoste.

10

Într-o după-amiază, am trecut cu autobuzul pe lângă tipografia de pe Notting Hill Gate, unde se angajase Cathy, dactilografa, după ce se închisese Editura Ullswater. M-am hotărât să văd ce mai face. Domnul Wells m-a invitat să iau loc pe un scaun din atelierul zgomotos, cât timp se ducea s-o anunțe pe Cathy.

— Nu vreau să vă țin din lucru... am spus.

— Nu e niciun deranj, doamnă. Nu sunteți dumneavoastră doamna care a recomandat-o pe Cathy? Din câte-mi amintesc...

— Da, am venit cu ea la interviu.

— Trebuie să fiți doamna Hawkins, de la Editura Ullswater.

— Fosta Editură Ullswater, am precizat.

— Da, tristă afacere. Trebuie să vă spun, doamnă Hawkins, că arătați tare bine.

— Mulțumesc, domnule Wells. Sper că totul vă merge bine.

— Totul e bine. Și trebuie să spun, doamnă Hawkins, dacă nu vă supărați, că arătați cu zece ani mai tânără decât ultima oară când ne-am văzut.

Aveam douăzeci și nouă de ani. Asta însemna că ultima oară când mă văzuse părusem probabil cu vreo zece ani mai bătrână.

Domnul Wells era un bărbat cărunt, cu ochelari, o față ridată, un nas lung și, în linii mari, avea un aer dickensian. Cu toate acestea, vorbele lui m-au înveselit atât de tare, încât mi-am dat seama pe loc cât de deprimată fusesem, străbătând străzile anonime și suburbiile murdare ale Londrei pe platforma de sus a autobuzelor, aproape o lună încheiată.

— Mulțumes, domnule Wells.

Cathy și-a făcut apariția arborând zâmbetul ei plin de recunoștință, mult mai larg decât cereau împrejurările. Încercând să acopere zarva din jur, mi-a mărturisit chicotind cât de încântată

era de vizita mea; ochii ei mă fixau din dosul lentilelor extrem de groase. Era imposibil să porți o discuție în zgomotul ăla, dar se apropia ora închiderii, așa că am așteptat-o și am mers să cinăm împreună la un restaurant franțuzesc care se deschisese de curând pe Bayswater Road. Am fost conduse într-un colțișor mai retras, departe de clienții importanți. Nu m-am simțit câtuși de puțin ofensată, iar Cathy, încântată de întâlnirea noastră, n-a părut să observe. Ba mai mult, am căzut pe gânduri, în vreme ce Cathy pălăvrăgea cu vocea ei groaznică și cu engleza ei adesea de neînțeles; am reflectat la dorința care pusese stăpânire pe mine întreaga lună, de a duce o viață mai interesantă. Aveam nevoie de ceva care să mă scoată din cotidian.

— Îl mai ții minte pe bărbatul ăla roșcovan, care te oprea în parc, fiindcă voia ca domnul York să-i publice cărțile și-ți dădea atâtea bătăi de cap? m-a întrebat Cathy.

Auzind asta, am uitat de visurile mele de fericire și mi-am concentrat întreaga atenția asupra lui Cathy.

— Hector Bartlett, am zis.

— Întocmai. Acum, zilele astea, trece pe la domnul Wells pentru tipărituri și îi spun lu' domnu' s-aveți grijă, omul ăsta nu plătește.

M-am gândit că *pisseur*-ul plănuia să-și tipărească pe cheltuiala lui o parte din lucrări, din moment ce nu reușea să-și găsească un editor. Dar, după ce am descusut-o pe Cathy cu mare grijă în timpul mesei, am reușit să aflu că acea comandă a lui era una cum nu se poate mai specială, o adevărată provocare pentru domnul Wells. Era vorba despre o „tipăritură pe coloane, ca articolele din ziar" și pe hârtie de ziar, ca rezultatul final să arate ca un ziar adevărat.

Eram tare nedumerită.

— Are materialul copiat dintr-un ziar adevărat? m-am interesat eu în timpul interogatoriului.

— Nu, nu. El aduce o pagină, bătută la mașină. Trebuie făcută ca la ziar.

— La ce-i trebuie așa ceva? Ai vreo idee?

— I-a spus lu' domnu' Wells că asta e noua formă a ficțiunii. Domnu' Wells crede că e nebun, dar OK, fără cuvinte urâte, eu tipăresc și el plătește.

Asta a fost tot ce-am reușit să scot de la Cathy. M-am gândit că cel mai bine era să nu-i mărturisesc că-mi pierdusem slujba după ce refuzasem să-l ajut pe *pisseur*.

— De ce nu mâncați, doamnă Hawkins? Jumate lăsați în farfurie, a observat Cathy.

În cea de-a treia lună de sarcină, tânăra Isobel Lederer locuia încă pe Church End Villas, la numărul 14. La început, i se destăinuise lui Kate, pentru că era infirmieră, apoi lui William, pentru că era student la medicină, după care soților Carlin, pentru că erau căsătoriți, și, cam în același timp în care și-a informat tăticul, mi-a spus și mie, pentru că eram doamna Hawkins.

M-am gândit că nu era nevoie să o tulbur cu vestea asta pe Milly, care, oricum, era plecată în Irlanda. Nici Wandei, cu principiile ei morale rigide și cu necazurile isterice, nu i s-a împărtășit secretul. După ce a anunțat cinci persoane despre sarcina ei, Isobel a continuat cu atitudinea de nepăsare, de parcă ar fi fost problema noastră, nu a ei. Într-un fel avea dreptate, întrucât prima ei sugestie fusese să facă un avort. Nu era o întreprindere ușoară, nici legală în anii aceia, dar tăticul și banii lui ar fi aranjat-o. Isobel apelase la Kate și la William cu planul aceasta în minte. O sfătuiseră serios să n-o facă. Basil Carlin șovăise, dar nevasta lui, Eva, nici nu voise s-audă de așa ceva. În cele din urmă, Hugh Lederer se opusese categoric, iar eu mă împotrivisem cu o asemenea înverșunare, din pricina pericolului, a imoralității și a aversiunii care-mi întorcea stomacul pe dos, încât renunțase la idee, iar sarcina ei devenise problema noastră. Hugh Lederer a încercat chiar să facă din ea numai problema lui și a mea. Cu scopul acesta în minte, m-a cerut de nevastă.

— Lui Isobel i-ar prinde bine să aibă o mamă, mi-a spus surprinzătorul domn.

Aș fi putut să-i spun că i-ar fi prins bine să aibă un soț; și aș fi putut adăuga că, la vârsta de douăzeci și nouă de ani, nu aveam de gând să devin mama unui fete de douăzeci și doi și, pe deasupra, și bunică. Aș fi putut să-i mărturisesc că nu eram nici pe departe îndrăgostită de el, dar tot ce i-am zis a fost: „Nu." Și sfatul meu pentru oricine refuză o cerere în căsătorie este să

nu se apuce să înșire motive sau să expună argumente, fiindcă așa n-ar face decât să declanșeze contraargumentele de rigoare, lăsând loc de discuții. Așa că lui Hugh Lederer i-am spus nu și-atât.

Nu aveam de unde să știm dacă lui Isobel i-ar fi făcut bine să aibă un soț, posibil tatăl copilului, căci a părut nehotărâtă când Hugh Lederer i-a propus să se mărite cu tatăl.

— Îl iubești? a întrebat Eva Carlin.

— Nu știu.

Întâmplarea face că Isobel nu prea știa cine era tatăl copilului. Și în cea de-a treia lună de sarcină, copleșită de grețurile matinale, în diminețile când nu se mai ducea la muncă, de serile fără întâlniri amoroase și de orice posibilitate de a da frâu liber entuziasmului ei debordant, după ce a avut parte de întreaga noastră atenție, a ajuns încet-încet să ne dea de înțeles că trei bărbați ar putea să revendice paternitatea, dar pe niciunul dintre ei nu-l considera destul de bun pentru ea.

Hugh Lederer a convins-o pe Kate să țină o întâlnire la noi în casă. A urcat scările cu pas greoi și istovit, de parcă el ar fi fost cel îngreunat de sarcină. Întâlnirea s-a ținut în încăperea parte dormitor, parte sufragerie a soților Carlin, pe motiv că era cea mai spațioasă.

Dar s-a dovedit a fi o greșeală, căci camera Wandei era chiar alături. Ea nu cunoștea secretul și, firește, era curioasă în privința reuniunii ținute pe înserat la soții Carlin, care în mod normal erau cât se poate de retrași. William a venit tropăind în urma mea. Wanda ne urmărea din pragul ușii. Kate și-a făcut apariția cu un carnețel, iar Wanda a profitat de ocazie pentru a se duce la toaletă. Presupun că înrăutățiserăm situația ieșind pe hol în timp ce Wanda își făcea de lucru pe-acolo, strigându-i lui Isobel că eram cu toții gata și rugând-o să mai aducă trei pahare. Wanda s-a retras, trântind ușa în urma ei, peste măsură de jignită că era exclusă. Am văzut-o, dar nu i-am dat prea multă atenție, fiindcă treaba pentru care ne strânseserăm era mult prea importantă, după care s-a pus problema ceștilor de cafea și a sticlelor de sherry, a celor de porto, a paharelor; și erau oare destule scaune, urma să stăm pe pat? Și era atât de ciudat să vedem pentru prima

oară încăperea soților Carlin, cu bucătăria ei micuță, că nimeni n-a stat să se gândească vreun pic la Wanda. În total, cu Isobel, care a sosit în clinchet de pahare, cu încă o sticlă de băutură în mână, eram șapte. Dar am reușit să facem zarvă cât douăzeci. Hugh, William și Basil umpleau încăperea cu glasurile lor, făcând cea mai mare gălăgie, dar Kate îi întrerupea cu cunoștințele ei de specialitate despre facilitățile și avantajele la care avea dreptul Isobel în cadrul serviciului medical de stat.

— Isobel, a spus tatăl ei, nu are nevoie de serviciul medical de stat, cu adăposturile lui pentru femei căzute în dizgrație. Pot să-i cumpăr un mic apartament, apoi, dacă își găsește o slujbă decentă, în domeniul editorial, să zicem...

— De ce n-o luați acasă, să stea cu dumneavoastră? a întrebat Eva Carlin, care tocmai ieșea din bucătărie cu o tavă cu aperitive fanteziste; mergea cu coatele ieșite în afară, cum îi era obiceiul, ca cineva pus serios pe treabă.

Ne așezaserăm cu toții, iar Basil Carlin o ajuta pe nevasta lui să servească băuturile și aperitivele.

— Să stau cu tati? a întrebat Isobel. Nu, nu-mi place în Sussex. Îmi place la Londra.

— Lui Isobel, a spus Hugh, îi plac artiștii și așa mai departe. Îi place cultura.

— Ce mai viață pentru copilaș! a intervenit Kate. Grupările alea culturale nu știu ce înseamnă igiena, nu știu nici măcar ce-i aia curățenie. Mi-aduc aminte c-am fost trimisă odată la o casă din Holland Park...

— Poate c-ar trebui să revenim la problema noastră, a intervenit William.

Isobel, care arăta foarte drăguț, cu chipul îmbujorat și cu părul ei bălai tuns scurt și strălucitor, stătea lângă el.

— Vă sunt foarte recunoscător că sunteți aici, a spus Hugh. Apreciez că sunteți alături de Isobel și că putem să spunem lucrurilor pe nume.

— Ai văzut vreodată *Mica ceainărie*? l-a întrebat Isobel pe William.

— Nu, nu merg la teatru. Ce legătură are asta?

— Niciuna. Mă întrebam doar, în caz că ai văzut-o, cum ți s-a părut? Ar trebui să vezi *Baletul spaniol al lui Antonio*, e pus în scenă la...

— Și dacă-i găsesc un apartament, ar putea angaja pe cineva care să aibă grijă de copil...

— N-ați vrea să se mărite cu tatăl copilului? a întrebat Basil Carlin.

— Asta zic și eu! Obligați-l pe porcul ăla, cine-o fi el, s-o ia de nevastă! a intervenit Eva.

— *Salad Days*, i-a mărturisit Isobel lui William, a fost destul de bun. N-am văzut încă *Wonderful Town*, s-au epuizat...

— Haide, Isobel, spune-ne cine e tatăl! a sărit William. Asta vrem să știm!

— Da, spune-ne! i-a ținut isonul Hugh.

Nu puteam să înțeleg de ce n-o întrebase lucrul acesta între patru ochi. Dar am observat că uneori oamenii foarte apropiați discută cu mai multă ușurință despre problemele personale de față cu alții, decât între patru ochi. Era limpede că Hugh Lederer își închipuia că nu putea fi vorba decât despre un singur bărbat.

— Ne-ar fi de ajutor, a insistat, dacă ne-ai dezvălui cine e.

Isobel a luat-o ca pe-o invitație la un joc de-a ghicitelea, oferindu-ne un indiciu:

— Ah, e unul dintre băieții din presă sau din domeniul editorial. Știi doar cum îți promit o slujbă într-o editură și te culci cu ei, după care se fac că plouă și, ca să fiu sinceră, nu-i deloc ușor să-ți găsești un post în domeniul editorial. Tati nu-și dă seama de asta.

— Vrei să spui că bărbații ăia nu-și iau nicio măsură de precauție? a întrebat Basil Carlin, vizibil șocat.

— Nu-i poți cere fiicei mele să intre în astfel de detalii! a intervenit Hugh.

Mi-am adus aminte apoi ce-mi spusese Hugh Lederer cu ocazia întâlnirii noastre de la Savoy: Hector Bartlett era unul dintre prietenii lui Isobel care încercau s-o ajute să-și găsească o slujbă într-o editură. Am fost atât de îngrozită la gândul că el ar fi putut să fie tatăl copilului lui Isobel, încât am dat pe gât tot paharul de sherry, în loc să beau doar jumătate.

— Să nu-mi spui că e Hector Bartlett! am zis.

— Nu, a spus Isobel. Nu poate să fie el, dar îi place să creadă că e. Nu m-am culcat cu el decât o dată, pentru că mi-a promis o slujbă la o editură. Dar a trecut prea mult de-atunci ca să fie el tatăl. S-ar însura cu mine și ar pretinde că e tatăl copilului. De luni de zile se tot învârte pe-aici.

Am reținut cuvintele ei, dar nu mi-au atras atenția. Se întâmplă frecvent să trecem peste detalii importante din ce ni se spune, din pricina interesului nostru pentru o altă latură a subiectului în cauză. Tot ce am remarcat atunci a fost că *pisseur*-ul dorea să se însoare cu Isobel. Am trecut cu vederea că „de luni de zile se tot învârte pe-aici".

— Nu se poate să te măriți cu omul ăla! am zis.

— Nu m-aș mărita cu niciunul dintre ei.

— Foarte bine, a spus Hugh.

— Ce viață pentru un copil! s-a plâns Kate. Ar trebui să-l dai spre adopție. Are nevoie de un cămin respectabil.

Am comentat că ideea de a renunța la copil era prea tristă ca să fie luată în considerare, mai ales că la mijloc nu erau greutăți materiale.

— Nu văd de ce să trec printr-o asemenea suferință fără niciun rezultat, a încuviințat Isobel.

Kate s-a oferit să-i caute un apartament. William i-a dat numele unui medic ginecolog. Eva Carlin a concluzionat, după ce s-a gândit mai bine, că Isobel n-ar trebui să se mărite cu un bărbat de care nu e îndrăgostită. Pe un ton serios, Basil Carlin l-a implorat pe Hugh Lederer să-și convingă fiica să urmeze calea cea dreaptă de atunci înainte. Eu am acceptat să fiu nașa copilului. Isobel a spus că nu fusese să vadă *S-a născut o stea*, era bun de ceva? Hugh Lederer ne-a mărturisit că aprecia foarte mult solidaritatea pe care i-o arătam lui Isobel și spera să i-o arătăm și în continuare. Reuniunea se sfârșise. Am plecat cu toții binedispuși.

— Veți fi o nașă minunată, doamnă Hawkins! mi-a spus Hugh.

Wanda m-a prins din urmă pe hol, tocmai când mă pregăteam să urc în camera mea.

— Doamnă Hawkins, doamnă Hawkins!

Încă eram ameţită de agitaţia şi de zarva întâlnirii, de sherry şi de aperitive, de Isobel, cu problema şi cu tatăl ei iubitor. Aproape că mă aşteptam ca Wanda să mă roage, pe când îmi tot repeta numele pe hol, în faţa uşii ei, să-i găsesc o slujbă într-o editură.

— Da, Wanda, pot să te-ajut cu ceva?

— Doamnă Hawkins, trebuie să vorbeşti cu mine! Trebuie să vii la mine în cameră!

Stătea acolo, împingându-şi trupul la fiecare propoziţie, foarte serioasă. S-a uitat când în dreapta, când în stânga, după care s-a grăbit să se dea înapoi, în camera ei, clătinând din cap.

— Uneltiţi, doamnă Hawkins! a spus Wanda. Toată ziua lipsiţi de-acasă. Nu-mi spuneţi că vă duceţi la muncă, fiindcă ştiu că v-aţi pierdut slujba! Plecaţi de acasă şi vă duceţi la oamenii ăia şi acum vă strângeţi seara cu ceilalţi chiriaşi ca să-mi stricaţi reputaţia. Uneltiţi împotriva mea! Cutia mea – nu fac niciun ban cu ea! O fac ca o favoare. Îi ajut pe bolnavi!

În cameră se vedea Cutia Wandei, deschisă. Mai erau un teanc mic de cărţi de vizită şi un manual de instrucţiuni deschis la o pagină care părea să conţină un tabel. Asta a fost tot ce am reuşit să văd dintr-o privire. N-aveam de gând să răspund la acuzaţiile Wandei despre complotul împotriva ei. Stăteam pur şi simplu şi mă uitam la ea. Cu cât auzeam mai mult de Cutie, cu atât eram mai convinsă, şi încă sunt, că era o adevărată prostie. Dar exista oare ceva mai nebunesc decât rugăciunile mele compulsive de la ora doisprezece? Am continuat să stau acolo, privind-o pe biata Wanda, în starea aceea groaznică în care se afla. Am decis pe loc să renunţ la obiceiul meu de a rosti *Angelus*, căci, pentru mine, religia reprezenta mult mai mult decât acea rugăciune, care devenise o simplă superstiţie.

— Doamnă Hawkins, urziţi un complot împotriva mea în casă! E vina mea că sunteţi bolnavă? Slăbiţi, vă împuţinaţi şi o să muriţi!

— Wanda, sunt bine! De ce nu vorbeşti cu un preot? Mâine dimineaţă am să-i dau un telefon părintelui Stanislas...

M-a întrerupt cu un strigăt sălbatic, una dintre lamentațiile ei prelungi, de parcă pomenirea preotului polonez i-ar fi provocat o rană fizică. Părintele Stanislas era un bărbat micuț, blând, cu ochelari și părul alb, care ajunsese cunoscut în casă după ce o vizitase pe Wanda în mai multe rânduri, în urmă cu un an, când era bolnavă. Acum, Wanda stătea pe pat și țipa. M-am grăbit să mă retrag. Deodată, am simțit că nu mai pot să rezist fără Milly în casă. Soții Carlin au deschis ușa.

— Una dintre crizele ei, am spus.

— Încă o scrisoare?

— Nu, nu cred. Am impresia că face o cădere nervoasă și nu reușesc să pricep o iotă din ce spune.

Acum, Wanda părea să se fi liniștit. Eva Carlin i-a bătut la ușă.

— Wanda, a strigat ea, vrei o ceașcă de ceai?

Wanda a deschis ușa.

— Pleacă! Pleacă și complotează că sunt nebună! După aia duceți-vă și spuneți-i preotului! Mi-ați întors prietenii și sora împotriva mea! E vina mea că doamna Hawkins are să moară?

— Îți aduc o ceașcă de ceai, i-a spus Eva Carlin.

Am urcat la etaj. Kate și William priveau peste balustradă.

— Ce se-ntâmplă?

— Nu știu. Are nevoie de un sedativ. Ai vreunul, Kate?

— Da, dar nu vreau să i-l administrez fără recomandarea medicului.

— I-l fac eu! s-a oferit William.

Dar Wanda nu a mai vrut să deschidă ușa nimănui. După ce s-a chinuit să o convingă, William a urcat la etajul meu și mi-a bătut la ușă.

— Pot să intru?

Am stat și am vorbit un timp despre Wanda. I-am spus despre predicțiile ei, cum că aveam să mă topesc văzând cu ochii.

— M-a speriat un pic, am recunoscut.

— Are nevoie de tratament psihiatric, mi-a spus William. Și motivul pentru care te simți așa, doamnă Hawkins, este că nu ai o viață sexuală. La vârsta dumitale e normal să te simți așa fără sex. Apropo, doamnă Hawkins, ăsta ți-e numele de botez,

„doamna Hawkins“? m-a întrebat tocmai când încercam să-mi revin de pe urma acestui tip de tratament cu șocuri.

— Nu, am zis eu, numele meu de botez e Agnes. Dar mi se spune Nancy.

Așa că mi-am petrecut noaptea cu William, în patul meu încăpător, cu mintea liberă de orice altceva, în afară de noi doi.

11

Sfatul meu pentru orice doamnă care și-a câștigat reputația de femeie capabilă este să nu-și arate prea mult talentele. Oferi sfaturi; spui trebuie să faci așa, nu trebuie să faci așa, poate-ți fac eu rost de o slujbă, nicio grijă, lasă totul în seama mea. După toate astea, ajungi în cele din urmă să te simți pustiită, hăituită. Iar pe urmă, dacă vrei cumva să scapi de o responsabilitate atât de mare, oamenii din jurul tău sunt consternați. Ți-ai ieșit din rol și asta-i înfurie la culme.

Mă întreb adesea ce s-ar fi întâmplat cu viața mea dacă William n-ar fi locuit cu chirie la Church End Villas, nr. 14, în Kensington, la ultimul etaj al casei aceleia părăginite, dar curate, care astăzi s-a transformat într-o serie de apartamente elegante și scumpe, reconstruite și renovate, cu mult peste posibilitățile financiare ale unui student la medicină, ale unei asistente medicale sau ale noastre, ale tuturor celor care locuiserăm acolo.

A doua zi de dimineață, la nouă jumătate, după ce William a plecat la cursuri, s-a auzit telefonul de la parter. Am coborât cele două etaje în halat, ca să răspund. De obicei, până la ora opt, eram gata îmbrăcată, dar dimineața asta era diferită. La telefon era Emma Loy, cu farmecul și cu obiceiul ei de a trece peste ofensele din trecut.

— Doamnă Hawkins, am nevoie de ajutorul dumitale, mi-a spus, de parcă n-ar fi fost câtuși de puțin responsabilă că pierdusem două slujbe.

— Domnișoară Loy, mă tem că...

— Spune-mi Emma, pentru numele lui Dumnezeu!

— Deocamdată nu pot să fiu de mare ajutor nimănui.

— Dar, doamnă Hawkins, ești o persoană de nădejde, cum rar întâlnești.

— Care-i problema, Emma? am întrebat.

— Păi, am putea să ne-ntâlnim ca să vorbim?

— Ai aflat de vreo slujbă pentru mine? am întrebat. O slujbă într-o editură?

— Doamnă Hawkins, cred c-ai interpretat greșit situația. Chiar nu voiam să pleci de la Mac'n Tooley. Pe de altă parte, crede-mă, draga mea, între noi fie vorba, mai bine c-ai scăpat de acolo. Vrei să iei prânzul cu mine la Ivy?

— Azi?

— Azi.

— Mă tem că nu pot.

— Oh, nu poți?

— Nu, iau prânzul cu iubitul meu.

Era adevărat. Aveam întâlnire cu William la Hotelul ABC, pe Old Brompton Road.

— Doamnă Hawkins, a spus Emma, înțeleg starea dumitale de spirit. Nu degeaba sunt scriitoare. Dacă m-ai lăsa măcar să-ți explic! Și eu am mari necazuri și ți-aș fi nespus de recunoscătoare dacă mi-ai acorda o oră, o jumătate de oră din timpul dumitale, care știu că este foarte...

Am acceptat să mă întâlnesc cu ea la șase, la Grosvenor House, în Park Lane. Nu are rost să ascund că abia așteptam întâlnirea, cu nerăbdarea obișnuită pe care Emma reușește întotdeauna să o stârnească. Deși multă lume nu o privea cu ochi buni, n-am cunoscut pe nimeni care să rateze de bunăvoie o întâlnire cu ea.

Nici nu închisesem bine, că Wanda a și coborât scările.

— Cine era, doamnă Hawkins?

— O prietenă de-a mea.

Cred că-i răspunsesem pe un ton aspru. Mi-era teamă, fără doar și poate, să nu mă molipsesc de nebunia ei. Wanda nu mai era cea de altădată, cea care-și primea doamnele cu amabilitate, cea ai cărei clienți obișnuiau să sune să se programeze pentru probe și retușuri. Zilele acelea, aveam senzația că foarte puțini clienți mai apelau la ea.

— Ai vorbit cu părintele Stanislas! Te-am auzit!

Teama mea, deși irațională, era puternică. Probabil că am părut vinovată; probabil că m-am dat câțiva pași înapoi.

— Nu, Wanda! Trebuie să mergi la doctor.

— Ce? Ai vorbit cu dușmanii mei care spun că sunt nebună! Complotați împotriva mea! Toată lumea din casa asta complotează să mă ducă la doctor!

— De ce nu te duci mai întâi să-l vezi pe părintele Stanislas?

A fugit la etaj, în camera ei, jelindu-se.

Am stat cu William la ABC în timp ce și-a mâncat sendvișul și jumătatea care rămăsese dintr-al meu. Mă simțeam în largul meu cu William, așa cum mă simțisem întotdeauna.

— Wanda a trecut iar printr-o criză, azi dimineață, i-am spus. Crede că uneltim cu toții împotriva ei.

— S-ar putea să fie nevoie s-o facem, a spus William. Ar trebui măcar s-o vadă un doctor.

— Sau un preot. Părintele Stanislas, din comunitatea poloneză.

— Convinge-l să vină s-o vadă, mi-a zis William, și pe urmă uită de ea. Iei prea multe asupra ta. Mai lasă ceva și-n seama specialiștilor.

— Aș vrea să mă ocup cumva de Wanda înainte ca Milly să se-ntoarcă acasă. Mă gândesc la binele lui Milly, am spus.

— Ar trebui să facem ceva și în privința noastră înainte să se întoarcă Milly, a spus William.

— Ce să facem?

— Să găsim un apartament. Un apartament mic și să ne mutăm împreună.

Mi se părea următorul pas firesc. Mergea prea ușor, eram surprinsă că nu existau complicații. Mă obișnuisem cu obstacolele.

— Nu ne grăbim un pic?

— Nancy, chiar crezi asta?

— Nu și dacă-mi găsesc o slujbă.

— Atunci, caută un apartament! Unul liniștit, ca să pot să-nvăț. Ești o femeie de nădejde, doamnă Hawkins.

— Încep să mă cam satur să fiu de nădejde.

— Știu. Nu-ți mai asuma responsabilități inutile și renunță pur și simplu la cele pe care ți le-ai asumat deja! În afară de mine. Ăsta-i sfatul meu. Arăți minunat!

— Am fost la coafor.

În după-amiaza aceea, m-am dus la Brompton Oratory și, după multe întrebări și tergiversări, după ce-am fost pasată de la

o persoană la alta, de la un preot la altul, am obținut în cele din urmă numărul de telefon al părintelui Stanislas. Ceva în legătură cu căutarea asta m-a obosit atât de tare, încât nu m-am mai simțit în stare să fac un ultim efort și să-l sun. Mi-am amintit de o poveste pe care mi-o spusese un tânăr care fusese invitat la cină într-un orășel de provincie, acasă la fata de care era îndrăgostit, o ocazie deosebit de importantă pentru el. Era agitat. Noaptea era ploioasă și nu reușise să găsească adresa, încurcând mai întâi Aldington Way cu Aldington Gardens, încercând apoi „Strada", „Bulevardul", „Aleea", pe care le-a străbătut în lung și-n lat pe ambele sensuri; în cele din urmă, după ce a oprit trecători, a cerut informații și a fost îndrumat greșit, după ce a căutat ajutor în băcănii și tutungerii, tot bătând drumurile, s-a apropiat de Aldington Way, nr. 10A. Și-a dat seama că era casa pe care o căuta, cu numele pe ușă și lumina răzbătând din spatele draperiilor. Dar n-a sunat la sonerie. A trecut de casă, s-a îndepărtat, a mers mai departe și n-a mai văzut-o niciodată pe fata respectivă.

Și pentru mine, ultimul pas era pur și simplu prea mult. Cu numărul părintelui Stanislas scris pe o bucată de hârtie din geantă, am pornit mai devreme spre Grosvenor House. Am petrecut ceva timp aranjându-mă la toaletă doamnelor, apoi am ieșit să mă întâlnesc cu Emma Loy.

După mine, Grosvenor House nu era cel mai nimerit loc pentru o discuție serioasă. Erau prea mulți oameni eleganți și parfumați pe-acolo, fete și femei cu blănuri și rochii cloș, fuste negre și jachete tip pelerină, bărbați prea ferchezuiți, unii cu umeri falși, exagerați, în mod clar niște paraziți, așa cum le spuneam pe atunci escrocilor de după război. În mijlocul paraziților și al amantelor lor, doi soți în vârstă, sosiți de curând din provincie, cu geamantanele din piele jerpelite, cu hainele șterse, de la țară, și pelerinele de ploaie la subraț, au aruncat o privire în jur, complet buimăciți de noua lume minunată. Valeții i-au luat pe sus, tocmai când Emma Loy își făcea apariția, foarte arătoasă în haina ei de blană unduitoare, cu o rochie gri, elegantă, și perle.

— Doamnă Hawkins, cât de bine arăți cu părul aranjat așa! Și ai slăbit, îți stă bine!

— Și tu arăți bine.

Am comandat două pahare de gin tonic.

— Ce oameni deosebiți, a spus Emma, aruncând o privire împrejur.

Își dăduse repede seama că greșise alegând locul acela pentru întâlnirea noastră.

— Cred c-ar fi trebuit să ne întâlnim într-un loc mai liniștit.

— Dar e nostim aici! am spus. E o noutate pentru mine.

— Și pentru mine. Ca scriitoare, presupun c-ar trebui să privesc cu ochi buni orice experiență. Bineînțeles, un scriitor nu trebuie să treacă efectiv prin orice experiență, e de-ajuns s-arunce o privire.

Aproape că m-am simțit prost, ca și cum eu aș fi fost cea care alesese locul, nu ea.

— Ar fi trebuit s-aleg un local mai potrivit, a spus, ghicindu-mi repede gândurile. Dar să ne simțim bine și aici!

Ni s-au servit băuturile, iar Emma a ronțăit o alună.

— Doamnă Hawkins, de ce-l urăști pe Hector? m-a întrebat.

— Oh, nu-ți face griji! N-are nimic de-a face cu mine. N-am nimic de-a face cu el. Acum am părăsit domeniul editorial. El nu vrea decât să se folosească de oameni.

— Păi, dacă o slujbă într-o editură e ceea ce-ți dorești, poți, cred eu, să te bizui pe mine. Nu imediat, firește, dar în cele din urmă. Vreau să vorbim despre Hector. L-ai rănit foarte, foarte tare, doamnă Hawkins! Cred că totul a început într-o dimineață, vara trecută, când s-a întâlnit cu dumneata în parc, pe drum spre biroul dumitale. Hector era încântat. Era o zi grozavă în parc, Green Park, am impresia, sau St James's, unul dintre ele... Te admira atât de mult, o persoană drăguță ca dumneata! Și apoi, deodată, fără niciun avertisment, te-ai repezit asupra lui cu apelativul ăla îngrozitor, *pisseur de copie*, a spus, coborând vocea. Știi ce înseamnă asta pentru un scriitor, cât de mult îl afectează? Privește și dumneata problema din punct de vedere uman!

Eram fascinată de elocvența ei. Era o latură de-a ei pe care n-o mai văzusem. Spunea niște lucruri pe care nu le-ar fi scris sau pe care nu și-ar fi pus numele nici într-o mie de ani. Avea un ton cu totul diferit de cel obișnuit. Fie alegerea absurdă a

cuvintelor „privește și dumneata problema din punct de vedere uman", de parcă eu aș fi făcut parte dintr-o altă specie, fusese intenționată, caz în care îmi subestimase inteligența, fie era foarte încordată, foarte emoționată; și mai observasem și înainte, o dată sau de două ori de-a lungul carierei mele, că până și cei mai inteligenți și mai sofisticați scriitori devin adesea banali și incoerenți sub presiunea emoțiilor din viața reală. M-am hotărât să-mi beau ginul tonic și s-o las să continue.

— Vezi dumneata, săptămâna viitoare plec în Statele Unite, unde cred că voi rămâne ceva timp. Cărțile mele sunt destul de bine primite acolo. Dar, înainte să plec, vreau să las lucrurile în ordine între dumneata și Hector. Cum aș putea să plec liniștită, când de fiecare dată când obții o slujbă într-o editură, dumneata răspândești zvonul că ar fi un *pisseur de copie*? a întrebat, coborând glasul. E un termen foarte jignitor. Și nu-ți stă deloc în fire, doamnă Hawkins!

În timp ce vorbea, am adoptat un aer care sugera că eram doar în parte atentă la ce-mi spunea. M-a ajutat și faptul că o clientelă mai selectă începea să înlocuiască mulțimea pestriță de la ora șase. Lumea sosea în ținută de seară, în grupuri mici, oameni tineri sau între două vârste, cei mai mulți dintre ei eleganți și cu toții foarte veseli.

Mi-am întors privirea de la această scenă și m-am uitat la Emma Loy.

— Dacă găsești o altă expresie despre care să crezi cu sinceritate că i s-ar potrivi mai bine, sunt dispusă s-o iau serios în considerare.

— Nu ești un pic cam dură?

— Probabil că te simți ușurată că scapi de el, domnișoară Loy.

— Te rog, spune-mi Emma. Știu că vrei să rămâi doamna Hawkins și ți se potrivește. E o chestiune de preferințe. Nu vreau deloc să scap de Hector! De fapt, o să-mi fie tare dor de el cât o să stau în America. Îți dai seama cât este de dedicat muncii mele? Îmi știe toate romanele pe dinafară! Poate să citeze un anumit capitol și rând din toate romanele mele. E uimitor!

— Și le citează corect?

— Nu. De obicei le greșește, trebuie să recunosc. Dar devotamentul lui e de netăgăduit. Dar asta e altă poveste. Speram să apelez la dumneata pe un ton personal.

— Ce culoare minunată are rochia aia din șifon portocaliu, vezi, de la fata de-acolo! am zis.

Emma a trebuit să admită că era o culoare superbă. Pentru o clipă, s-a așternut tăcerea între noi.

— Ura poate să se transforme în dragoste, a spus apoi.

Am stat pe gânduri câteva momente.

— Poate pe Continent, am spus eu, sau în America Latină. Dar știi foarte bine, domnișoară Loy, că aici, în Anglia, iubirea și ura sunt două lucruri complet diferite. Nici măcar nu sunt opuse. Din punctul meu de vedere, iubirea izvorăște în primul rând din inimă, iar ura o simți esențialmente din principiu.

— Ești foarte „insulară", detașată.

Dar, din tonul ei, cred că în momentul acela își dăduse seama că argumentația ei fusese gândită prost. Oricum, am spus eu, firește că eram insulară, ce era surprinzător, de vreme ce mă născusem și crescusem pe o insulă? Apoi, mi-am întors privirea spre spectacolul rochiilor de seară.

— Mă uluiesc toate astea, trebuie să recunosc, am spus și am început să-mi strâng geanta și mănușile de parcă m-aș fi pregătit de plecare.

— Ne îndepărtăm de la subiect. Știi, doamnă Hawkins, timpul trece și trebuie să te gândești la viitorul dumitale. Doar nu vrei să fii o femeie singură toată viața!

M-am așezat din nou pe scaun și i-am spus că nu avea nicio șansă, cât de mică, să scape de Hector, pasându-mi-l mie.

— Și dacă îmi mai apare în cale vreodată, dac-ar fi să-mi găsesc altă slujbă ca redactor, tot l-aș da de gol drept *pisseur*-ul *de copie* care este!

— E o calomnie! Ar putea intenta proces, a spus Emma.

— Să intenteze! Nu spun decât adevărul!

— Ei bine, la un moment dat tot o să-ți mai iasă-n cale, nu neapărat în domeniul editorial. Știi, vreau doar să-l știu pe Hector aranjat, înainte să plec în Statele Unite. Și mă surprinde că insinuezi că nu l-ai mai văzut. Petrece mult timp cu femeia

aia din casa dumitale din Church End Villas. Trebuie să-l fi văzut intrând și ieșind și știi ce se petrece.

În realitate, nu-mi petreceam prea mult timp pe-acasă. Eram plecată toată ziua, iar dacă nu ieșeam seara, stăteam mai mult în camera mea de la ultimul etaj sau la bucătărie, cu Milly. Mi-am imaginat că Emma se referea la relația din trecut a lui Isobel cu Hector Bartlett, dar mă îndoiam că-l invitase vreodată în camera ei. Singurii vizitatori din casă erau cei care veneau la Wanda, deși, de la o vreme, se cam răriseră; nu se mai înghesuiau pe holul din fața ușii ei, așteptând să le modifice hainele. Nu observasem pe nimeni care să o viziteze pe Isobel. Era limpede că-și vedea de treburi în altă parte.

— Nu, i-am spus eu Emmei. Pentru fată e doar o simplă cunoștință.

— Care fată? m-a întrebat Emma într-un fel care m-a făcut să fiu mai precaută.

— O fată care locuiește în casă. Îl cunoaște pe Hector Bartlett, dar între ei nu e decât o simplă amiciție.

— A, te referi la fata aia însărcinată care vrea să-l prindă pe Hector în plasă?

— Din câte știu eu, nu vrea să prindă pe nimeni în plasă, cu atât mai puțin pe el.

— Eu nu asta am auzit, serios acum, doamnă Hawkins!

— Dumnezeu știe ce-ai auzit, domnișoară Loy! Oricum, nu cred că este treaba noastră.

— Dar eu nu vorbeam despre fată.

— Eu așa credeam.

— Nu. E vorba despre o femeie pe care a cunoscut-o în primăvara trecută. A cunoscut-o prin intermediul fetei, într-adevăr. Făcuse rost de un costum la mâna a doua, bietul de el, pentru o ocazie oarecare și trebuia modificat. Femeia este croitoreasă, să nu-mi spui că nu știi. Ca romancieră, povestea mi se pare captivantă, normal. Sunt o mulțime de subtilități și de interpretări la mijloc.

Îmi dădeam seama că Emma era sincer entuziasmată de elementul narativ. Nu mă puteam abține să nu mă simt flatată de câte ori îmi vorbea „ca romancieră", căci de obicei păstra

această latură a ei pentru scriitorii de nivelul ei sau pentru cei câțiva jurnaliști, aleși pe sprânceană, cu care catadicsea să vorbească din când în când.

— Posibilitățile sunt nenumărate și cât se poate de fascinante, a remarcat Emma. Durează din primăvara trecută.

— Bănuiesc că te referi la Wanda Podolack. Nici nu știam că-l cunoaște pe Hector Bartlett, am spus, luându-mi din nou mănușile. Ei bine, îi doresc să fie fericită cu el, indiferent de subtilități. Nu prea-mi vine a crede că are o legătură serioasă cu Wanda. E o femeie săracă, n-are relații. Și nu cred că s-ar încurca el cu oricine, darămite cu o croitoreasă săracă, care să nu-i fie câtuși de puțin de folos.

Acum, eram convinsă că Emma încerca să mă facă geloasă, promovând discret calitățile dezirabile ale lui Hector Bartlett. Voia să scape de el.

— Chiar trebuie să pleci? Am putea să mergem să mâncăm ceva într-un loc drăguț, mi-a propus.

I-am mulțumit și i-am zis că trebuie să plec.

— Nu ți-am explicat de fapt întreaga situație, mi-a spus în drum spre ușă. Sigur crezi că urmăresc ceva.

— Vrei să te descotorosești de Hector Bartlett și să mi-l pasezi mie.

— Nu neapărat dumitale. Dar ar fi o soluție. Trebuie să-ncetezi să mai folosești apelativul acela.

— Aiurea! am zis.

— Pot să-ți chem un taxi?

— Nu, mersi, o să merg pe jos.

— Hector s-a dat peste cap ca să te facă să nu-i mai zici așa și să-ți intre în grații. Dacă dumneata, doamnă Hawkins, dorești să-ți găsești o slujbă în lumea editorială și, pe deasupra, s-o mai și păstrezi...

— Hector Bartlett, am zis eu, e un *pisseur de copie*.

Mi-a făcut bine să repet asta; mi-a făcut plăcere. Emma m-a privit cu un zâmbet care sugera că mă înțelegea chiar foarte bine.

Un taxi plin cu lume a tras în apropiere.

— De ce nu-i dai niște bani să stea departe de tine? am întrebat-o pe Emma înainte să se urce în mașină.

— I-ar folosi ca să vină după mine în America. Așa se întâmplă întotdeauna când îi oferi cuiva bani ca să scapi de el. Îi folosește contrar dorințelor tale, a mai spus Emma Loy.

Trecuse bine de ora șapte. Park Lane era plin de automobile și de oameni. Începuse să plouă și se formaseră cozi lungi la autobuze, așa că mi-am zis că era mai bine să merg pe jos și să mă ude ploaia, decât să aștept un autobuz înăbușitor și aburit. Tot drumul spre casă, prin Park Lane, Knightsbridge, Brompton Road, m-am întrebat cum de nu-l văzusem niciodată pe Hector Bartlett în casă, la ușă, pe scări, pe hol și dacă era adevărat că petrecea mult timp cu Wanda. Eram convinsă că Emma exagerase. Probabil că doar o cunoștea pe biata Wanda, iar toate aluziile Emmei, toate avertismentele ei erau legate de ideea ei nebunească de a-i ușura viața lui Hector, ca să poată scăpa de el și de pretențiile lui, de mania lui de a-i învăța cărțile pe dinafară și de momentele jenante care apăreau mai mult ca sigur când făcea pe purtătorul ei de cuvânt în lumea literară.

Abia douăzeci de ani mai târziu a început să scrie *pisseur*-ul articolele lui răutăcioase la adresa Emmei, iar treizeci de ani mai târziu și-a publicat memoriile, în care Emma ar fi apărut într-o lumină senzațională, dacă opera lui ar fi reușit să atragă cine știe ce atenție. Născocirile lui despre viața lui cu Emma erau deja binecunoscute; ea le-a ignorat, tot așa cum îl ignorase și pe *pisseur* în toți anii aceia, spre marea lui furie, începând cu sau chiar înaintea întâlnirii noastre de la Grosvenor House, când stătuse cu mine la masă și încercase să mi-l plaseze mie. Am impresia că deja se temea, că avusese o revelație în legătură cu riscurile pe care și le asumase încurcându-se cu el.

Pe când veneam lipăind spre casă, udă leoarcă, prin ploaie, m-am gândit că era posibil ca Hector Bartlett s-o fi întâlnit pe Wanda o singură dată, când îi modificase vreun costum. Dar m-am gândit că la fel de bine se putea să fi venit în casă de mai multe ori. Mi-am propus s-o întreb pe Milly dacă ținea minte să fi sunat la ușă cineva care semăna cu el.

De altfel, am constatat adesea de-a lungul vieții că tindem să observăm doar ceea ce ne așteptăm să vedem în jurul nostru. Nu stătusem să fiu atentă la clienții Wandei, iar în cea mai mare parte a timpului lipseam de acasă ore întregi, în fiecare zi. Mă îngrijora starea Wandei. Eram convinsă c-o să avem parte de agitație și bătăi de cap și, când mi-am deschis geanta să scot cheia de la intrare, am văzut bucata de hârtie cu numărul de telefon al părintelui Stanislas. Mi-a părut rău că nu-i telefonasem. Eram udă leoarcă.

De cum am intrat în casă, am știut că se-ntâmplase ceva. Pe când urcam scările, am observat că ușa Wandei era deschisă. Dinăuntru se auzeau voci. Dar nu vocile așteptate, de agitație și bătăi de cap, ci ceva mult mai serios. Wanda era probabil bolnavă.

Când am ajuns la primul etaj, a ieșit William, urmat de Kate.

— Ce s-a-ntâmplat?

— Poți să vii puțin înăuntru? m-a întrebat William.

Cred că și soții Carlin erau acolo, în camera Wandei. Am văzut un bărbat într-un trenci larg și o tânără cu înfățișare oficială, deși nu era în uniformă, doar într-o fustă și într-o haină simplă, maro. Nici urmă de Wanda.

— S-a-ntâmplat ceva? am întrebat din nou.

— Da, a spus bărbatul în trenci. Mă tem că da.

— Dumnealor sunt de la poliție, mi-a spus William. Wanda s-a înecat.

Era aproape opt.

În jurul orei șapte, mi-a explicat bărbatul, inspector de poliție, doamna Podolak sărise în Regent's Canal și fusese scoasă din apă prea târziu.

— Nu există soluții în cazuri din astea, a spus polițistul. Dacă vor s-o facă, până la urmă tot o fac.

Găsiseră geanta Wandei și-i luaseră adresa din actele pe care le avea la ea. Veniseră să vadă dacă lăsase vreun bilet și să afle unde locuia cea mai apropiată rudă. M-a întrebat dacă obser-

vasem ceva suspect în comportamentul Wandei, dacă se purta ciudat. Pomenise ceva de sinucidere?

I-am spus că Wanda se purtase într-adevăr foarte ciudat în ultima vreme. Nu vorbise despre sinucidere. Era clar că și ceilalți oferiseră informații asemănătoare.

— Și scrisorile anonime? a întrebat polițistul. Aveți vreo idee cine le-a trimis?

— Nu, nicio idee. Un bărbat, pentru că a sunat într-o noapte și Wanda a răspuns.

Nu-mi venea să cred ce se întâmplase și le-am spus-o.

— În cazurile astea... a zis polițistul.

— Întotdeauna e un șoc pentru toată lumea, a spus colega lui.

— Era catolică. I-am propus să stea de vorbă cu un preot, dar n-a fost de acord. Era o catolică împătimită, nu i-ar fi stat în fire să se sinucidă. Chiar aveam de gând să iau legătura cu un preot polonez, să-l rog să vină s-o vadă.

— Degeaba ești catolic dacă suferi de tulburări psihice, a spus polițistul.

Vorbea cu accent irlandez și probabil că știa el ce spunea. M-am gândit la bucata de hârtie din geantă. Aș fi putut s-ajung la timp.

— Se vede după dezordinea din cameră că avea probleme psihice, a spus Kate. Biata femeie!

— Așa sunt croitoresele, dezordonate, a spus Eva Carlin. Slavă Domnului că n-a făcut-o în casă! Biata de ea!

— Scrisorile anonime s-au oprit, mi se pare, după ce a rezolvat cu impozitul pe venit, a zis Basil Carlin. Mă gândesc că scrisorile n-au cum să fie motivul. Sărăcuța de ea!

— Are vreunul dintre dumneavoastră idee care ar putea fi motivul? a întrebat inspectorul.

— Motivele sinuciderilor, a spus William, sunt adesea destul de banale, asta dacă există motive. Știu de un caz în facultatea de medicină care a pornit de la un scandal la spălătorie, îi pierduseră băiatului o pereche de izmene, așa că și-a băgat capul în cuptor.

— Motivele oricărei crime pot fi de-a dreptul banale, a încuviințat polițistul.

Am amuțit cu toții la auzul cuvântului „crimă"; șocul ne făcuse să privim lucrurile prin prisma tragediei Wandei.

Mi-a trecut prin minte întrebarea nebunească dacă era posibil să fi fost împinsă.

— Sunteți sigur că a fost sinucidere?

— Avem martori care au văzut-o sărind. A scos un fel de urlet, și-a aruncat geanta și a sărit. Cineva a scos-o din apă, dar era prea târziu.

Le-am spus tot ce știam despre familia Wandei. Trei surori în Polonia, una măritată în Scoția. Nu, nu știam adresa celei din Scoția. Poate câțiva veri în Londra...

După fiecare comentariu trist pe care-l făceau, ceilalți chiriași murmurau înfiorați și scoteau exclamații de mâhnire. Aveam senzația că violam intimitatea Wandei stând în camera ei cu cei doi străini. Hainele îmi atârnau ude pe mine.

Mai târziu în noaptea aceea, poliția a mai trimis câțiva oameni să cerceteze camera Wandei. Au găsit adresa surorii ei, dar nici urmă de scrisorile anonime. Verdictul: suicid pe fond de tulburări psihice.

12

Mi-am amintit strigătul sălbatic pe care-l scosese Wanda în urmă cu o noapte, când îi spusesem că aveam de gând să-l sun pe părintele Stanislas. Îmi aminteam acum, cu lux de amănunte, scena de neînțeles care se petrecuse în camera Wandei după ce ne întâlnirăm la soții Carlin, ca să discutăm despre Isobel. La momentul acela, mare parte din ceea ce-mi spusese ea se contopise în impresia generală că era dezechilibrată. „Are nevoie de terapie", spusese William. „Are nevoie de un specialist." Și tulburarea Wandei, când vorbisem la telefon cu Emma în dimineața aceea, provocată de teama că-l sunam pe părintele Stanislas în numele ei. Lamentația aceea a ei, în timp ce fugea pe scări: fusese ultima oară când o văzusem și o auzisem pe Wanda. Era clar că se temea de blândul părinte Stanislas, sau de ceva ce reprezenta acesta. Îi era teamă să nu i se afle vreun secret.

„Motivele sinuciderilor sunt adesea destul de banale", spusese William. Banale pentru noi, restul, dar în mod clar nu și pentru cei care-și luau viața. Mi-am dat seama cât de puține știam despre Wanda, dar mai ales despre ce era în mintea ei. Mi se părea tare ciudat că discutasem cu Emma Loy despre ea, poate chiar în clipa în care scotea un ultim țipăt și sărea în canalul întunecat și rece. „Motivele sunt destul de banale..." Da, dar nu și pentru Wanda, nu și pentru Wanda.

Nu-mi aduc aminte aproape nimic din ce-am făcut sau am spus după ce au plecat polițiștii, atunci, în noaptea în care a murit Wanda.

Cineva din casă i-a telefonat fiicei lui Milly, la Cork, ca s-o avertizeze despre ce se întâmplase. Milly a sunat înapoi și a cerut cu mine.

— De ce nu rămâi acolo, Milly, până se mai liniștesc apele?

Milly nici n-a vrut s-audă. N-a arătat niciun pic de compasiune pentru Wanda.

— Ce tupeu a avut și femeia asta, să se sinucidă din casa mea!

Din cine știe ce motiv ciudat, asta m-a făcut să mă simt mai bine. Punctul de vedere al lui Milly oferea întotdeauna un element de curaj sfidător. Așteptam cu nerăbdare întoarcerea ei.

După anchetă și înmormântarea Wandei, sora ei din Scoția a venit pentru a-i strânge lucrurile. Ceilalți erau cu toții la muncă. Am condus-o în camera Wandei și am întrebat-o dacă pot s-o ajut cu ceva. Mi-a spus că nu, că se descurcă și singură, dar mi-am dat seama că era ca în transă, ridicând ușor lucrurile și punându-le înapoi în același loc. Era o versiune mai oacheșă a Wandei. O chema Greta, iar în engleza ei ușor stâlcită se simțea un accent scoțian.

Am fost nevoită să-i atrag atenția că toate lucrurile alea îngrămădite prin încăpere nu-i aparțineau neapărat Wandei. Unele dintre ele, i-am spus eu, erau ale clienților ei și ar fi fost cel mai sigur să presupunem că doar hainele împăturite prin geamantane, rânduite în sertare sau atârnate în șifonier îi aparțineau Wandei. Dar chiar și așa, am spus eu, câteodată Wanda obișnuia să atârne pe umerașe, în șifonierul ei, rochiile speciale pe care le făcea pentru doamnele ei: trebuia să ne luăm după mărime. Pentru restul va trebui să așteptăm, am pălăvrăgit eu mai departe, până vor veni clienții să-și recupereze hainele.

— Nu sunt toate de damă, a spus Greta, uitându-se printr-un morman de lucruri.

— Nu, am zis, Wanda se pricepea de minune să modifice haine bărbătești. Proprietarii lor o s-apară curând.

— Fotografiile alea de pe cămin... a spus Greta, așezându-se și izbucnind în lacrimi. Nici măcar nu e făcut patul, a continuat, ridicând o pereche de pantofi mult prea scâlciați de-ai Wandei.

— Fotografiile sunt ale Wandei, fără doar și poate. Căutați o valiză goală și apucați-vă să strângeți fotografiile. Eu mă duc să iau niște ziare să le împachetăm și să v-aduc o ceașcă de ceai.

Tristețea strângerii lucrurilor personale, a sortării și împachetării lor este mult mai greu de suportat decât cea a unei în-

mormântări, unde cel puțin există un ritual, niște cuvinte anume, coșciugul are o formă, iar groapa, o anumită adâncime, și până și durerea celor îndoliați are o expresivitate tăcută, chiar dacă este exprimată și interpretată de ochii lumii, prin felul în care stau neclintiți. Dar durerea ascunsă în obiectele rămase în urmă, precum perechea de pantofi a Wandei, nu se poate compara cu nimic.

Când m-am întors cu ceaiul, Greta cerceta contul de economii al surorii sale.

— Șase sute treizeci de lire! a spus. Habar n-aveam că se descurca atât de bine!

Chiar atunci s-a auzit soneria și a trebuit să mă duc să răspund la ușă. Era Abigail, secretara lui Ian Tooley. Venise în primul rând să mă vadă, mi-a spus ea, și, de asemenea, ca să recupereze niște echipament pentru radionică pe care i-l împrumutase Wandei.

Mă îndoiam că venise mai cu seamă de dragul meu, dar i-am apreciat politețea. Am condus-o la etaj, în camera Wandei, și, evitând să-i înșir numele lung, le-am prezentat pe cele două femei drept Abigail și sora doamnei Podolack, Greta. Abigail a murmurat cât de rău îi păruse să audă de tragedie.

— Abigail ar vrea să ia un anumit echipament care aparține altcuiva, am spus eu. De fapt, cred că e chiar cutia aia neagră de-acolo. Și poate vraful de cărți și manuale cu instrucțiuni din spatele ei.

— Da, a spus Abigail, și acelea îi aparțin domnului Tooley.

— Aveți o chitanță pentru ele, domnișoară? a întrebat Greta, trezită în mod surprinzător din transa ei.

Am fost de asemenea uimită s-o aud pe Abigail spunând că are toate documentele la ea, împreună cu o scrisoare care o autoriza să preia bunul aflat în proprietatea domnului Tooley. Greta a părut să înțeleagă și și-a scos imediat ochelarii pentru a examina documentele, în vreme ce eu stăteam și mă minunam de perspicacitatea de care dădeau dovadă ambele părți. Avusesem deja experiențe cu decese în familie și fusesem uimită și atunci de felul în care oamenii îndurerați erau în stare să se ocupe cu o luciditate însuflețită de orice avea de-a face cu ceea ce con-

siderau ei a fi bunuri de valoare; și că toți creditorii sau reclamanții vreunui bun din posesia defunctului păreau să aibă la ei toate documentele și chitanțele la zi. Văzând cu câtă pricepere îi prezenta Abigail documentele Gretei și cu câtă seriozitate le examina Greta, te gândeai că ar fi prevăzut amândouă moartea Wandei și s-ar fi pregătit strașnic pentru ea.

M-am dus să aduc niște ceai pentru Abigail și le-am lăsat să rezolve problema.

— Dar Wanda era o bună catolică! am auzit-o pe Greta spunând când m-am întors cu ceai proaspăt pentru Abigail. Era evlavioasă, nu-i așa? s-a agățat ea de mine.

— Așa cred, am răspuns.

— Sunt pe-aici unii catolici mai în vârstă, prieteni de-ai ei, care mi-au spus că n-ar fi trebuit să aibă parte de o înmormântare catolică, pe motiv că s-a sinucis. Dar eu zic că era evlavioasă și că preotul nu i-ar fi oficiat slujba fără acordul Bisericii.

— Verdictul a fost tulburări psihice, am spus. E o boală ca oricare alta. N-a fost vina ei.

— Dar acum văd că practica magia, a spus Greta. Cutia asta neagră, plină de mecanisme!

— Se spune că face bine oamenilor, a explicat Abigail. Nu e magie, după cum spuneam, e radionică. Se spune că vindecă lumea de la mii de kilometri depărtare.

— Ia cutia de-aici, fato, a spus Greta, și toate cărțile! Trebuie să vorbesc cu preotul despre asta. Da, îmi stă pe conștiință.

Îmi răsuna în minte strigătul ăla al Wandei de când mă oferisem să vorbesc cu părintele Stanislas. Strigătul ăla, strigătul ăla... În nebunia ei, Wanda se simțise terorizată. Și suspiciunile ei temătoare din dimineața aceea în care vorbisem la telefon cu Emma: „Ai vorbit cu părintele Stanislas. Te-am auzit..." Cum urcase scările hohotind. „E vina mea că ești bolnavă? Că slăbești?" spusese cu o zi înainte.

M-am hotărât să aflu de la Abigail ce anume făcea Wanda cu Cutia radionică sau, mai bine zis, ce credea ea că face. Dacă n-aș fi știut că Wanda, cu mintea ei bolnavă, își închipuia că-mi făcea

cine știe ce rău, nici că m-ar mai fi interesat. Wanda era moartă. Oamenii se sinucideau din cele mai banale motive, spusese William. Dar, oricare ar fi fost motivele Wandei, mă afectaseră cuvintele ei, fiindcă era clar că stătea cu gândul la mine: „Te împuținezi. O să mori", când, în realitate, nici nu-mi trecuse prin minte până atunci că ar fi fost vreun pic preocupată de mine.

— Să nu pleci încă, i-am spus lui Abigail.

— Nu, nu plec. Am ceva de vorbit cu dumneata.

Așa că Abigail a rămas și ne-a ajutat să împachetăm cutiile cu lucrurile Wandei, să sortăm în grămezi hainele care îi aparțineau fără îndoială Wandei și pe cele despre care presupuneam că ar fi fost ale clienților ei. În șifonier era un costum bărbătesc, unul obișnuit, albastru-închis.

— Trebuie să fie al unui client, am spus, scoțându-l.

Într-o fracțiune de secundă, mi-a trecut prin minte c-ar fi putut să-i aparțină lui Hector Bartlett. Mi-am amintit ce-mi spusese Emma: „Hector s-a dat peste cap ca să te facă să nu-i mai zici așa..." Acum, cu costumul bărbătesc în mână, eram convinsă că Hector Bartlett se folosise cumva de Wanda ca să uneltească împotriva mea. Isobel i-l prezentase Wandei pentru a-i modifica costumul. „Cred că totul a început vara trecută, când s-a întâlnit cu dumneata în parc", îmi răsunau în minte cuvintele Emmei Loy. Dar deja Wanda, biata femeie naivă, fusese șantajată de către Hector Bartlett, poate chiar și sedusă de el. Iar el continuase să se folosească de ea, și o folosise până ce biata femeie nu mai putuse să îndure. Pentru că îl insultasem în parc... Așa fantezistă cum era, teoria a căpătat proporții în mintea mea, luând diverse forme. Detaliile le-am adăugat pe parcurs.

Abigail a așteptat până ce Greta a plecat cu taxiul, cu prima tranșă de lucruri. Avea să se întoarcă a doua zi ca să se uite mai bine prin scrisorile și actele Wandei, să vadă ce putea să arunce din ele. Le frunzărisem deja cu polițiștii, pentru a vedea dacă vreuna dintre ele avea legătură cu sinuciderea, dar toate păreau să fie chitanțe vechi și chiar scrisori în poloneză, amestecate cu fotografii vechi.

Mi-a plăcut mereu de Abigail de Mordell Staines-Knight, cum se numea pe vremuri, Abigail Wilson, cum se numește

acum. S-a dovedit a fi adevărat că venise în ziua aceea la Church End Villas în primul rând ca să mă vadă pe mine, nu pentru a recupera Cutia. Mi-a spus că urma să plece de la Mackintosh & Tooley și să se angajeze la o revistă nouă și interesantă, *Highgate Review*, numită așa pentru că editorii, un grup de americani refugiați din calea persecuțiilor politice ale senatorului McCarthy, se stabiliseră în regiunea Highgate. *Highgate Review* urma să se consacre evenimentelor culturale și politice. Aveau nevoie de un editor coordonator capabil.

— Așa că m-am gândit la dumneata, doamnă Hawkins. Nu plătesc mult, dar mi se pare o slujbă grozavă. Ai fi interesată?

Economiile mele se împuținau și mă simțeam pregătită pentru o nouă slujbă. Am convenit cu Abigail să aranjeze un interviu pentru mine. Aș fi dat dovadă de mai mult entuziasm, dacă nu m-ar fi apăsat atât de tare misterul sinuciderii Wandei și suspiciunile mele în legătură cu amestecul lui Hector Bartlett în moartea ei, despre care aveam să vorbesc cu William mai târziu, în noaptea aceea. Dacă Wanda credea cu adevărat că slăbeam din pricina vreunui blestem pe care mi-l făcuse, atunci se înșela amarnic. Cu toate astea, așa deprimată cum eram de moartea Wandei, ideea că cineva mi-ar dori răul cu o asemenea înverșunare m-a îngrozit, trebuie să recunosc.

Am stat cu Abigail în bucătăria lui Milly, gândindu-mă la costumul *pisseur*-ului, căci al lui credeam că era, care se găsea atârnat în șifonierul Wandei. Ascultam doar pe jumătate pălăvrăgeala lui Abigail, pe care de obicei o găseam foarte distractivă. Știam, dinainte să-mi spună Emma Loy, că îmi făcusem un dușman din Hector Bartlett în dimineața aia în Green Park, când îi șuierasem în față: „*Pisseur de copie.*" De atunci, îmi pierdusem două slujbe pentru această ofensă și pentru repetarea ei, și nici prin gând nu-mi trecuse să mă căiesc. Dimpotrivă, o considerasem una dintre îndatoririle principale ale slujbelor mele.

— Iar personalitatea grupului, spunea Abigail, care se apucase să-mi vorbească despre fondatorii publicației *Highgate Review*, este Howard Send. Foarte șarmant! L-am numit *Passage*

to India[1], a fost uimit. Firește, e genul ăla, dar de multe ori ei se dovedesc prieteni mai de nădejde.

Am fost de acord să merg la un interviu cu Howard Send.

— Abigail, i-am zis, povestește-mi despre Cutia asta a ta.

— Nu e a mea, e a lui Ian Tooley. E ocultist, știi doar, și cercetător parapsihic și-așa mai departe. Chiar îmi pare rău pentru soția lui, pentru că e tare drăguță, dacă lași la o parte toate astea.

— Cum a dat de Wanda Podolack?

— Era pe lista lui, recomandată de un organizator general, care n-are niciun talent pentru așa ceva, dar care se pricepe să găsească oameni competenți: Hector Bartlett, știi dumneata, pacostea aia a Emmei Loy. El e organizatorul. Doamne, nu e îngrozitor? Imaginează-ți-l fugând de colo-colo cu o mostră din sângele tău sau cu un fir de păr, încercând să găsească pe cineva care să-ți diagnosticheze boala.

— Doar nu crede în așa ceva? am întrebat.

— Cu înflăcărare, a spus Abigail, cu o înflăcărare nemaivăzută!

— Nu mi-l imaginez pe omul ăla să fie sincer în legătură cu ceva.

— Dar operatorii lui obțin rezultate. Se pare că obțin chiar rezultate extraordinare. Ian Tooley primește scrisori de la pacienți recunoscători, le-am văzut cu ochii mei.

— Despre Hector Bartlett?

— Despre el, da. Spun că e un adevărat geniu în mânuirea Cutiei. Nu știu că nu el e cel care se ocupă, dar, firește, își învață operatorii, așa că într-un fel e și meritul lui. Eu personal nu pot să-l sufăr, teribil de lingușitor mai e!

— Dar mă-ntreb de ce nu rezumă la radionică, ca meserie? De ce mai încearcă să scrie?

— Presupun că vrea să-și vadă numele pe copertele cărților, să fie celebru. Doar știi că toți vor treaba asta. Ian Tooley a încercat să-l facă să înțeleagă, dar se crede mare critic, un soi de gânditor.

— E un *pisseur de copie*, am spus.

---

[1] *Călătorie spre India*, roman de E.M. Forster, publicat în anul 1924. (N. tr.)

Abigail era încântată.

— Francezii, a spus ea, găsesc mereu câte un cuvânt numai bun, nu-i așa? Arăți tare întinerită zilele astea, doamnă Hawkins!

— Nu sunt chiar așa de bătrână.

Mult mai târziu în noaptea aceea, când i-am expus lui William teoria mea despre influența *pisseur*-ului asupra Wandei, cu diversele ei stadii argumentative, am fost convinsă să renunț la ea.

— În primul rând, mi-a zis William, costumul ăla albastru din șifonierul Wandei e al meu și te-aș ruga să mi-l dai înapoi. E singurul meu costum cât de cât bun.

William mi-a mai spus și alte lucruri care aduceau a judecată sănătoasă. Am uitat care erau. Dar faptul că trăsesem concluzii pripite despre proprietarul costumului din șifonierul Wandei m-a făcut să mă îndoiesc de natura relației dintre Hector Bartlett și Wanda. Fusesem nerăbdătoare să-l impresionez pe William cu înțelepciunea și intelegența mea. Dar, în realitate, William se înșelase, iar eu fusesem chiar foarte aproape de adevăr.

Pe la mijlocul anilor '50, radionica înflorea deja în Anglia. Era o metodă pseudoștiințifică, ce luase naștere în Statele Unite în prima parte a secolului XX. Se pretindea că prin intermediul ei pot fi diagnosticate și vindecate, de la orice distanță, tulburările și afecțiunile de care sufereau oamenii, animalele și plantele. A dobândit nenumărați susținători, și până în ziua de azi se bucură de un număr considerabil de adepți. Faptul că este o metodă de vindecare nedovedită nu i-a știrbit cu nimic din popularitate și, fără îndoială, pretențiile „radionicii" (cuvântul nici măcar nu se găsește în dicționar) pot fi la fel de bine subiect de batjocură ca pretențiile tuturor religiilor noastre. Mie, uneia, mi se par niște baliverne, în ciuda eforturilor substanțiale ale practicienilor, de-a lungul anilor, de a stabili o bază științifică pentru eficacitatea acestei Cutii, cu lichidele ei colorate, firele de păr de pe plăcuța de metal, rândurile ei de butoane pe care operatorii trebuie să le răsucească, aiurelile ei despre evaluări, instrucțiuni

codificate, câmpuri eletromagnetice, *chabras* (raze), câmpuri L (viață), câmpuri T (cugetare), câmpuri O (organizare) și emanații. Of, Doamne! Cutia nu are nicio legătură cu vreun instrument științific, nu este nici electronică, nici electrică, nici nu emite radiații. A fost discreditată în Statele Unite, dar nu și în Anglia, unde până și în ziua de azi fermierii se bazează pe ea pentru recolte, iar crescătorii de cai lasă în seama ei soarta animalelor bolnave.

În 1955, știam mult mai puțin decât acum despre pretinsele capacități ale Cutiei. La vremea aceea, aveam doar două idei clare despre ea, care mi-au rămas și acum. Prima, că era o ocupație absurdă, nu neapărat o escrocherie, de vreme ce practicanții și adepții ei o foloseau, după câte s-ar părea, cu bună-credință; a doua era afirmația pur teoretică conform căreia dacă Cutia este capabilă să facă bine, concluzia logică este că ar fi capabilă și să dăuneze. Prin urmare, dacă crezi că poate să binecuvânteze culturile, atunci poate și să blesteme buruienile. Dacă crezi că-ți poate ameliora starea de sănătate, atunci trebuie să crezi că ți-o poate și înrăutăți. Sfatul meu, pentru oricine dorește să încerce Cutia, este să o trateze ca pe o experiență, dar să nu creadă nimic. Și, mai presus de orice, să nu arunce bani buni pe ea.

Înainte să plece, am întrebat-o pe Abigail dacă puteam să împrumut o parte dintre materialele informative despre Cutie pe care le luase din camera Wandei. Mi-a lăsat o carte și o broșură. Voiam să văd cum ajunsese Wanda la concluzia că slăbeam din cauza strădaniilor ei. N-am reușit să pricep o iotă din aiurelile alea și, ca să spun drept, nici n-am încercat prea tare să înțeleg cum stă treaba cu radionica.

Mai târziu, am dat peste o publicație în care se pretindea că o mostră de păr sau de sânge făceau posibilă tratarea radionică a cuiva fără știrea persoanei respective. Asociația de Radionică, fondată în 1960, „interzice această practică". Dar, cum nu există nicio cale să pui în aplicare o asemenea regulă, „prohibițiile" de felul acesta sunt absolut inutile. Unele publicații, pe care le-am consultat pentru a-mi împrospăta memoria despre cele întâmplate în 1955, mi-au întărit îndoielile în privința eficienței procedeului. Subiectul a fost dezbătut la Curtea de Justiție într-un

caz celebru din 1960, când s-a stabilit, în linii mari, că, deși nu exista o bază științifică pentru pretențiile de diagnosticare ale Cutiei, practicanții metodei și adepții lor ar putea fi cât se poate de sinceri. Experții din domeniul medical, în număr mare, au declarat că Cutia era o absurditate nemaiauzită, iar un număr mare de oameni onorabili au susținut contrariul. Și, aș zice eu, din punctul de vedere al unui vizitator de pe altă planetă, Cutia ar părea la fel de ridicolă ca orice catehism sau slujbă catolică.

Mai târziu în noaptea aceea, când m-am întors la viața și la tinerețea mea, William m-a făcut să râd de ideea că „mă împuținam". Mi s-a părut că era prea insensibil cu nebunia Wandei, dar în același timp am înțeles că încerca să-mi ridice moralul, să mă facă să uit de gândurile mele morbide, și a reușit. Avea o colecție nemaipomenită de discuri de gramofon.

A doua zi, de dimineață, am luat metroul pe magistrala de nord, ca să mă duc la interviu. Mă săturasem de autobuze după peregrinările mele lungi și triste din ultima lună.

Abigail aștepta să mă prezinte.

— Îmi pare bine de cunoștință, domnule Send.

— Încântat, doamnă Hawkins.

Abigail s-a retras în altă încăpere să mă aștepte și să-și pilească unghiile. Am primit slujba. Urma o lună de probă, de la începutul lui aprilie, adică de săptămâna următoare.

— La ce anume sunteți atentă când redactați o lucrare, doamnă Hawkins? m-a întrebat Howard Send.

— Semne de exclamare și caractere cursive folosite pentru accentuare.

Era un răspuns rezonabil.

— Și dacă autorul ar fi Aldous Huxley sau Somerset Maugham?

I-am spus că dacă aceștia erau autorii lui, atunci nu mai avea nevoie de redactori.

— Că bine spuneți! Trebuie să ne uităm peste toate astea, a spus, arătând spre mai multe teancuri de manuscrise de pe biroul vecin. Dar nu sunt semnate de Maugham sau de Huxley.

Casa înaltă, în stil victorian, pe care-o închiriaseră în Highgate semăna destul de mult cu cea a lui Milly, doar că era mai spațioasă. Slujba mea de acolo a fost una dintre cele mai interesante și mai amuzante din viața mea. Încântarea mea era legată în întregime de evenimente și de oameni. Dar în ceasurile mele de insomnie, când mă gândesc la Highgate ca la o experiență, îmi vine în minte culoarea roz-gălbuie. Pot explica cât de cât acest lucru. Mai întâi, Howard Send avea obiceiul să aducă brațe de flori, crenguțe înflorite de măr, păr, piersic și prun, cu flori albe și roz, care creau o paletă nesfârșită de nuanțe de roz. Și lalele și zambile, dar ceea ce descriu aici este mai degrabă o impresie care mi-a rămas întipărită în minte decât o amintire. Cred că prietenul lui Howard și partenerul său editorial, Fred Tucher, a fost unul dintre primii bărbați pe care i-am văzut vreodată îmbrăcați într-o cămașă roz. Într-un fel sau altul, amintirile mele de acolo poartă o amprentă roz-gălbuie. Camera din față era un salon spațios, despărțit printr-un coridor de o încăpere de proporții similare, care adăpostea redacția. Ambele aveau bovindouri. În salon se găseau canapele și fotolii bej, adânci și foarte confortabile; redacția avea o mochetă deschisă la culoare, care acoperea în întregime podeaua, pereți deschiși la culoare, mese de lucru și scaune aidoma.

Iar rozul-gălbui era ceea ce sărea în ochi ca impresie generală. Poate că dacă aș aprofunda mai bine această impresie, aș descoperi că politica prudentă a grupului de refugiați din Highgate era cea care lăsase amprenta roz-gălbuie asupra amintirilor mele. Mă așteptasem să fie niște comuniști înverșunați sau extremiști de stânga, așa cum susțineau dușmanii lor din America, iar eu asociasem întotdeauna oamenii de extremă stânga, de tipul cruciaților, cu privirile aspre și cu corectitudinea ursuză, cu planuri și statistici, mi-i imaginasem întorcându-se acasă de la cursurile serale de la Facultatea de Economie din Londra, prin ploaie, înghițind picăturile acide. Dar cei din grupul Highgate erau înstăriți și sofisticați. Politica lor era mai mult sau mai puțin liberală. Gusturile și ideile lor erau atât de apropiate de cele ale englezilor culți obișnuiți, încât nu se putea să nu te întrebi cum de fuseseră acuzați, așa cum se întâmplase, de loialitate față de sovietici. În realitate, erau pur și simplu niște expatriați ameri-

cani obișnuiți, cu o grămadă de bani, fiind avantajați de cursul de schimb, la curent cu tot ce însemna cultură și care își făcuseră un cămin în Anglia. La vremea aceea, nu călătorisem mai deloc, altfel aș fi știut că mulți americani începeau să prindă rădăcini și în Franța, și în Italia.

— Prea bine, mulțumesc, doamnă Hawkins, ești angajată pentru o lună, de probă, îmi spusese Howard Send în ziua interviului. Noi pe-aici nu suntem așa formali, ne spunem pe numele mic. Eu sunt Howard. Dumneata ești Agnes, să-nțeleg?

— Nancy.

— Ei bine, Nancy, ne vedem săptămâna viitoare. Vei vedea că avem destule de făcut.

Împreună cuAbigail, am găsit un local în care să luăm prânzul. Am ajuns la concluzia că nu era mare brânză de slujba asta, așa că am trecut la subiecte mai importante, cum ar fi dragostea lui Abigail pentru Giles Wilson, care ziua lucra la compania Lloyd's, la sediul căreia se ducea în fiecare dimineață cu melon, și care-și dedica serile promovării și susținerii unei trupe rock-and-roll. Își făcea timp și pentru Abigail în serile acelea, lucru care pe ea o încânta la nebunie, și o ducea în weekenduri în provincie, pe la toții prietenii dispuși să-i primească, excepție făcând cei care dădeau petreceri mari sâmbăta „și te puneau să-i ajuți la curățenie duminica". Părinții lui Abigail erau divorțați. Tatăl ei, mi-a spus, locuia cu niște surori și veri într-o casă mare și veche.

— Trebuie să te faci util de cum pui piciorul acolo. Îți petreci tot weekendul afară, culegând roșii, alte legume, căpșune sau adunând ouă, și înăuntru, lustruind argintăria, treabă pe care o păstrează special pentru tine. Toate astea doar pentru ca apoi toată lumea să stea la masă, să-și înfigă furculița într-o varză de Bruxelles și să-și exprime adulația pentru Anthony Eden.

Lui Abigail nu-i plăcea nici să stea în weekend în casa familiei lui Giles, o clădire fermecătoare, construită pe scheletul unui fost hambar, fiindcă familia era prea micuță ca să-și poată petrece noaptea cu Giles.

— Într-o casă ca aia, ar observa imediat.

Plănuiau să se căsătorească de cum reușeau să strângă bani pentru luna de miere, ceea ce ar fi putut să dureze până anul următor.

Îmi plăcea talentul lui Abigail de a-și zugrăvi lumea cu frazele acestea nefirești, fără urmă de ranchiună, explicații sau justificări nesfârșite.

I-am spus că-mi căutam un apartment mic.

— Îmi place camera dumitale din Kensington, mi-a spus.

I-am povestit despre William, că aveam de gând să ne mutăm împreună și să ne căsătorim după ce-și lua examenele. Mi-a spus că avea să stea cu ochii în patru după vreun apartament ieftin. Am pornit spre casă și am mers împreună până la Knightsbridge, unde Abigail m-a părăsit, fluturându-și eșarfa roșie. Mă simțeam înviorată, gândindu-mă la noua mea slujbă și la William și uitând pentru moment de moartea Wandei.

Am ajuns acasă abia după ora trei și-am găsit valizele lui Milly pe hol. Tocmai se întorsese din Irlanda, aproape în același timp în care își făcuse apariția și sora Wandei, pentru a trece în revistă ultimele rămășițe din bunurile răposatei. Am găsit-o pe Milly sus, în camera Wandei, cu Greta.

— Milly, o, Milly! am exclamat din pragul ușii.

— Ce slabă ești, doamnă Hawkins! Ești bine?

De fapt, începusem să slăbesc dinainte să plece Milly, doar că puțin câte puțin, așa că ea nu observase. I-am spus că mă simțeam bine. Cu toate astea, nimic din ce i-am spus, atunci sau mai târziu, nu avea să-i scoată din cap lui Milly ideea că șocul morții Wandei mă afectase atât de tare, încât reușise să mă înjumătățească într-un răstimp atât de scurt.

— Vedeți ce se-ntâmplă? i-a spus ea Gretei, care stătea lângă fereastră și se uita printr-un teanc de fotografii. Vedeți ce se-ntâmplă când au loc asemenea lucruri? Oamenii încărunțesc peste noapte și se împuținează! Sinucidere, auzi tu, și cineva de la mine din casă!

Greta nu prea părea să observe agitația lui Milly, privind nedumerită fotografiile.

Am intrat în cameră și am încercat s-o calmez pe Milly.

— Cu cea mai mare parte din lucrurile ei, cu hainele, am rezolvat ieri. Hai să ne uităm prin ce-a mai rămas și să terminăm cu ele! Vrei o ceașcă de ceai? am întrebat-o.

— Mai încolo, a spus Milly. Avem treburi de făcut aici.

Nu o mai văzusem niciodată așa de agitată. Scosese un sertar plin ochi cu hârtii și scrisori care păreau vechi, chitanțe fără importanță care datau până și din urmă cu cinci ani. Se pare că Wandei nu-i plăcea să arunce nimic.

— Caut una dintre scrisorile alea anonime, a spus Milly. Cineva a împins-o pe Wanda să se sinucidă!

— Cu siguranță! a fost de acord Greta.

Milly a pus sertarul plin cu acte pe patul Wandei. Ne-am așezat amândouă de-o parte și de alta a lui, iar Milly a început să frunzărească hârtiile la întâmplare. Greta a pus deoparte teancul de fotografii și a mai luat unul de pe măsuța de toaletă. Urmărindu-le o clipă, m-a frapat ideea că încercau s-o reconstituie pe Wanda și mi-a trecut prin minte un pasaj din *Frankenstein*, în care omul de știință, naratorul scormonește prin mormânt, în căutare de materiale cu care să-și construiască monstrul. Am căutat pasajul. Scria așa:

> Cine și-ar putea închipui vreodată prin ce orori și ce chinuri am trecut, cum scormoneam ca un ticălos în mormântul umed, cum torturam animalele vii, încercând să trezesc la viață lutul neînsuflețit.

Este cam mult spus, dacă e s-o luăm *ad litteram*, dar descrie impresia pe care am avut-o acolo, în camera Wandei, în timp ce ne uitam prin hârtiile ei demne de milă.

Am început să pun conținutul sertarului în ordine, să separ scrisorile, vederile și chitanțele vechi. Cum aveam experiență în munca de birou, am reușit să termin destul de repede. Făcusem cinci sau șase teancuri mici. Apoi, m-am apucat să aranjez fiecare teanc după dată.

— Mare parte din chestiile astea sunt inutile, am spus.

— Vreo urmă de scrisorile alea anonime? a întrebat Milly. Uită-te cu atenție!

— Nu, probabil că le-a distrus.

Am simțit că se cădea să spun ceva de bine despre Wanda.

— Era o croitoreasă foarte bună, am zis, inspirată de o chitanță veche pentru șaptezeci de centimetri de panglică *moiré*, și avea prețuri așa de rezonabile...

— O femeie muncitoare, a spus Milly.

— Nu merita să moară așa, a zis Greta.

Îmi dădeam seama că Milly ar fi vrut din toată inima să poată consimți la această părere, dar credința ei catolică o împiedica să meargă atât de departe, încât să-i atribuie Wandei rolul de victimă. A dat să spună ceva, dar n-a făcut-o.

— I-au făcut o înmormântare catolică, a continuat Greta, uitându-se la mine pentru confirmare. Tulburările psihice sunt o boală ca oricare alta.

Milly s-a înseninat la auzul veștii.

— Chiar așa? a întrebat.

— Cineva sau ceva a făcut-o să-și piardă mințile.

— Asta pot să cred! a zis Milly.

— Proasta de ea! a izbucnit Greta.

— Se pare că n-avea datorii. Nu sunt facturi neplătite, am spus.

— Chiria! și-a amintit Greta. Nu și-a plătit chiria pe săptămâna trecută, nu-i așa? O s-o plătesc eu!

— Nici să n-aud! a sărit Milly. Nu mă ating de chiria pe ultima săptămână. Ar fi bani pătați de sânge.

Uitându-mă prin corespondență, căutam doar scrisul de mână pe care mi-l aminteam din prima scrisoare anonimă, dar n-am găsit nimic asemănător. Cele mai multe scrisori erau din Polonia, scrise în poloneză; vederile, firește, erau trimise de prieteni plecați în vacanță. Am găsit una de la Kate, alta de la mine. I-am dat teancul Gretei.

— Ar fi bine să luați astea acasă și să distrugeți ce nu vreți să păstrați, i-am zis.

— Și fotografiile? m-a întrebat Greta, de parcă mi-ar fi cerut permisiunea.

— Vă aparțin, am spus. Puteți să aruncați chitanțele alea vechi și restul.

— Nu știu ce să-nțeleg din fotografiile astea, a spus Greta. Sunt poze cu familia, cu surorile noastre din Polonia și cu mine, cu copiii noștri. Mai văd un unchi și două dintre mătușile noastre.

Dar nu asta-i problema. Mai sunt niște fotografii, nu știu ce e cu ele, a spus și mi-a întins una de mărimea unei vederi. E chipul Wandei, dar nu e Wanda. Și cine e tipul ăla?

Mi-am dat seama imediat că individul era Hector Bartlett, *pisseur*-ul *de copie*. Stătea lângă o fată, adică era chipul Wandei, dar așezat peste corpul unei fete, nu al Wandei. Erau formele unui manechin îmbrăcat într-o cămașă frumoasă și pantaloni strânși pe corp. Fundalul era o faleză, la mare, într-un loc asemănător cu Margate sau Ramsgate. Firește, fotografia era un fals. Totuși, nu mi s-a părut inofensivă. I-am arătat-o lui Milly.

— E trucată, e o glumă, capul Wandei pe corpul altei femei, am spus, ca să nu o alarmez cu ceea ce-mi trecea într-adevăr prin minte. Îl recunoști pe bărbatul care e cu ea?

— E unul dintre verii ei! s-a grăbit Milly să spună.

— Care văr? a întrebat Greta.

— Vărul care se pregătește să devină preot, care și-a descoperit vocația târziu, a răspuns Milly.

— Nu avem un asemenea văr, a spus Greta. Nu l-am mai văzut niciodată pe omul ăsta.

Milly era înspăimântată. Mi s-a părut că tindea să n-o creadă pe Greta.

— Venea s-o vadă? am întrebat.

— Deseori, a spus Milly. Venea mai ales după-amiaza, ca să-i țină companie Wandei, după tot șocul ăla pe care l-a avut cu scrisorile.

— Nu e vărul nostru! a spus Greta.

— Nu l-am văzut niciodată pe-aici, am zis și eu.

— A, erai la muncă! Nu uita că la cinci trebuia să se întoarcă la seminar. Doar nu e nimic rău la mijloc!

— Nu există niciun văr! a insistat Greta.

— Ea mi-a spus că era vărul ei, student la teologie!

Milly devenise agitată.

— A fost o glumă, am zis. La fel ca fotografia. O glumă nevinovată.

— Halal glumă! a sărit Greta. Uitați-vă și la pozele astea!

Celelalte erau la fel de nevinovate, Wanda și Hector pe stradă, Wanda cu expresia ei normală, abătută, dar Hector cu chipul deasupra altcuiva, deasupra trupului unui bărbat mai mic de sta-

tură. Mai era o fotografie cu un picnic în care chipurile decupate ale Wandei și al lui Hector apăreau în niște posturi elegante, pe care nu și le-ar fi asumat niciodată în realitate. Am luat fotografiile de la Greta și m-am uitat prin ele. Am găsit cinci trucate. Apoi, am descoperit una fără Wanda. În ea apărea doar Hector Bartlett, alături de un bărbat scund, care se vedea din profil. Hrăneau niște rațe aflate pe un lac pe care nu l-am recunoscut. Mi s-a părut că-l știu pe bărbatul care se vedea din profil, dar n-am reușit să-mi dau seama unde-l mai văzusem.

Am întors fotografiile, ca să văd dacă aveau ceva scris pe spate, dar, cum n-am găsit nimic, i le-am dat înapoi Gretei.

— Luați-le de aici! am zis.

— E un mister, a spus Greta.

— Închipuie-ți, să mă păcălească pe mine! s-a plâns Milly. Am crezut că e seminarist.

M-am repezit să dau jos o valiză de pe șifonier, în care să împachetez restul lucrurilor Wandei. Voiam să scap de Greta. Știam că gândurile mele aveau să se limpezească mai târziu, poate în timpul ceasurilor mele de nesomn. Am făcut un pachet separat cu actele Wandei; am făcut valiza cu lucrurile clienților, pe care Greta aranjase să o lase la un prieten din Londra. I-a dat lui Milly adresa lui. Am făcut grămadă chitanțele vechi ca să le aruncăm. Mai rămăseseră niște mărunțișuri inutile, bucăți de ziare vechi, uitate prin sertare.

— O să mă ocup eu de ele, a spus Milly. O să le-arunc pe toate, mâine.

A condus-o pe Greta jos, s-o servească cu un ceai. I-am chemat un taxi și mi-am luat rămas-bun de la ea. Milly era istovită după drumul lung și bulversată de nenorocirea care dăduse peste ea.

— Mă-ntreb de ce a zis individul ăla că era vărul ei? Student la teologie...

— Lasă asta, Milly! am îndemnat-o. Mâine dimineață o să te simți mai bine. Și eu la fel.

Eram supărată că ultimele mistere legate de moartea Wandei mă făcuseră să uit de încântarea pe care mi-o provocaseră noua mea slujbă și povestea frumoasă, așa cum o vedeam eu, de iubire dintre Abigail și Giles, el mergând în fiecare dimineață la

muncă la Lloyd's, cu melonul pe cap, iar seara ocupându-se de trupa lui de rock-and-roll. Îmi doream un apartament pe care să-l împart cu William. Ca să spun drept, mă săturasem până peste cap să fiu doamna Hawkins. Îmi doream să fiu Nancy și să mă bucur de noua mea siluetă de invidiat.

La scurt timp după ce taxiul Gretei s-a îndepărtat, a sunat telefonul. Îi urasem drum bun, îi spusesem să nu-și facă griji. Acum voiam s-o conving pe Milly să se așeze și să-i dau ceva de băut. Am răspuns la telefon.

— Doamnă Hawkins, mă-ntrebam dacă n-ai vrea să iei cina cu mine săptămâna asta, poate vineri sau sâmbătă? Am nevoie de sfatul dumitale în legătură cu Isobel. Se acomodează greu în noul apartament. Draperii și așa mai departe... Și, în plus, cred că ne-am distra pe cinste împreună, dacă dumneata...

— Nu, domnule Lederer, nu se poate.

„Sfatul dumitale, doamnă Hawkins..." Tot doamna Hawkins rămâneam, cu fața atașată la silueta altei femei, ca în fotografiile Wandei?

Mai târziu în seara aceea, am organizat un fel de priveghi pentru Wanda; chiriașii s-au strâns în bucătărie, în jurul lui Milly, ca să-i ureze bun venit și să-i fie alături în acele momente de stupoare. În absența ei, Isobel se mutase, însărcinată, iar Wanda se aruncase în Regent's Canal. Era momentul ca noi toți să dăm dovadă de solidaritate.

Vestea despre Isobel n-a afectat-o prea tare, mai ales că plecase deja din casă.

— Prea o răsfăța taică-său! La ce să te aștepți? a spus Milly. De la Wanda Podolak chiar nu m-așteptam, a repetat a nu știu câta oară, de parcă suicidul și copiii din flori erau pe aceeași scară a catastrofelor. Dar știam că în străfundul ei era mult mai tulburată de moartea Wandei decât lăsa să se vadă. „De la Wanda Podolak chiar nu m-așteptam" îmi răsuna în minte precum legendara acuză a proprietăresei din Edinburgh la adresa lui James Simpson, cel care a descoperit clorofila în secolul al XIX-lea. Simpson, făcând experimente pe el însuși, fusese găsit în stare de inconștiență pe podeaua camerei sale și se crezuse că era beat: „De la dumneata, domnule Simpson, chiar nu m-așteptam!"

Cum munceam cu toții în timpul zilei, nimeni nu-și amintea să-l fi văzut pe Hector Bartlett, care presupun că-și plănuise vizitele în calitate de văr al Wandei așa încât să ne evite. „Am crezut că era un gentleman. De la Wanda chiar nu m-așteptam", spusese Milly. Și mi-am dat seama că acum se gândea că Hector fusese amantul Wandei. Poate că nu fusese. Cât despre mine, am păstrat tăcerea în privința lui. N-am suflat un cuvânt despre numele și identitatea lui sau despre faptul că-l recunoscusem în fotografii. Stăteam acolo, cu William lângă mine, cu Kate și soții Carlin. Domnul Twinny, bărbatul cu slujba ciudată, și nevasta lui au dat și ei pe la noi, să-i ureze lui Milly bun venit și să facă tot felul de presupuneri fanteziste în legătură cu soarta Wandei. Era ciudat, își aminteau cu toții ce făceau când auziseră vestea despre moartea Wandei și îi descriau momentul lui Milly. Kate le deschisese ușa polițiștilor. „Aici locuiește doamna Podolak...?" Și Kate a povestit ce simțise în timp ce-i conducea la etaj, în timp ce ciocănea la ușa familiei Carlin. Iar aceștia din urmă își aminteau că le înghețase sângele-n vine. Basil Carlin fusese nevoit să-l cheme pe William în ajutorul nevestei sale albe ca varul. Domnul Twinny a aflat vestea de la cineva de pe stradă „și m-am dus acasă și i-am spus doamnei Twinny să stea jos și să rămână calmă, după care i-am povestit ce se petrecuse". William a spus că și el fusese îngrozit, bineînțeles, „dar te obișnuiești cu situațiile astea după ce vezi atâția oameni care sunt aduși la spital în urma unor accidente, nu trebuie să pui totul la suflet". Toate mărturiile astea au ajutat-o pe Milly. Eu n-am fost în stare să contribui cine știe ce. Nu-mi stătea mintea la ce făceam când am auzit vestea morții Wandei.

— Am ajuns acasă udă leoarcă, am zis, și am găsit poliția sus, în camera ei.

În realitate, mă gândeam la ce făceam atunci când Wanda sărise în apă; eram în Grosvenor House, discutând cu Emma Loy despre Hector Bartlett, cu numărul de telefon al părintelui Stanislas în geantă.

În timpul reuniunii noastre, am mai fost chemată o dată la telefon. Era Isobel Lederer. Dorea să mă roage ceva, dar am uitat cu desăvârșire ce anume era. Dar parcă aud și acum două dintre frazele ei optimiste, rugătoare. Prima: „Știu că mă pot baza pe

dumneata, doamnă Hawkins." (Oare, așa să fie? m-am gândit eu.) A doua: „N-o să mă dezamăgești, sunt convinsă, doamnă Hawkins." (Chiar așa?) Oricare ar fi fost favoarea sau treaba pe care voia s-o fac pentru ea, chiar dacă am promis s-o ajut sau nu, cert e că n-am făcut-o.

Noaptea, pe când stăteam trează în pat, mi-au venit iarăși în minte fotografiile alea ridicole cu Wanda și Hector Bartlett. Mi-am amintit destul de ușor cine era bărbatul scund care se vedea din profil, alături de Hector: sărmanul Vladimir, care obișnuia să se învârtă prin birourile de la Mackintosh & Tooley. Cu aparatul lui de fotografiat înveninat, era cât se poate de potrivit să plăsmuiască fotografiile alea false cu Wanda. Mă întrebam de ce le păstrase Wanda și mi-a trecut prin minte că era posibil să mai fi fost și altele, poate chiar cu chipul Wandei atașat unui trup într-o postură pornografică, pe care să le fi distrus de frică sau care să-i fi fost arătate pentru a o șantaja. Era o supoziție pe care n-aveam să reușesc s-o dovedesc niciodată. Încercând să pun cap la cap tot ce știam despre implicarea lui Hector Bartlett în sinuciderea Wandei, n-am reușit să-mi explic rostul acelor poze trucate, patetice și au rămas să mă bântuie consternarea Gretei și groaza, nedumerirea lui Milly, din ziua aia, când m-am întors de la Highgate și ne-am uitat împreună prin teancurile de fotografii din camera Wandei. Am început să mă gândesc la Wanda într-o lumină nouă. Povestea Emmei Loy, combinată cu propria mea poveste de dragoste cu William, îmi deschisese ochii. Am observat că, spre deosebire de cei singuri, oamenii îndrăgostiți sau cei care trăiesc o poveste de dragoste sunt mai conștienți de potențialul sexual al celor din jur. În anii de după moartea soțului meu, când nu fusesem îndrăgostită, nu-mi trecuse niciodată prin minte că unele dintre persoanele pe care le cunoșteam ar putea avea legături amoroase, în afară de cazurile în care îmi spuneau chiar ei sau se logodeau. Ce știam eu cu adevărat despre toți cei pe care-i cunoscusem în birourile în care lucrasem zi de zi? Ce știam despre Kate? Sau despre Isobel, care era poate îndrăgostită, îndrăgostită de cineva care nu era tatăl copilului ei? Ce știusem cu adevărat despre Wanda?

M-am gândit la ziua aia când, după una dintre crizele ei lungi, teribile, eu și Milly dăduserăm fuga în camera ei și o găsise-

răm în pat; observasem în treacăt, și poate că nu îi acordasem destulă importanță, cât de atrăgătoare era cu părul ei blond despletit, lăsat pe umeri. Cum pe-atunci n-aveam iubit, am văzut și n-am văzut. În mintea mea, Wanda fusese croitoreasa poloneză, cu viața plină de misele de la biserică, de prieteni și dușmani, de Madone și novene, de doamnele ei care veneau la probă. Ultimul lucru care mi-ar fi trecut prin cap era c-ar fi avut un amant.

Dar acum mă gândeam la asta și Hector Bartlett începea să devină un caz demn de analizat, și încă unul periculos. O văduvă singuratică, între două vârste, și Hector Bartlett strecurându-se în viața și în inima ei, seducând-o și șantajând-o pe credulă, ca s-o forțeze să opereze Cutia aia tâmpită. Era oare posibilă o asemenea melodramă? Am hotărât că era. Femeile între două vârste erau seduse tot timpul de bărbați fără scrupule. De atunci, am văzut cu ochii mei astfel de lucruri întâmplându-li-se unor femei foarte inteligente. Am cunoscut o doamnă doctor care, în vacanță în Italia, fusese sedusă și jefuită de un bărbat care se dăduse drept controlor de zbor, la fântâna Trevi; un incident fără prea mare importanță, dar ea îl pusese la inimă. Am auzit de o femeie, directoarea unei închisori, care se îndrăgostise de unul dintre deținuți, închis pentru uciderea nevestei lui; un incident fără prea mare importanță, doar că-și pierduse slujba. Ce șansă avea Wanda, cum s-ar fi putut ea apăra?

A doua zi de dimineață, tocmai când mă gândeam că ipotezele mele, la care ajunsesem în tăcerea nopții, ar putea fi cam deplasate, Milly a intrat la mine în cameră.

— Făceam curățenie în camera Wandei și am găsit asta sub saltea, mi-a zis.

Erau două articole decupate din ziar, unul mic, altul mai lung și trei plicuri mici și mototolite. M-am uitat mai întâi la plicuri, pentru că pe unul dintre ele scria „Haukens" și m-am gândit că așa o fi crezut Wanda că se scria numele meu. Celelalte plicuri erau însemnate „Stoke" și „Asherbi". Nu aveam să aflu niciodată la cine se refereau numele astea. În fiecare plic se găsea câte o șuviță mică de păr, legată frumos cu o bucată de ață. Părul din plicul „Haukens" părea să-mi aparțină, dar la momentul acela n-am reușit să-mi dau seama cum ar fi putut Wanda să-l obțină.

— Se folosea de șuvițele astea de păr ca să manevreze o cutie stupidă, menită să vindece lumea, i-am spus eu lui Milly.

— Mă simt îngrozitor, a zis Milly.

S-a așezat și mi-a întins bucățile de ziar.

— Citește-le! m-a îndemnat.

Cu ochiul meu format în munca editorială, am căutat automat să văd din ce ziar fuseseră tăiate articolele. Nu exista niciun indiciu. Nu apărea niciun nume, nicio dată. Pe spatele fiecărui articol erau tipărite alte știri, frânturi decalate și neinteligibile, așa cum apar de obicei pe spatele tuturor tăieturilor din ziare. Dar nu era o treabă profesionistă.

Articolul mai scurt era dintr-un fel de rubrică de anunțuri. Scria: „Croitoreasă din South Kensington specializată în ajustări Wanda Podolack sunați pentru probe la orice oră." Anunțul era urmat de un număr de telefon.

Articolul mai lung, aparent unul de știri, purta titlul: „Croitoreasă poloneză, anchetată de poliție". Începea așa:

Poliția cercetează activitatea unei doamne poloneze, de profesie croitoreasă, stabilită în țara noastră, cu domiciliul în Kensington, care își face publicitate în mod regulat în rubrica de anunțuri a ziarului nostru. Anunțul e formulat, de fiecare dată, cu aceleași cuvinte aparent inocente. [Anunțul personal este repetat.]

Dar ce se ascunde în spatele acestui mesaj? Persoana în cauză, doamna Wanda Podolack, cu domiciliul în Church End Villas, nr. 14, South Kensington, a explicat într-un interviu: „Încerc doar să ajut lumea. Nu există nimic răuvoitor în legătură cu activitățile mele. Nu este adevărat că practic vrăjitoria sau că încerc să modific personalitatea clienților mei cu ajutorul radionicii. Nu este adevărat că obțin șuvite din părul lor când vin la mine la probe. Sunt o croitoreasă de bună credință și o catolică adevărată."

Poliția nu recunoaște că ar investiga cazul unei tinere care a început să piardă în greutate în mod misterios, ca urmare a tratamentului radionic efectuat la locuința doamnei Podolack, din respectabila casă în stil victorian din Church End Villas, unde operează „croitoreasa". „Dacă tânăra în cauză s-a plâns că slăbește", a declarat purtătorul de cuvânt al poliției, „noi nu

suntem la curent cu acest lucru și ne vedem nevoiți să o sfătuim să consulte un medic."

— Ce neobrăzare! a spus Milly. În ziar! Ce crezi?

— Astea nu sunt tăieturi dintr-un ziar adevărat, am zis. Sunt false. Serios, Milly, nu au apărut niciodată în niciun ziar! Bărbatul ăla care s-a dat drept vărul Wandei le-a făcut ca s-o păcălească. Din întâmplare, știu și unde le-a tipărit. La un oarecare domn Wells din Notting Hill, la o tipografie cât se poate de respectabilă. Te duc acolo, și sunt convinsă că domnul Wells o să ne confirme.

Până la urmă am mers cu Milly și cu tăieturile din ziar la domnul Wells, iar el ne-a confirmat că făceau parte din comenzile speciale ale lui Hector Bartlett. Dar chiar dacă n-aș fi știut despre tăieturile din ziar făcute de Hector Bartlett, tot n-aș fi fost păcălită de bucățile alea de hârtie. Domnul Wells nu era un artist atât de înzestrat, încât să reproducă o pagină de ziar care să pară autentică, mai ales pentru ochii cuiva care lucra în domeniu. Domnul Wells era îngrijorat că munca lui o supărase pe Milly. În timp ce vorbeam, Cathy se tot învârtea prin dreptul biroului său.

— Mai există și alte copii? am întrebat.

— Nu, am făcut numai una din fiecare. Foarte scumpe, dar a plătit. Pot să-ntreb la ce anume le-a folosit?

— La o glumă, am zis. Mai bine le rupem.

Și le-am făcut bucăți chiar acolo, pe loc.

— O glumă foarte proastă, a spus Milly. Auzi, să pomenească de casa mea!

Am mers să luăm ceaiul cu Cathy, iar Milly s-a înveselit, așa cum făcea întotdeauna când cunoștea pe cineva nou. Cathy a mers până-ntr-acolo încât să spună că Hector Bartlett era periculos, cu trucurile alea ale lui, și că domnul Wells era un fraier, deși nu avusese intenții rele.

— Crezi că articolele alea din ziar au împins-o pe Wanda să-și ia viața? a întrebat Milly.

Așa tindeam să cred. Dar cum i-aș fi putut explica o asemenea răutate lui Milly? Eram convinsă că Hector Bartlett făcuse asu-

pra Wandei toate presiunile de care era în stare. Se folosise oare de intimidare, de sex, încercase s-o convingă de dragostea lui, o amenințase că o s-o dea în vileag ca s-o determine să opereze cutia împotriva cine știe câtor persoane înaintea mea? Păcatul meu fusese să-l numesc în față *pisseur de copie*. Intenționam să o mai fac și de-acum înainte.

„Motive lipsite de importanță..." spusese William despre sinucideri în general. „Motive adesea destul de banale..." Presupun că dacă am fi mers cu povestea asta la poliție, dacă le-am fi dus tăieturile ca din ziar și șuvitele de păr ar fi făcut ceva, cât de cât, poate că l-ar fi interogat pe Hector Bartlett. Dar ar fi fost suficient să explice că totul fusese o simplă glumă. În orice caz, nu aveam de gând să o implic și mai tare pe Milly, cu căsuța ei din Chuch End Villas, nr. 14, în tevatura asta. Wanda era moartă. Și, fără îndoială, suferise de tulburări psihice. Îmi părea rău că nu-l chemasem pe preot la timp.

Trecuse de ora șase când, în drum spre casă, în autobuz, mi-am adus aminte că Wanda îmi modificase o rochie cu decolteu rotund pentru a-i conferi o croială mai modernă. Țac-țac, se auzeau foarfecele ei în jurul gâtului meu, tăind în formă de V, cu pricepere de croitoreasă. Așa trebuie să fi făcut rost de șuvița mea de păr.

Realizând asta, am simțit dintr-odată că mă sufoc.

— Mi-am găsit o slujbă, începând de săptămâna viitoare, i-am zis lui Milly. Avem trei zile libere. Hai să plecăm mâine la Paris!

Milly nu mai fusese niciodată „în străinătate".

Și-a întors ochii albaștri spre mine, de parcă i-aș fi spus: „Hai să mergem mâine la film!"

— Da.

13

Dacă ai avut o grămadă de necazuri, e o idee bună să mergi la Paris pentru câteva zile și ăsta este sfatul meu pentru oricine, în afară de parizieni.

Milly, care se simțea oriunde ca acasă, s-a acomodat atât de bine la Paris, încât la scurt timp de la sosirea la hotel s-a pomenit că se ocupă de o fată care, tocmai atunci, suferise o pierdere de sarcină în holul de la intrare. Cumva, cu toate că nu vorbea o boabă de franceză, Milly a reușit să trimită hamali, băieți de serviciu, cameriste și chiar și pe mine să alergăm după pături, prosoape, apă, mopuri și găleți, un doctor și un pahar de coniac. Milly și-a scos haina. Și-a suflecat mânecile bluzei, a aranjat două scaune pe post de canapea și a dat ordin ca fata să fie întinsă acolo. A eliberat holul de oamenii în plus. A sosit și doctorul, urmat de ambulanță. Totul a durat în jur de douăzeci de minute. Milly și-a rulat mânecile la loc și a semnat în registrul hotelului.

Îmi aduc aminte de vacanța aceea de trei zile prin prisma Parisului lui Milly, căci n-a fost ca nicio altă vizită pe care o mai făcusem la Paris; a fost plină de Arcul de Triumf, de statuia aurită a Ioanei d'Arc, de Turnul Eiffel, de grădinile Tuileries și de Mona Lisa. Milly a comentat că Mona Lisa „seamănă leit cu doamna Twinny". La început am fost uimită, apoi impresionată de această constatare, căci, într-adevăr, doamna Twinny, nevasta vecinului nostru cu slujbă ciudată, semăna într-adevăr cu Mona Lisa. M-a mirat că nu-mi trecuse niciodată prin cap și am ajuns la concluzia că exercițiul intelectual al asocierii de idei ne maschează și ne anulează capacitatea de recunoaștere. De atunci, mi-am format obiceiul de a privi lumea cu alți ochi și, câteodată, regăsesc oameni pe care-i cunosc sau pe care i-am cunoscut în

trăsăturile vreunui portret care nu are nici cea mai mică legătură cu cunoștințele mele. Chipul unuia dintre acrobații lui Picasso seamănă izbitor cu Milly, pe la vârsta de șaizeci de ani. Multe dintre desenele lui Matisse mă duc cu gândul la Abigail. Unul dintre magii din „Adorația" lui Mostaert m-a obsedat zile în șir, până când mi-am dat seama că era întruchiparea bărbatului cu pelerină de ploaie angajat de un creditor al Editurii Ullswater să stea în stradă și să se uite în sus, spre ferestrele biroului, în speranța că, de rușine, editura avea să-și achite datoriile. Cathy este oglindită într-un portret de Degas. Chipul din autoportretul lui Dürer, expus în Muzeul Prado, deși poartă barbă, seamănă atât la expresie, cât și la trăsături cu directoarea de la Mackintosh & Tooley, a cărei viață fusese umbrită de tragedia din sânul familiei. Iar chipul femeii cumsecade, soția lui Rembrandt, gătită ca „Flora", care poate fi văzut la National Gallery din Londra, seamănă nespus cu Hector Bartlett, *pisseur*-ul *de copie*, așa cum arăta în anii '50. Am zărit în sufrageria cuiva portretul unui strămoș nobil, senin și mândru, care ar fi putut să fie fratele geamăn al tristei Mabel, nevasta alienată a lui Patrick, cel care se ocupa de ambalare la Editura Ullswater. Sfatul meu pentru oricine tinde să clasifice oamenii după chip este să se abțină, fiindcă fizionomia oamenilor este un ghid destul de ambiguu al caracterului lor, al inteligenței sau al locului pe care-l ocupă în timp și în societate.

Milly și-a cumpărat de la Paris o tocă albastră, înflorată. În calota ei înaltă a băgat câteva sticluțe de parfum, pe care, la întoarcere, a reușit să le treacă clandestin prin vamă.

William trebuia să-și dea licența în câteva luni și avea mari speranțe să obțină o slujbă de un an, într-un mare spital din Londra. Ne-am hotărât să închiriem un apartament, dar să mai amânăm nunta până când obținea diploma și slujba. Aveam foarte puțin timp să căutăm serios un apartament. Noul meu loc de muncă de la *Highgate* implica multe ore de navetă și un program și mai lung de muncă, așa cum se întâmplă adesea când ai patroni mai relaxați și mai prietenoși, spre deosebire de între-

prinderile mai mari și mai rigide, unde angajații vin și pleacă la ore fixe.

Adevărul e însă că și eu, și Abigail munceam după propriile noastre reguli, așa cum ne și înțeleseserăm. Făceam amândouă câte puțin din toate. Eu mă ocupam îndeosebi cu treburile editoriale, iar Abigail, cu cele de secretariat. Citeam manuscrise și li le trimiteam mai departe lui Howard Send sau Fred Tucher, împreună cu recomandarea de a fi acceptate sau respinse. Dacă erau acceptate, le mai luam o dată la mână și făceam sugestii de tot felul, de la punctuație și stil, până la completa revizuire a lucrărilor. Publicația *Highgate Review* era destul de cunoscută și rămâne, și în ziua de azi, foarte citată, dar pentru cititorii care n-au apucat acele vremuri și care n-au auzit de ea, iată unele dintre temele pe care mi le mai amintesc din materialele apărute în acele luni: bomba cu hidrogen și apelul oamenilor de știință la pace, problema stațiilor atomice și a stopării experimentelor cu explozii nucleare, un articol despre o conferință afro-asiatică, legea universală a dreptului de autor, necesitatea creării unor zone ferite de poluare în marile orașe, aderarea Germaniei la NATO, redeschiderea Operei de Stat vieneze, problema anglo-catolicismului față de romano-catolicism, percepțiile extrasenzoriale. Mai era și o rubrică literară cu eseuri despre Pablo Neruda, Jean-Paul Sartre, Thomas Mann, Ernest Hemingway, una de artă, și una muzicală. În fiecare număr apăreau și două-trei poezii.

În cea mai mare parte a timpului, Howard și Fred dezbăteau articolele, puneau la punct planul editorial și stăteau de vorbă, în mijlocul florilor din spațioasa cameră de zi, cu numeroșii vizitatori, care erau, în marea lor majoritate, autorii de eseuri. Abigail compunea scrisori și le bătea la mașină, muncă la care se pricepea foarte bine. Printre îndatoririle ei se mai numărau și împachetarea valizelor pentru Howard și Fred, atunci când plecau la sfârșit de săptămână, verificarea lenjeriei lor și prepararea cafelelor. Cât despre mine, pe lângă munca editorială, pregăteam omlete și salate în zilele în care nu ne mai rămânea timp să ieșim la prânz.

Eu și Abigail obișnuiam să vorbim despre „Băieți", cum îi numeam între noi. Ea spunea că, în ceea ce-o privea, îi venea mult mai ușor să lucreze pentru niște homosexuali.

— Fără complicații de natură personală, spunea.

Eram impresionate de felul în care obișnuiau Băieții să se ridice în picioare când intram noi în încăpere, în afară doar de cazul în care erau într-adevăr copleșiți de muncă și de telefoane.

— Ce obicei o fi și ăsta? American sau homosexual? se întreba Abigail.

I-am spus că, în tot cazul, ar trebui să le spunem că nu era nevoie.

— Nu, să nu faci una ca asta! Îmi place la nebunie. E așa o gură de aer curat după manierele cu care am fost eu crescută!

În scurt timp, urma să petrec un weekend la Sanky Place, casa aceea impunătoare în care crescuse Abigail. Era foarte adevărat că acolo, atunci când intra cineva în încăpere, ceilalți mârâiau și-și citeau ziarele mai departe, câteodată foindu-se cât se poate de ușor pe scaun, gest care sugera o oarecare considerație. Din spusele lui Abigail, când îi anunțase că urma să se mărite cu Giles Wilson, nu făcuseră decât să mârâie în continuare.

Abigail venea la lucru într-o mașină mică, marca Austin, pe care și-o cumpărase de curând. Dar eu trebuia să plec de la Churh End Villas la opt fără un sfert în fiecare dimineață și rareori se întâmpla să ajung acasă până-n opt jumătate seara. Cu toate astea, îmi mergea din ce în ce mai bine. La trei săptămâni după ce am început lucrul la *Highgate Review*, Howard Send m-a rugat să dau anunț la ziar pentru un apartament de la subsol care era de închiriat.

— Vrei să spui că subsolul e liber, aici, în casă? am întrebat.

Apartamentul de la subsol era liber și se încadra în posibilitățile nostre.

— Caut un apartament pentru mine și prietenul meu, William, i-am explicat.

L-am sunat pe William și a venit să-l vadă în seara aceea. Nu era chiar așa de întunecat, fiind de fapt la mezanin. Mai locuia cineva acolo, o oarecare doamnă Thomas, care se ocupa de curățenie și de cumpărături pentru întreaga casă.

— Ați împărți dependințele cu dânsa, ne-a explicat Howard, referindu-se la baie. Problema cu casele din Anglia e lipsa acută de grupuri sanitare, a mai spus.

Dar baia comună făcea ca cele trei încăperi ale noastre să fie extrem de ieftine; aveam o sufragerie, un dormitor și o bucătărie. Lui William, drumul până aici urma să-i dea mai mult de furcă, nu și mie. Mi s-a părut chiar cinstit să avem parte de un început de drum mai dificil decât plănuisem. Pe William n-a părut să-l deranjeze această atitudine. Ba chiar l-a făcut fericit.

Am luat cina în oraș cu Howard și cu Fred, ca să batem palma. Băieții au fost încântați să audă că William mai avea puțin și ajungea doctor și s-au grăbit să-i pună întrebări în timpul mesei despre diversele afecțiuni de care sufereau. La rândul lui, William s-a grăbit să schimbe subiectul și să discute despre muzică, pomenind de articolele pe teme muzicale pe care le citise în primele două numere din *Highgate Review*.

Milly știa de ce plec din South Kensington. Dar se făcea că nu știe. Se mulțumea cu promisiunea că o voi vizita în fiecare duminică.

— O să-ți facă bine la sănătate, Nancy, să scapi de toate drumurile alea cu metroul. Și dacă e și William cu tine, cu atât mai bine. Nu-mi place deloc cum vine Isobel aici, așa gravidă cum e, să-l întrebe una, alta. Se bagă peste el în cameră și-l ține din învățat.

Isobel se mutase într-un apartament în apropiere de Cromwell Road. În ultimele două săptămâni se întâmplase adesea s-o găsesc acasă seara, când veneam de la serviciu, stând pe pat și vorbind cu William. Știam că de cele mai multe ori se descotorosea de ea, pentru că învăța din greu pentru licență. Dar mă scotea din sărite, fiindcă nu se gândea nici măcar o clipă că eu aș fi putut să fac parte din viața lui William și, chiar dacă și-ar fi dat seama, nu i-ar fi păsat. Continua să gândească, să vorbească și să acționeze de parcă eu aș fi rămas aceeași figură maternă, dar se înșela cu desăvârșire. Acum, rolul figurii materne îi revenea ei, nu mie.

Unul dintre beneficiile slujbei, care ne făcea viața mai frumoasă, mie și lui William, erau biletele pe care le primeam din când în când la spectacolele muzicale din primăvara aceea a

anului 1955. William a profitat de orele petrecute la metrou și a scris câteva articole scurte pentru *Highgate Review*. L-am rugat din tot sufletul pe Fred Tucher, care se ocupa de rubrica în cauză, să nu accepte recenziile din simplul motiv că autorul lor era iubitul meu, dar m-a asigurat că William era cât se poate de rațional și de competent. Fred a mai spus o mulțime de alte lucruri frumoase despre William. Vorbele lui te duceau cu gândul la mare, la flux și reflux, fiecare mișcare a apelor culminând cu un val înalt, care purta spre țărm ideea principală. Prin urmare, nu era nevoie să-l asculți cu atenție, tot ce trebuia să faci era să aștepți marele val. Așa s-a făcut că, din elogiul său lung și vălurit, am reușit să-i raportez lui William că articolele lui critice erau clare și competente.

— Mă bucur că mă acceptă cei doi Jessies, mi-a zis, căci așa-i numea el pe Băieți.

Aceia dintre voi care, pe la începutul primăverii lui 1955, mergeați la concertele ținute la Wigmore Hall, Festival Hall, Albert Hall și în celelalte săli de concert mai mici din Londra, fie la Sadler's Wells, fie la Royal Opera House, nu se poate să nu fi văzut cum stăteau la coadă cuplurile de tineri pasionați și zgribuliți, grupurile de tineri însetați de muzică, uneori în câte o noapte friguroasă, înfofoliți cu fulare și cu mănuși de lână în mâini, așteptând să prindă bilete ieftine sau învârtindu-se prin foaier. Eu și William ne număram printre ei. Când nu primeam bilete de la *Highgate Review*, le cumpăram. *Don Giovanni* la Sadler's Wells; orchestra filarmonicii, sub bagheta lui Otto Klemperer, interpretase Mozart și Bruckner; la Conway Hall, în Red Lion Square, un modest cvartet de coarde interpretase din Tippett, Dvořák și Beethoven; la Sadler's Wells, *Daphnis și Chloë*; la Wigmore, *Trei cântece religioase*, de Britten; și îmi aduc aminte de un recital fermecător de pian și voce de la Arts Council, deși pe interpreți i-am uitat; *La Traviata,* pe scena de la Sadler's Wells.

— Tu ești de vreo confesiune, William?

— Nu, nu cred în asemenea prostii.

— Eu nu pot să nu cred, i-am zis.

— Ei bine, atunci poți să crezi tu pentru amândoi, așa cum femeile însărcinate mănâncă pentru doi.

Nu aveam nicio urmă de îndoială că William n-ar fi fost iubirea vieții mele. Cât despre el, se comporta de parcă viitorul nostru împreună era ceva de la sine înțeles. Acum, când stau să mă gândesc la vremea aceea, îmi dau seama cât de bine era să am certitudinea aceasta care, de altfel, nu mi-a fost nicio clipă zdruncinată.

Oricât de ciudat ar părea, relația sterilă care se derula la *Highgate*, între Băieții amabili, avizați și manierați de la etaj sporea povestea noastră de dragoste din subsolul clădirii. Uneori, veneau la noi să bem ceva sau luau cina cu noi, mereu nerăbdători să-l consulte pe William în chestiuni medicale.

— Dar nu sunt în măsură să ofer sfaturi, se eschiva William. Până acum, n-am practicat medicina în toată regula.

William fusese un copil sărac. Nu se trăgea nici măcar din clasa muncitoare, cunoscută pentru mândrie, cultul pentru curățeniile-lună și mersul la biserică, ci din pătura foarte săracă. Era produsul feluritelor burse; avea o minte excepțională, care-l ajutase să-și croiască drum în viață fără efort, fără multe explicații, după o copilărie de sărăcie lucie, petrecută în mizeria mahalalelor. Mi se părea normal că liceele și colegiile bune de la vremea aceea și-au dorit să-l aibă elev, că mai apoi a ajuns să studieze la universități străine grație burselor și subvențiilor și să-și aleagă profesia dorită. Acum, la douăzeci și opt de ani, era deja un bărbat cultivat și spiritual. Dar ceea ce m-a mișcat și m-a uimit cel mai mult la el era că nu știa niciun cântec de leagăn, nicio poveste pentru copii. Citise Dostoievski, Proust, îi citise pe Aristotel și pe Sofocle în greacă. Citise Chaucer și Spencer. Îi plăcea muzica. Comenta muzica lui Șostakovici și Bartok. Cita din Schopenhauer. Dar nu știa mare lucru despre *Humpty Dumpty, Little Miss Muffet, Cei Trei Ursuleți* sau *Scufița Roșie.* Cunoștea povestea Cenușăresei doar din opera lui Rossini. Și tot lirismul acela dulce al copilăriei noastre anglo-saxone, o întreagă cultură cu inele pe degete și clopoței la picioare se pierduseră în copilăria aceea de mahala, lipsită de Feți-Frumoși, plină de canale urât mirositoare, șobolani și case de amanet, prostituate,

blesteme, zdrențe și tuse seacă și picioare goale, înghețate, căci asta fusese soarta celor săraci lipiți în anii dintre Primul și cel de-Al Doilea Război Mondial. Era prima oară când îmi dădeam seama cât de privați fuseseră oamenii foarte săraci de la oraș de propriul lor folclor specific copilăriei. Noaptea, îi cântam lui William cântece de leagăn. Îi spuneam povești cu zâne. Din când în când, se mai întâmpla ca vreuna dintre ele să-i amintească de ceva ce auzise cândva, pe vremuri. Dar cele mai multe dintre ele erau complet noi pentru el. Făceau parte din povestea noastră de dragoste.

Trăiam cu teama că, dintr-o clipă în alta, Hector Bartlett ar putea să-și facă apariția în redacția revistei *Highgate*, dacă puteai să numești redacție decorul ăla tulbure, roz-gălbui, plin de aranjamente florale. Deși nu-și avea sediul într-o zonă tocmai centrală, revista ajunsese destul de cunoscută, iar personalitatea redactorilor, destul de puternică ca să atragă vizitatorii, care veneau fără programare, de cele mai multe ori aducând cu ei manuscrise cu eseuri și poeme. Dacă Howard și Fred nu erau disponibili, eu și Abigail le ofeream vizitatorilor o ceașcă de cafea și îi ascultam câte o jumătate de oră. Câteodată apăreau oameni pe care îi cunoscusem la slujbele mele anterioare și eram nevoită să las deoparte manuscrisele care se tot adunau pe birou cât timp reluam firul discuțiilor de pe vremuri. Le promiteam că urma să le prezint editorilor lucrările lor, în vreme ce Abigail era ocupată până peste cap cu teancurile de corespondență. Uneori, aveam parte și de puțină distracție. O fată interesantă obișnuia să-și facă apariția în fiecare săptămână, îmbrăcată în diverse costume; într-o săptămână a venit îmbrăcată ca o lăptăreasă, într-alta, ca un soi de ofițer de cavalerie. Dar îmi înșira aceleași povești de fiecare dată, fără excepție. Cu toate că n-a reușit să-și publice poemele în *Highgate Review*, mulți ani mai târziu n-am fost câtuși de puțin surprinsă să aud că a scris o piesă de succes.

Alții veneau să discute despre Biserica romano-catolică, să ne vorbească despre retragerile lor spirituale sau să dezbată cele Treizeci și nouă de articole ale doctrinei anglicane. Mișcarea an-

glo-catolică din vremea aceea fierbea în legătură cu un subiect anume: dacă să treacă sau nu „de partea Romei". În ceea ce mă privește, eu frecventam ambele Biserici, după cum mă tăia capul. Când pomeneam treaba asta de față cu intelectualii credincioși de la *Highgate*, ne lansam de fiecare dată, fără excepție, în discuții lungi și fascinante, care nu aveau nicio legătură cu religia creștină.

Și așa a trecut primăvara. Manuscrisele se adunau pe biroul meu, scrisorile pe biroul lui Abigail; se înmulțiseră atât de tare, că nu le mai făcea față. Dimineața, o ajutam să deschidă corespondența. Cel mai mult o chinuiau scrisorile adresate lui Howard Send sau lui Fred Tucher care nu păreau să fie urgente sau de natură personală, nu pentru că n-ar fi știut ce să le răspundă celor în cauză, ci pentru că erau atât de numeroase. Fred îi spusese că ar fi „frumos" dacă le-ar răspunde tuturor, oricât de inutil sau absurd ar fi fost. Așa că am sfătuit-o pe Abigail să le organizeze într-o manieră care să-i permită să trimită răspunsurile la intervale trimestriale. Și îi sfătuiesc pe toți cei care au parte de prea multe scrisori să trateze problema în același fel în care companiile își plătesc dividendele. Corespondența care sosește înainte de Crăciun ar trebui rezolvată până la Buna Vestire, următoarea tranșă, până de Sânziene, grămada următoare, până de Sfântul Mihail, iar ultima, înainte de Crăciun. E singurul sistem eficient.

Într-o dimineață, la poștă a sosit un manuscris însoțit de o scrisoare din partea lui Hector Bartlett și o scrisoare de recomandare semnată de Emma Loy.

— E de la *pisseur*-ul de proză, m-a anunțat Abigail.

— O să mă uit mai încolo peste el, am zis.

Abigail a dat să pună plicul mare, deschis, care conținea scrisoarea Emmei Loy, în vârful teancului de manuscrise de pe biroul meu. Dar i l-am luat din mână, de parcă ar fi fost contagios, și l-am pus în altă parte pe birou, separat de toate celelalte. Disprețul meu pentru Hector Bartlett depășea orice raționament, dar, acum, începeam să găsesc justificări.

În scrisoarea de recomandare, trimisă de la New York, Emma Loy îi mulțumea lui Fred Tucher pentru exemplarul din

Highgate Review pe care i-l trimisese, fără doar și poate, în speranța de a o convinge să scrie ceva pentru publicație. „Revista mi se pare extrem de interesantă, mai ales dacă ținem cont că aici nu se găsește", scria Emma. „Vă asigur că, dacă voi avea un material potrivit pentru publicare, vi-l voi trimite negreșit."

Ei bine, nu-mi mai amintesc scrisoarea cuvânt cu cuvânt, fiind scrisă cu atât de mult timp în urmă. Dar continuarea suna cam așa:

Profit de această ocazie pentru a vă recomanda un articol scris de eseistul Hector Bartlett. Lucrarea, ce însoțește această scrisoare, descrie un experiment autentic din domeniul percepției senzoriale, precum și practici ezoterice de aceeași natură, care țin de radionică. Deși eu, personal, nu sunt o adeptă a cultului radionicii, domnul Bartlett, un adept convins și cercetător al activităților radionice, descrie aici un experiment autentic, ale cărui rezultate nu pot fi trecute cu vederea.

Din multe puncte de vedere, Hector Bartlett ar putea fi descris drept Kierkegardul săracilor.

Este posibil ca eseul în sine să necesite o oarecare îngrijire redacțională, dar, în esență, consider că merită atenția dumneavoastră.

A dumneavoastră,
Emma Loy

Sentimentele mele față de Emma Loy din vremurile acelea îndepărtate din 1955 s-au schimbat ulterior, mai ales după ce am aflat cum, de-a lungul carierei sale de succes, a fost neîncetat hărțuită și necăjită de articolele pe care Hector Bartlett le scria despre ea, de relatările lui de pe vremea când se cunoșteau, de născocirile și dezvăluirile senzaționale și lăudăroase, de invențiile patetice. Pentru că, atunci când a reușit în cele din urmă să-l scoată din viața ei, Hector a fost furios. Întâmplarea a făcut că nimeni n-a prea luat în seamă spusele lui Hector Bartlett. Emma a avut dreptate că nu l-a dat în judecată, că nu l-a desființat și nu și-a pierdut timpul cu avocații.

— Cred că asta și vrea, a spus. Pentru că n-aș face decât să atrag atenția asupra lui.

Cu toate astea, o enerva să-l vadă pe Hector Bartlett citat de studenții inocenți drept o autoritate în materie de tot ce însemna Emma Loy. Și cred că-și dădea seama că doar ea era de vină, pentru insistența cu care încercase, în anii aceia de la început, să-l ajute în carieră și să-l împăciuiască. O făcea, încă de pe atunci, în ideea că avea să scape mai ușor de el, făcând din el un fel de egal al ei. Era ceva pervers. Era cât se poate de limpede că-și dădea seama că Hector nu era altceva decât un *pisseur de copie*, așa cum îl catalogasem eu.

Așa că, în acel moment, eram furioasă pe Emma din pricina scrisorii ei de recomandare. Dar eseul acela îngrozitor, lung de zece pagini, deși era de nepublicat din punct de vedere literar și de un interes mult prea redus pentru o revistă bună, m-a fascinat și m-a înfiorat într-o asemenea măsură, încât n-am putut să mă gândesc la nimic altceva toată ziua. Și Abigail era uimită.

Se intitula *Radionica. O putere în calea răului.* Oferea un scurt istoric și explicații cu privire la modul de funcționare al Cutiei și al efectelor ei curative. Urma apoi studiul de caz care făcea obiectul eseului. Hector Bartlett susținea că eficacitatea Cutiei depinde de sensibilitatea și de calitățile psihice ale celor care o manevrează. Aceștia din urmă dădeau cel mai bun randament atunci când erau ghidați de Organisatori (cuvântul apărea scris cu „s"). Mai departe, descria cum unul dintre Organisatori, cunoscând o femeie periculoasă, o ghidase pe una dintre operatoare, talentată de la natură, să o blesteme pe femeia afurisită cu ajutorul radionicii. De vreme ce victima blestemului era o femeie periculoasă, Organisatorul dăduse dovadă de spirit civic când o motivase pe operatoare, o bună catolică, să pună în practică blestemul „cu toată energia psihică a credinței sale". Era o realizare. După câteva luni de tratament, victima răuvoitoare, o femeie din cale-afară de obeză, a început să slăbească și n-a mai fost în stare să păstreze nicio slujbă.

În decursul experimentului, se explica în eseu, Organisatorul a fost nevoit să mențină o relație de muncă foarte apropiată și intimă cu operatoarea, ceea ce a presupus și „ceva ce s-ar putea numi o relație psihosexuală". Dar experimentul a avut succes. În cazul de față, operatoarea, vlăguită, pe cât s-ar părea, de teroarea

exercitată de Biserică, temătoare să nu-și piardă reputația printre credincioșii catolici, a trebuit să fie exclusă din program și, în mod întâmplător, în cele din urmă și-a pierdut mințile și s-a sinucis. Dar acest lucru n-a știrbit câtuși de puțin succesul indiscutabil al experimentului din decursul lunilor în care operatoarea ajunsese treptat sub controlul deplin al Organisatorului. Pentru experimentele viitoare, ar fi probabil de recomandat alegerea unor operatori feriți de influența oprimantă a marilor religii.

— Sigur se referă la Wanda Podolack, a spus Abigail. Dar cine e biata femeie grasă?

— Eu, i-am zis.

— Nu-mi amintesc să fi fost chiar așa de grasă.

— Eram, pe vremea când am venit să lucrez la Mackintosh & Tooley. Am început să slăbesc după un timp.

— Așa e, acum mi-aduc aminte, a spus Abigail. Pe vremea aia nu te cunoșteam prea bine.

Știa că mâncam întotdeauna porții mici, dar nu făcuse legătura cu silueta mea de acum.

— Dacă despre tine vorbește, de ce crede că ești o persoană răuvoitoare?

— Pentru că într-o dimineață, anul trecut, pe când mă tot bătea la cap să-l ajut cu scrierile lui, m-am întâlnit cu el în parc și i-am zis în față că e un *pisseur de copie*.

— Îi lipsește o doagă, a spus Abigail.

— Știu, dar Wanda e moartă, i-am zis.

În seara aia, am luat cu mine scrisoarea Emmei Loy și articolul și am coborât în apartamentul de la subsol ca să i le arăt lui William.

William avusese întotdeauna ușoare rețineri în ceea ce privea ura pe care o simțeam pentru Hector Bartlett. Considera, cred eu, că era de natură prea personală. Este posibil ca William să fi vrut ca toate sentimentele mele puternice, oricare ar fi fost ele, să se îndrepte numai către el. Nu cu mult timp în urmă, îi vorbisem pe îndelete despre legătura care, eram convinsă, existase între Hector și moartea Wandei, singura concluzie logică.

— Venea numai când eram eu la lucru, îi spusesem. Presupun că se culca cu ea. A învățat-o să manevreze Cutia și a convins-o să o folosească împotriva mea.

— Of, Doamne! făcuse William. Și chiar dacă toate astea ar fi adevărate, tot nu poți să spui că el a împins-o să se sinucidă. Pentru o asemenea relație e nevoie de doi. E vorba despre un pact între cel care oprimă și cel oprimat. Orice ar fi făcut ea, a făcut-o pentru că a vrut.

Dar eu nu mă lăsasem. Wanda fusese sub influența lui și, când a vrut să se oprească, el i-a arătat fără îndoială tăieturile din ziar, împreună cu fotografiile obscene, trucate. Și pur și simplu a fost prea mult pentru ea. A scos țipătul acela prelung al ei, de disperare, și s-a aruncat în apele canalului.

— Un asemenea caz n-ar avea nicio șansă la tribunal, a spus William.

Era dur; dar era dur și cu el însuși.

— Descrie totul aici, i-am zis, arătându-i eseul lui Hector.

Mai întâi a citit scrisoarea de recomandare a Emmei.

— Kierkegaardul săracilor... a comentat. Săracii n-au nevoie de Kierkegaard, au nevoie de slujbe.

— Citește eseul! i-am poruncit. Așa-zisul eseu.

— Mai încolo, a spus, punându-l deoparte. Haide, doamnă Hawkins, să te scot la masă în oraș. (William mă mai ia din când în când cu „doamnă Hawkins", când se mai întâmplă să-mi spună ceva de felul: „Mai lasă-mă cu sfaturile astea, doamnă Hawkins.")

Când ne-am întors, se auzea zarvă mare la etaj. Nu era pentru prima oară de la mutarea noastră la subsol când Howard și Fred, care pe timpul zilei erau atât de blânzi și de drăguți unul cu celălalt, și cu toată lumea de altfel, ne tulburau nopțile cu țipetele lor. Doamna Thomas, femeia de serviciu, a ieșit din cameră.

— Iar au început, a spus. De data asta nu sună a bine. Să mergem sus, să vedem ce se-ntâmplă?

— Nu, nu vă amestecați! i-a zis William.

— Nu vă deranjează la învățat? a întrebat doamna Thomas, care, de fapt, tânjea după companie în momentele acelea de cri-

ză, așa cum se strângea lumea laolaltă în timpul războiului, în toiul bombardamentelor.

— Am învățat eu și cu tărăboaie mai mari, a spus William, închizând ușa cu hotărâre în urma noastră.

Poate că homosexualii din vremea aceea erau mult mai isterici decât în ziua de azi pentru că practicile lor erau încă interzise prin lege. În seara aia, țipetele care răzbăteau de la etaj erau mult mai puternice decât de obicei și era limpede că deasupra capetelor noastre, în camera de zi și în birou, se arunca cu tot felul de obiecte. Era o ceartă în toată regula, cu bufnituri și țipete și sticle sparte.

— N-ar trebui să încercăm să-i liniștim? am întrebat.

— În clipa asta n-ar ajuta la nimic, mi-a răspuns William, cu înțelepciunea lui căpătată în stradă. Trebuie să așteptăm un moment de acalmie. Abia apoi dai buzna și începi să țipi și tu la ei.

— Să chemăm poliția?

— O să vină oricum dac-o țin tot așa.

Cineva a coborât scările în fugă și a bătut cu putere la ușa noastră. Era Fred, partenerul mai tânăr, cu fața lui tuciurie mânjită toată de sânge.

— Avem nevoie de un doctor! ne-a anunțat. A căzut Howard. S-a lovit la picior.

Am urcat scările, urmați îndeaproape de doamna Thomas. Howard nu se lovise la picior, avea mai multe coaste rupte. Era întins pe mocheta din birou, gemând.

— Liniștește-te, i-a spus Fred. Avem un doctor în casă.

— Cine o să curețe toate astea? a întrebat doamna Thomas.

Pe Howard l-am dus la spital cu salvarea, iar lui Fred i-am umplut fața de plasturi. Biroul era complet distrus, plin de manuscrise rupte, ude leoarcă de la apa din vazele răsturnate. Mașinile de scris ajunseseră undeva pe stradă, după ce fuseseră azvârlite pe fereastră. Nimeni n-a dat și nici n-a cerut vreo explicație.

Ne-a luat o săptămână să punem din nou biroul pe picioare. *Highgate Review* și-a oprit activitatea timp de două luni. Împreună cu Abigail, am pus în ordine o parte dintre manuscrise și șpalturi și le-am cerut scuze în scris autorilor de care am reușit

să dăm, explicându-le că avusese loc un accident și implorându-i să ne trimită noi copii după manuscrise.

Dar cele mai multe dintre ele n-au mai putut fi salvate, îmbibate de apă cum erau și fărâmițate. Am strâns cu mătura toată mâzga în weekend și am aruncat totul la gunoi. Ne-a ajutat și William.

— Trebuie să recunosc că Băieții sunt șarmanți, am auzit-o pe Abigail. Când ai de-a face cu homosexuali șarmanți, parcă altfel stau lucrurile.

Howard, care fusese externat din spital, stătea în pat în camera lui de deasupra biroului, în vreme ce Fred își vedea calm de treabă, făcându-și de lucru cu întâlnirile lui cordiale și cu aranjamentele florale. Eu și William am mai rămas la subsol până pe la Crăciun, când ne-am căsătorit, și n-am mai avut parte de alte scandaluri.

— A fost o ceartă de pomină, a spus William.

În acea săptămână de după dispută, eu și Abigail, ajutate de doamna Thomas, de tâmplari și de geamgii, am pus lucrurile la loc și ne-am uitat după manuscrise și scrisori pierdute. Eu am căutat și în apartamentul nostru de la subsol. Articolul scris de Hector Bartlett și scrisoarea Emmei Loy dispăruseră fără urmă.

— Le-am adus aici. Ce-ai făcut cu ele, William? l-am întrebat în cele din urmă, căci eram convinsă că le pusese el pe undeva.

— În dimineața aia, după ceartă, le-am dus înapoi la birou și le-am aruncat printre gunoaiele de acolo, mi-a spus William. Acolo era locul lor.

— De ce ai făcut așa ceva?

— Pentru că nu-i loc aici pentru porcării din astea.

M-am dus să-l consolez pe Howard pe patul lui de suferință înconjurat de flori.

— Am pus totul în ordine, i-am zis. Doar că am pierdut aproape toate scrisorile și manuscrisele.

— O să primim altele, presupun, mi-a spus Howard.

— Uite ce e, era acolo și o scrisoare de la Emma Loy. Nu ne-a oferit nimic scris de ea, dar ne trimisese un eseu despre

radionică scris de un oarecare Hector Bartlett. S-a pierdut. Și scrisoarea la fel.

— Ce-i aia radionică?

— Un soi de vrăjitorie, i-am zis. Eseul nu era bun de nimic. Ai auzit de Hector Bartlett?

— Nu, a spus el.

— E un *pisseur de copie*.

— Doamne sfinte, te rog, nu mă face să râd! a spus dragul de Howard, ținându-se cu mâna de coaste.

14

Într-o noapte, câteva luni mai târziu, când ne ocupam de pregătirile pentru nuntă, am stat o vreme trează, iar apoi, pe când aţipeam moleşită, m-am gândit cum ar fi să-mi facă Wanda rochia de mireasă, până când mi-am amintit că Wanda era moartă.

Peste mai bine de treizeci de ani, l-am întâlnit din nou pe Hector Bartlett. Eram în Toscana, într-un restaurant amenajat într-un castel medieval, ajuns celebru după ce Dante îşi petrecuse o noapte acolo. Era în jur de trei după-amiaza. Tocmai ne terminaserăm masa de prânz, iar William plecase să dea un telefon promis în Anglia, unde nu trecuse de ora două. Mergem des în Italia. În după-amiaza aceea, vocile italieneşti cântau în ritm vioi întâmplările zilei. Apolo, Zeul Soarelui, făcea să strălucească pielea îmbibată de vin şi de sudoare a prietenilor şi cunoscuţilor noştri, care porneau la drum cu veselie în maşinile lor marca Alfa, Fiat şi Lancia.

— Plăteşti tu nota? mă întrebase William. Mă duc să dau telefon.

Am achitat nota de plată, am aşteptat restul şi mi-am croit drum spre uşă. Zona de servire era plină ochi de clienţi, majoritatea turişti englezi. Am auzit pe cineva spunând că era un loc grozav.

— Da, are o mare bogăţie de flori sălbatice şi de fluturi, s-a auzit comentariul altcuiva.

Ceva în legătură cu fraza aceea desprinsă parcă dintr-un ghid turistic m-a făcut să-l caut cu privirea pe cel care-o rostise. Slab, cu o faţă cenuşie şi smocuri răzleţe de păr alb, după toţi aceşti ani, era acelaşi Hector Bartlett. Mi-a observat privirea iscoditoare, m-a scrutat la rândul lui şi m-a recunoscut. Cred că o parte din grupul lui erau prieteni sau cunoscuţi cu care călătorea. S-a uitat la ei, apoi din nou la mine, şi a râs nervos.

— *Pisseur de copie!* am șuierat eu.

Se dădea înapoi cu spatele, așa că lumea era nevoită să-i facă loc; avea același râs sacadat, care te ducea cu gândul la o mașină de scris.

William mă aștepta lângă mașină.

— Ai plătit?

— Da.

Eram departe de Kensington, tare departe.

Postfață

În *Departe de Kensington*, Londra anilor '50 este decorul cenușiu al unui serial de comedie pe alocuri amar, pe alocuri absurd și pe alocuri plin de cruzime. Naratorul, o tânără văduvă de război cu forme generoase, are suflet mare, intenții nobile, spirit de observație și umor cât cuprinde. În orașul cariat de bombe, spectrul raționalizărilor de alimente încă mai bântuie, așa că abundența fizică a doamnei Hawkins atrage ca un magnet o serie de personaje pitorești, care, treptat, îi răpesc liniștea și somnul.

Ca în multe romane ale sale, Muriel Spark pune lupa pe un univers închis, în care, la momentul începerii povestirii, lucrurile par așezate. În pensiunea din Kensington, fiecare chiriaș își are locul lui, ca într-o casă de păpuși. Wanda, croitoreasa poloneză, se complace în suferința condiției de refugiat. Milly, proprietăreasa irlandeză, este o femeie săritoare și o povestitoare înnăscută. Kate, infirmiera, își petrece timpul liber dezinfectându-și camera. Lui Isobel, fata de bani gata, îi place să se distreze. Doamna Hawkins, văduvă respectabilă la douăzeci și opt de ani, dă sfaturi, rol pe care și-l asumă totuși fără prea mare tragere de inimă: „Sunt o fire puritană și realistă; îmi stă în fire să cântăresc bine lucrurile înainte de a lua o decizie, ca să văd ce e bine și ce e rău. În același timp, nu-mi stă în fire să caut răzbunare sau să mă impun în fața celor din jur, făcând dreptate. Îmi ajunge să judec lucrurile în sinea mea și să las restul în plata Domnului."

Dar echilibrul fragil al acestui mic univers excentric și inofensiv este pus la grea încercare prin inserarea unui personaj malefic, Hector Bartlett, care seamănă suspiciune și distruge vieți. Într-un interviu dat revistei *The New Yorker*, Muriel Spark mărturisea: „Oamenii spun că romanele mele sunt crude fiindcă în ele se întâmplă lucruri crude, iar eu păstrez un ton egal. Par adesea de piatră, dar e și asta o judecată morală, și anume că există viață dincolo de niște întâmplări și că, pe termen lung, trebuie să reziști și să treci peste anumite evenimente."

Marcată de episodul de violență din scurta ei căsnicie – „Ei bine, sfatul meu pentru oricine se căsătorește este să-și vadă mai întâi partenerul beat" –, doamna Hawkins se retrage într-o cochilie de placiditate, conformându-se, cu umor și autoironie, rolului de femeie cumsecade: „Sunteți tare bună că faceți față atât de frumos, doamnă Hawkins, spunea el câteodată, cu toate că nu făcusem decât să stau la locul meu, cu șuncile mele." Până într-o zi, când drumul ei se încrucișează cu cel al unui scriitor de mâna a doua, pe care, nemairăbdând, îl face *pisseur de copie* și declanșează, fără să vrea, o serie de evenimente bizare și grotești.

În ciuda bunelor ei intenții, doamna Hawkins, prinsă în vâltoarea evenimentelor, este din ce în ce mai confuză. Angajată la Editura Mackintosh & Tooley, constată că patronii sunt pasionați de ocult, astrologie și radionică, că a fost angajată pentru că este... grasă și că redacția seamănă cu un insectar. Manuscrisele sunt evaluate de lectori inepți, iar planul editorial este făcut în funcție de fazele lunii. Hector Bartlett îi iese din nou în cale, iar doamna Hawkins îl înfruntă din nou, pentru că, nu-i așa, „niciun fel de activitate nu poate funcționa satisfăcător dacă oamenii nu sunt cinstiți". Hăituită de Hector Bartlett și exasperată de problemele celorlalți, doamna Hawkins caută o cale de ieșire din impas și se hotărăște să slăbească, declanșând, tot fără să vrea, nebunia croitoresei poloneze. Prin păienjenișul de conspirații și încercări ridicole de manipulare, îi este din ce în ce mai greu să distingă răul de bine și fabulația de adevăr, iar convingerea ei intimă că salvarea individuală nu poate veni, în ultimă instanță, decât din solidaritatea socială este puternic zdruncinată.

Sub pojghița delicioasă de umor, ironie și situații ce frizează absurdul, în *Departe de Kensington* clocotește o umanitate complicată, vulnerabilă, mincinoasă, rapace, violentă, care amenință să scoată capul schimonosit din pagină, într-un strigăt contorsionat. Dacă ți-ai lăsat deoparte neîncrederea, sigur l-ai auzit și tu, cititorule.

Crenguța Năpristoc

EDITURA ALLFA

Strada Ficțiunii - Clasic

La douăzeci şi opt de ani, doamna Hawkins este o văduvă plinuță, „o femeie minunată" şi angajatul bun la toate al Editurii Ullswater, aproape ruinată după Al Doilea Război Mondial. Atât la slujbă, cât şi acasă, în pensiunea din Kensington, este înconjurată de personaje excentrice, bizare, pline de secrete. Când doamna Hawkins îi spune lui Hector Bartlett, scriitor de mâna a doua, adevărul în față – într-o formulă memorabilă –, nici nu-şi imaginează care vor fi repercusiunile. După zeci de ani şi, din fericire, departe de Kensington, ea rememorează zilele învolburate ale unui conflict tenebros, cu dușmani de moarte, scrisori anonime, practici oculte, sinucidere şi şantaj.

Vocea editorului Muriel Spark poate fi considerată varianta feminină a lui Oscar Wilde, sosită aproape un secol mai târziu. Umorul incisiv, autoironia sclipitoare, critica spumoasă la adresa convențiilor sociale şi stilul controversat o aşază în galeria marilor satirişti englezi şi a celor mai valoroşi clasici moderni.

„Un roman excepțional."

The Observer

„Muriel Spark este unul dintre cei mai mari scriitori britanici postbelici."

The Times

www.all.ro

ISBN 978-973-724-365-2

9 789737 243652